

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

CARL SCHMITT

PARTİZAN TEORİSİ

SİYASAL KAVRAMI ÜZERİNE BİR ARASÖZ

Çeviren: Sibel Bekiroğlu

PARTİZAN TEORİSİ
Siyasal Kavramı Üzerine Bir Arasöz
●
CARL SCHMITT

PARTİZAN TEORİSİ

Siyasal Kavramı Üzerine Bir Arasöz

Carl Schmitt

Nika Yayınevi - 45

1. Baskı: Haziran 2017

ISBN: 978-605-9386-13-5

Orijinal Künye: *Theorie des Partisanen*, Duncker&Humblot, Berlin 2006

Yayın Yönetmeni: Bülent Özçelik

Kitap Editörleri: Hüseyin Etil - Ertan Kardeş

Çeviren: Sibel Bekiroğlu

Kapak Tasarım: Leyla Çelik

Sayfa Düzeni: İlhan Ulusoy

Bu kitabın basım, yayın, satış hakları © Fita İnş. Müh. Pet. Mat. Bas. ve Yay. İml. San. Tic. Ltd. Şti.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, mekanik, elektronik, manyetik ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz. Nika Yayınevi, Fita İnş. Müh. Pet. Mat. Bas. ve Yay. İml. San. Tic. Ltd. Şti.'nin markasıdır.

Baskı ve Cilt: Bizim Büro

Sertifika No: 26649

Sanayi 1. Cad. Sedef Sok. No: 6/1 İskitler/Ankara

T: 0 312 229 99 28

Nika Yayınevi

Sertifika No: 26357

Yüksel Cad. No: 30/8 Kızılay-Ankara

T: 0312 433 71 15

www.nikayayinevi.com • info@nikayayinevi.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

PARTİZAN TEORİSİ

Siyasal Kavramı Üzerine Bir Arasöz

CARL SCHMITT

Nika Yayınevi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Carl Schmitt (1888-1985), Almanya'nın önde gelen hukukçu ve siyaset kuramcılarındandır. Schmitt, Plettenberg, Westphalia'da doğdu. Berlin, Münih ve Strazburg'da siyaset bilimi ve hukuk öğrenimi gördü, 1915'te mezun oldu. 1933'te Berlin Üniversitesi'nde profesör oldu ve aynı yıl Nazi Partisi'ne (NSDAP) girdi. 1915'te Berlin'de çok önemli bir sınav olan Assessor-Examen'i kazanmış, kısa bir süre sonra gönüllü olarak orduya yazılmıştır. Sağlığı cephede savaşımaya elvermediğinden Münih'teki Birinci Ordu'da muavin olarak görevlendirilmiştir. Bu idari görev bilimsel çalışmalarına ayıracak yeteri kadar boş zaman bıraktığı için 1916 yılında Strazburg'da doçentlik sınavını verebilmiştir. Eylül 1919'da akademik kariyerine Münih Yüksek Ekonomi ve Ticaret okulunda doçent olarak başlamıştır. Münih'te geçirdiği dönemde yalnızca Max Weber'in çevresiyle ilişki kurmamış, aynı zamanda bohem hayata da karışıp yazarlar ve sanatçılarla uzun süren dostluklar kurmuştur. 1922'de Rudolf Smend'in halefi olarak Bonn Üniversitesi'ne girmiştir. "Römischer Katholizismus und politische Form", "Der Begriff des Politischen" ve "Verfassungslehre" adlı eserleri bu dönemin ürünleridir. 1928'de Berlin'e eski okuluna dönmüş, Ekim 1933'te, 1945'e kadar öğretim üyeliği yapacağı Friedrich-Wilhelm Üniversitesi'ne girmiştir.

Bazı eserleri: Politische Romantik (1919), Die Diktatur. Von den Anfängen des modernen Souveränitätsgedankens bis zum proletarischen Klassenkampf (1921); Politische Theologie. Vier Kapitel zur Lehre von der Souveränität (1922), Die Geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus (1923), Hugo Preuß. Sein Staatsbegriff und seine Stellung in der deutschen Rechtslehre (1930), Der Hüter der Verfassung (1931); Legalität und Legitimität (1932), Der Begriff des Politischen (1932), Staat, Bewegung, Volk. Die Dreigliederung der politischen Einheit (1933), Völkerrechtliche Grossraumordnung (1939), Ex Captivitate Salus (1950), Der Nomos der Erde im Völkerrecht des Ius Publicum Europaem (1950), Donoso Cortes in gesamteuropäischer Interpretation, (1950), Hamlet oder Hekuba (1956), Theorie des Partisanen (1963).

Türkçeye çevrilmiş kitapları, Siyasal Kavramı (Metis Kitap), Siyasi İlahiyat: Egemenlik Kuramı Üzerine Dört Bölüm (Dost Kitabevi), Kanunilik ve Meşruiyet (İthaki Yayınları), Parlamenter Demokrasinin Krizi (Dost Kitabevi), Tarih ve Siyaset Üzerine İki Deneme (Paradigma), Roma Katolikliği ve Politik Form: Kara ve Deniz (Paradigma). Schmitt'in Yeryüzünün Nomosu kitabı Nika Yayınevi 2017 programındadır.

60. doğum gününde Ernst Forsthoff'a adanmıştır.

13 Eylül 1962

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

CARL SCHMITT'İN PARTİZAN TEORİSİ/Hüseyin Etil.....	9

ÖNSÖZ.....	33

GİRİŞ.....	35

1808-1813'deki Duruma Bakış.....	35

Çalışmanın Kapsamı.....	41

Partizan Kelimesi ve Partizan Kavramı	45

Uluslararası Hukuki Duruma Bakış.....	53

TEORİNİN GELİŞİMİ.....	63

Partizanlığın Prusya'ya Özgü Yanlış Kullanımı	63

1813'te Prusyalı İdeali Olarak Partizan ve Teoriye Dönüş.....	70

Clausewitz'den Lenin'e	78

Lenin'den Mao Zedong'a	84

Mao Zedong'dan Raoul Salan'a	90

SON AŞAMANIN GÖRÜNÜMLERİ VE KAVRAMLARI	97

Mekânsal Görünüm.....	97

Toplumsal Yapıların Bozulması	101
Dünya Politikası Bağlamı.....	103
Teknik Görünüm	105
Yasalılık ve Meşruiyet.....	110
Gerçek Düşman	113
Gerçek Düşmandan Mutlak Düşmana.....	117

SONSÖZ

ÜÇÜNCÜ DÜNYA SAVAŞI OLACAK MI?/ Ertan Kardeş	123

SUNUŞ

CARL SCHMITT'İN PARTİZAN TEORİSİ

HÜSEYİN ETİL

Giriş

Düşünce dünyasının önünde bir Carl Schmitt problemi durmaktadır. Bir yanda hâlâ yeterince kavranılamayan bir teorik derinlik, öte yanda kolayca benimsenemeyecek bir siyasal biyografi. M. Heidegger ile birlikte Schmitt, nasyonal sosyalist partinin entelektüelleri olarak kabul edildikleri için entelektüel dünyada uzun yıllar kendilerine yönelik bir ilgisizlik söz konusu olmuştur. En iyimser yönelimde iki büyük düşünürün siyasal pratikleri (vita activa) ile teorik yaşantıları (vita contemplativa) arasında bir ayrım yapılmıştır. Hem Schmitt hem de Heidegger entelektüel camiaı siyasal pratiklerini reddedip düşüncelerini savunmak gibi bir açmazla sürüklenmişlerdir. Hassaten Schmitt üzerinde dolanan kötülük imgeleri çok daha fazla; Nazi yanlısı, liberalizm ve demokrasi düşmanı vb. Herhalde Machiavelli'den sonra ismi en çok lanetlenmiş siyaset düşünürü Schmitt olsa gerek. Schmitt, uzun yıllar dar bir okumayla sadece Nazilerin yapıp etmelerini hukuken meşrulaştıran ve siyasal doktrin düzeyine çıkaran kişi olarak anılmıştır. İkinci dünya savaşında Nazilerin yenilmesi aynı zamanda pek çok Alman düşünürün de 'yenilmesine' neden oldu. İkinci dünya savaşı şartları altında kötülükle özdeşleşmiş "Carl Schmitt" ismi bırakalım dünyada,

kendi evinde bile anılmıyordu. “Nazilerin ideoloğu” şeklinde alımlanan Schmitt’in düşüncesi karşısında dünya entelektüel kamuoyu oldukça ilgisizdi. Schmitt hakkındaki literatür ilgili yıllarda oldukça dar ve kısıtlıydı. Bu ilgisizlik geçen yüzyılın sonlarına kadar devam etti.

Ancak doksanlı yıllarda, ilgili yılların hauntolojik atmosferi içinde Schmitt hayaletini çağırma seansları baş gösterdi. Son otuz yıl içinde yaşanan temel tecrübeler ışığında Schmitt’in düşüncesine olan ilgide bir canlanma olduğu söylenebilir. Doksanlı yıllarda dünyayı derinden etkileyen tarihsel olaylar yaşanmıştır: Soğuk savaş dönemi sona ermiş, Berlin Duvarı yıkılmış ve bu sürecinin sonunda tarihin ve ideolojilerin sonunun geldiği ilan edilmiştir. Liberal demokrasinin erken ilan edilmiş galibiyeti beraberinde tarihin, mücadelenin, çatışmanın ve savaşın da sonunun geldiği anlamına gelmiştir. Tüm bu “son” ilanlarının vardığı en nihai nokta ise politikanın bittiği söylemidir. Yeni durumda artık politika “good governance” anlayışına indirgenmiştir. Post-politik bir çağa ulaşıldığı söylemi, doksanlı yılların meşhur “yeni dünya düzeni” teorisiyle birlikte ekonomik, askeri, politik ve kültürel pek çok düzlemde yaygınlaştırılmıştır; çok uluslu şirketler, Avrupa birliği taraftarları, kozmopolit liberaler, insan hakları savunucuları, ulus-üstü kurum ve kuruluşlar, küresel kapitalizm, sivil toplum örgütleri, devletin sonunu ilan eden kim varsa dönemin egemen söyleminin üreticisi ve taşıyıcısı olmuşlardır. İlgili yıllar malum olduğu üzere neo-liberal ekonomi-politikalarının yürürlükte olduğu yıllardır. Neo-liberalizmin mücadele ettiği iki büyük “şer odağı” vardı; politika ve sınıf mücadelesi. Bu durum, ilgili dönemde neden bir yandan Schmitt’in ve diğer yandan Marx’ın hayaletinin neo-liberalizmin pan-zehri olarak çağırıldığı konusuna da açıklık getirir. Neo-liberalizm açısından her iki hayaletin de avlanması gerekiyordu: “Marx’a yönelik hayalet avı, sosyal sorunun siyasala mündemiç olduğu gerçeğine karşı yapılmış bir operasyondur ve son derece

başarılı oldu. Hayalet avının ikinci ve son adımı, siyasal kavramının depolitize edilmesini amaçlıyor. Henüz tamamlanmayan bu avın da başarıya ulaştığı görülüyor.”¹

Böylesi bir sosyo-politik iklimde, anti-politik çağda politikayı savunmak adına amansız liberalizm muhalefeti ve ultra-politik tavrı nedeniyle Carl Schmitt ismi ve külliyatı yeniden gündeme geliyordu. Onun, evrenselciliğin, liberalizmin, teknolojinin ve ekonominin anti-politik etkileri karşısındaki uyarıları bir kez daha hatırlanmaya başlandı. Çatışmanın sonu geldiği ilanına karşı dünyadaki çatışmanın ebediliğini savunan Schmitt figürü önem kazandı. Neo-liberalizmin siyasal yüzü olan yeni-muhafazakârlığa karşı sol tandanslı gruplar Schmitt'i politikayı savunma adına geri çağırdılar. Amerikalı eleştirel sol bir dergi olan *Telos*'un 1987 yılındaki *Carl Schmitt Özel Sayısı* dikkatleri Schmitt üzerine çekti. Daha sonraki yıllarda *Telos Press* Schmitt'in kitaplarının Anglo-Sakson dünyada tanınmasının önemli bir zemini oldu. Chantal Mouffe'un, Giorgi Agamben'in Schmitt yorumları ise ardından geldi. Küreselleşme söylemine karşı, dünyanın siyasal birlik açısından tek bir evrenden (Universum) değil, birçok evrenden (Pluriversum) kurulu olduğunu düşünen Schmitt yeniden okunmaya başlandı. Liberal argümanların moral evrenselliğine dayanan “insani değerler” siyasetinin depolitizasyonuna ve “düşman”ın moral değerler karşısında duran “insanlık suçlusu”na indirgendiği stratejiye karşı

---

1 Aykut Çelebi, *Devlet, Toprak ve Egemenlik: Carl Schmitt'in Düşüncesinde Siyasal Kavramı ve Kurucu İktidar Sorunu*, İmaj Yayınları, Ankara, 2008, s. 19. Şer odaklarıyla mücadele içinde siyaset depolitikleştirildi. Bu haliyle siyaset idare etme mantığına indirgenerek “polistik” faaliyetle özdeşleştirilir. “Siyasetin depolitizasyonu, düşman ikizini yaratmakta, siyasetin siyaset-dışı araçlarla bir ölüm-kalım kavgasına dönüşmesine yol açmaktadır (...) Liberal, kozmopolit, moral bir depolitazyon hayali, kendi ürünü olan ultra siyaseti de beraberinde getirdi (...) ırkçılık, neofaşizm, yabancı düşmanlığı, etnik ve köktendincilik vb akımlar, demokrasinin en büyük düşmanı ultra siyaseti, depolitizasyonun bu ikiz kardeşini karşımıza çıkarmaktadır.” s. 10-19.

Schmitt'in düşüncesinin önemli teorik açılımlar sağlayabileceği düşünüldü. Küreselleşme'nin yerleştirmeye çabaladığı *polis* düzenine karşı *politikanın* savunulması adına Schmitt okunmaya başlandı. Bunun yanı sıra özellikle 11 Eylül saldırısı sonrası ilan edilen "teröre karşı savaş" doktrini çerçevesinde "terör", "istisna hali", "olağanüstü hukuk", "dost-düşman" gibi Schmittyen politik teorinin temel kavramları önem kazanmıştır. *Partizan Teorisi* de aslında tam da böylesi bir sosyo-politik ve jeo-politik iklimde önemli hale gelmiştir. Ama onun öncesinde Schmitt politik teorisinin belirgin hatlarını netleştirmek yerinde olacak.

Carl Schmitt'in Düşüncesinin Temel Parametreleri

"Böylesine açık ya da kapalı bir savaş ilanıyla başlayan ya da savaşan devletler arasında müzakere edilen resmi bir barış antlaşmasıyla biten son savaş ne zamandı?"²

Eric Hobsbawm

"1914'te Avrupa halkları ve rejimleri, gerçek düşmanları olmadan I. Dünya Savaşı'nın içine düştüler."

Carl Schmitt

Schmitt'i okumaya kişiyi sevk eden en önemli neden kuşkusuz siyasete dair ortaya koyduğu kavrayışının cesurluğundan ileri gelir. Schmitt, siyaseti dost ve düşman arasında bir ayrım yaptığınız andan itibaren varolan bir şey olarak düşünmeyi tekliף ettiğinden beri cezp edici bir isim olmuştur. Bu nedenle siyasetin ne olduğuna dair bir soruşturma içinde olan bir siyaset felsefecisi ya da siyaset teorisyenin yolu mutlaka Schmitt'in "siyasal olan" kavramıyla kesişecektir. Peki, *siyasal olan* kavramını geliştirmesine neden olan dünya tarihsel olaylar ve isimler neydi, kimlerdi? Schmitt'in hayatı boyunca teorik planda çözmeye

2 Eric Hobsbawm, *Kısa 20. Yüzyıl: 1914-1991 Aşırılıklar Çağı*, Çev. Yavuz Alogan, 2003, Sarmal Yayınları, İstanbul, s. 28.

çalıştığı problem Birinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı dünya tarihsel kırılmadır. Savaşın sonunda Almanlar yenildiğinde Versay Antlaşması'nın 231. maddesi savaşın bütün sorumluluğunu yenilen taraf olan Almanlara yıkmıştır. Bu maddeyle Almanlar savaşın bütün zararlarından sorumlu ve yükümlü tutulmuşlardır. Daha açık ve net bir biçimde söylemek gerekirse mezkûr madde ile Almanya "suçlu" ilan edilmiştir. 1919 yılında imzalanan ve Almanlara ağır yaptırımlar uygulayan Versay Antlaşması'nın ilgili maddesi, Schmitt'in teorik açıdan çözümlemeye çalıştığı ana politik problemi oluşturur. Weimar Cumhuriyeti ağır yaptırımlarla karşılaşmasını Schmitt, Kıta Avrupası'nda hüküm süren devlet egemenliğinin zedelenmesi olarak okumuş ve bu nedenle "devlet" ve "siyasal" ilişkisini düşünmeye yönelmiştir. Dünya savaşının yol açtığı yeni durumun teorik analizini Schmitt, Westfalyan Devletler Sistemi'nin çöküşü, savaşın değişen doğası ve düşmandan suçluya geçiş temaları etrafında gerçekleştirmiştir. Soruşturmasının odağında ise devlet ile siyasal kavramı arasındaki ilişki durmaktadır. Aynı zamanda Schmitt başından beri siyaset ve savaş arasında varoluşsal bir ilişki görmüştür. Siyasetin oluş ve varoluş nedeni dost ve düşman ayrımıdır. Bu nedenle siyasal olan ile savaş arasında doğrudan bir bağ bulunmaktadır. Siyaset, devlet ve savaş arasındaki bağı ve dünya savaşıyla ortaya çıkan yeni olguyu analiz etmek için Schmitt'in başvurduğu en önemli kaynak modern dönemin en etkili savaş düşünürü olan Carl von Clausewitz olmuştur. Gerek Schmitt'in teorisinin genel özelliklerini anlamak gerekse de daha spesifik olarak partizan okumasında Clausewitz'in savaş teorisi merkezde durduğundan, kısa da olsa Clausewitz'in savaş hakkında söylediklerine yakından bakmak faydalı olacaktır.

Clausewitz, bugün için en büyük savaş teorisi klasikleri arasında sayılan klasikleşmiş *Savaş Üzerine* eserinde savaşı temel tezler eşliğinde analiz eder. Ona göre "savaş, çok genişletilmiş

bir düellodan başka bir şey değildir.”³ Bu temel tezde savaşın askeri bir düello olarak düşünülmüş olması modern devletler düzenini ve savaş tipinin temel niteliklerini bize verir. Savaşın düello olması modern savaşın simetrik yapısına, ilan edilmesi-ne, ölme-öldürme olasılığına ve belli yer ve zamanda iki ordu arasında görünürlük temelinde gerçekleşmesine atıfta bulunur. Clausewitz’in bu tanımı sonraki dönemde gündeme gelecek gayri-nizamı harp, terörizm, gerilla savaşları, halk savaşı gibi savaş ve şiddet biçimleri temelinde yeni savaşları düşünmenin de zeminini oluşturur. Düello tanımının ardından Clausewitz savaşın doğasıyla ilgili tanımını yapar: “O halde savaş, düşmanı irademizi kabule zorlamak için kuvvet kullanma eylemidir.”⁴ Bu tanım savaşın amaç (düşmanın iradesini kırma), araç (kuvvet kullanma) ve hedeflerini (silahsızlandırma) belirtir. Savaşın aksiyomatik ve mantıksal ilerleyen bu analizinde, düello ve iradesini kırma tanımından Clausewitz *aşırılıklar kanunu* tespiti-ne ulaşır. Simetrik olarak konumlandırılan iki tarafta, savaşı kazanmak adına kuvvetlerini aşırı derecede kullanmaya, düşmanı silahsızlandırmaya ve kuvvetlerini gayretli biçimde (iradi faktör) harekete geçirmeye çabalayacaklardır. Bu mantıksal analizin sonucunda *mutlak savaş* biçimine ulaşır. Mutlak savaş olarak tanımladığı *dis-ütopik* durumu, savaşın doğasında bulunan aşırılıklar kanununa bağlı olarak düşünür ve bu durumu sadece savaşın mantıksal yapısı için geçerli görür. Clausewitz saf, kendi halinde, hiçbir fenomenal içerik olmadan savaşı mutlak savaş kavramıyla düşünür. O halde mutlak savaş, her türlü değişken ayrıntıdan soyutlanmış, tarihi ve siyasi bağlamın dışına çıkartılmış haliyle katıksız bir ideal tiptir.

Ancak ikinci bir adımı daha atarak Clausewitz *olasılıklar kanunu* anlayışını geliştirir. Bu yeni akıl yürütmede, teorik planın

---

3 Carl von Clausewitz, *Savaş Üzerine*, Çev. Selma Koçak, Doruk Yayınları, 2015, Ankara, s. 29.

4 Clausewitz, a.g.e., s. 30.

aksine savaş asla soyutlanmış bir eylem değildir. Pratikte taraflar, savaşın doğasına onun mantıksal yapısına uygun hareket etmez; aksine taraflar düşmanın ne yaptığına bakarak hareket eder. Gerçeklik planında savaş birçok faktöre bağlı olarak yürütülür. Tarihsel toplumsal koşullar, mutlak savaş *gerçek savaş* biçimine sokar. Ona göre aşırılıklar kanunu bize savaşın asıl amacını unutturur. Savaşın amacı nedir ve düşmanı neden yenmek zorundayız? Bu soru bizi üçüncü bir noktaya, politikaya götürecektir. Bir yanda soyut ve belirsiz mantıksal yapı olarak aşırılıklar kanunu (hiçlik yapısı) diğer yanda somut fiili belirli durumu (var olan) teşkil eden olasılıklar kanunu diyalektiğinden bir ölçü olarak politikaya varılır. Olasılıklar kanunuyla amaç ve niyetler gündeme gelir. O halde savaş düşünürken kullanmamız gereken ölçü amaçtır ve amaç *politiktir*: *Politik niyet amaç, savaş ise araçtır*. Meşhur tezi buradan geliyor; *“savaş politikanın başka araçlarla devamıdır.”*⁵ Politik niyet amaç, savaş ise araçtır ve araç, hiçbir zaman amaçsız düşünülemez. Bu nedenle savaşın kökleri kendi içinde değil, politik amaçta yatmaktadır. Tarihsel toplumsal koşullara bağlı olarak belirlenecek olan politik amaç ile Clausewitz, savaş sınırlandırmak ve aşırılıkları törpülemek istemektedir. Politika savaşın ilkelerini, hedeflerini, amaçlarını, kapsamını vermek zorundadır. Aksi halde savaş politikanın önüne geçtiğinde, yani gerginlikler ve gerilimler aşırılıklar kanununa göre işlediğinde gerçek savaş mutlak savaşa yaklaştacaktır. Clausewitz’in savaş teorisinde savaş ile politika arasındaki varoluşsal ilişki bu şekilde ortaya konulmuş olur.

Raymond Aron, Clausewitz’in savaş teorisiyle ilgili söyledikleri Birinci Dünya Savaşı’nı tanımlıyor gibidir: “Clausewitz’in formülünde içkin olan, araçların, amaca tabi olmasına uygun biçimde, savaşın, siyasete tabi kılınması durumu, gerçek savaş ile mutlak savaş arasındaki ayrımı pekiştirerek, anlaşılır kılar.

---

5 Clausewitz, a.g.e., s. 45.

Devletin yönetiminin, şiddetin üzerindeki kontrolünü kaybetme oranı yükseldikçe, ortaya çıkan korkutucu tırmanış ile gerçek savaşın, mutlak savaş dönüşme riski artar. Düşmanın yok edilmesi hedefinden başka alternatif üretemeyen siyaset, kaybolmaya yüz tutar.”⁶ Schmitt için Birinci Dünya Savaşı’nda tam da böyle olmuştur; savaş mutlak savaş biçimine bürünmüş, savaşın gerçek amacı olan düşmanın iradesinin kırılması yerine yok edilmesi amaçlanmış ve dolayısıyla düşmandan suçluya dönüşüm yaşanmıştır. Ona göre Birinci Dünya Savaşı toprak egemenliği anlayışına dayalı *Jus Publicum Europaeum*’u (Avrupa Kamu Hukuku) derinden sarsmıştır. Devletlerarası kamu düzeni anlamına gelen *Jus Publicum Europaeum* aynı zamanda savaşın kurallarını da bu düzenin içinde tarif ediyordu. Bu anlamda savaş, belli yer ve zamanda, eşit konumdaki egemen devletlerin orduları arasında geçecektir. Ancak Birinci Dünya Savaşı’yla birlikte, askeri bir düello biçiminde Clausewitz’in tanımladığı savaş teorisinde esaslı bir dönüşüm yaşanmıştır. Çünkü askeri kuvvetler sivilleri vurmaya başlamıştır. İşte bütün bu yeni olayların savaş ve siyaset teorisi açısından yol açtığı sonuçların analizini yapmaya yönelir Schmitt. Bu çerçevede İngiltere’yi ve onun ideolojik çerçevesi olarak gördüğü Anglo-sakson liberalizminin eleştirisine girişmiştir. Liberalizm onun analizinde gerçek savaş, mutlak savaş haline getirip ötekini mutlak düşman biçimine sokmuştur. Böylece düşmanın kamusal kimliği ortadan kaldırılmış, düşman iğrenç bir mahlûka indirgenmiştir. Yasallık ve düzen, toprak egemenliği ve devlet çerçevesinde anlamlı iken denizler korsanlık, düzensizlik, kaos anlamına geliyordu. Ona göre, İngiliz Birleşik Krallığı toprağa dayalı egemenlik anlayışını denizlere doğru genişletti. Toprak egemenlik sahası ve denizler bütün devletlerin ortak kullanım alanları olmasına rağmen denizlerde egemenlik iddia etmeye başlayan İngiliz Birle-

6 Burak Gülboy, *Mutlak Savaş: Birinci Dünya Savaşının Kökenleri Üzerine Clausewitz-ye Bir Çözümleme*, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, 2014, İstanbul, s. 5.

şik Krallığı klasik egemenlik anlayışını yerinden etti. Egemenliği topraktan denize kaydıran bu yeni anlayışla birlikte düşman kavramı da sivilleri içine alacak biçimde genişledi ve savaş topyekûn savaş haline geldi. Schmitt'in en önemli saptaması kesinlikle toprak egemenliğine dayalı siyasal birlik formunun sonunun geldiğini üzümlere de olsa tespit ve ilan etmiş olmasıdır.

Klasik siyasal birlik modelinde klasik olan Schmitt'e göre açık ve net sınırlar çizibilme anlayışıdır; iç ve dış, savaş ve barış, savaş esnasında asker ve sivil, tarafsızlık ve taraf olma arasında açık ve net sınırların varlığı. Ancak topyekûn savaş hadisesi siyasal kavramında önemli değişiklikler yapmıştır. Askeri kuvvetler sivilleri düşman olarak görmeye ve vurmaya başlamasıyla düşman, tarafsız, asker, sivil vb. bütün kavramlar içerik değiştirmiştir. Mutlak öteki artık düşman olmadığı için onunla barış yapılamaz, onunla ancak ölüm kalım savaşına girilebilir olmuştur. Düşman artık topyekûn düşmandır ve etik, estetik, iktisadi bütün kişisel hasımlık biçimlerini işaret eder hale gelmiştir. Clausewitz'in savaşın amacı olarak koyduğu düşmanın iradesini kırmak, topyekûn savaş konsepti içinde düşmanın yok edilmesiyle ikame edilmiştir. Bu yaklaşımla Almanlar "mağlup" değil "suçlu" görülmüşlerdir. Birinci Dünya Savaşı'yla düşmanın kişisel, moral ve insani değerlere karşı olarak görülmeye başlamasıyla birlikte Schmitt, artık hiçbir biçimde düşmanın meşru görülemeyeceği etik-moral bir siyasal kültürün gelişimini düşünüyordu. Bu bakımdan Schmitt, siyasalın yeni bir eşikte olduğunu sezinlemiş ve yeni durumu teorik olarak kavramsallaştırmaya çabalamıştır. Yeni süreçte, devlet siyasal birliğin biçimi olmaktan çıkıyordu. Ancak ona göre düşman kişisel hasmımız, kendisinden nefret ettiğimiz, küçük düşürmeye çalıştığımız, ayak oyunları ile yok etmek istediğimiz, bu amaç adına bütün araçları meşru gördüğümüz bir figür değildir. "Devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen uluslararası hukukun bir parçası olan savaşta düşman da eşit bir egemen olarak tanınır. Uluslararası

hukukta tanınma, belli bir içeriği olması kaydıyla, savaş hakkına sahip olmayı, buna bağlı olarak da meşru düşman sayılmayı kapsar. Düşmanın bir statüsü vardır; o halde düşman haydut değildir".⁷ Düşmanın politik bir kategori olmaktan çıkarak adı bir suçlu derekesine indirgenmesini "haklı savaş teorisi"nin dönüştüğü olarak niteler. Siyasal olanın kendinde kavramlarına işaret etmekle Schmitt, siyasal ile devlet arasındaki özdeşliği ortadan kaldırarak onun bütün çıkış noktasını belirleyen Almanlar açısından varoluşsal bir boyut kazanmış bir suçlamaya cevap vermek istemektedir.

Siyasal ile devlet arasındaki ilişkiyi tam da bu ekseninde geliştirir: "Siyasal kavramı devlet kavramından önce gelir."⁸ Schmitt siyaset teorisi açısından en önemli tespiti budur. Schmitt'in siyasal olanı devletten önce temellendirme çabasında, devleti devlet öncesi "doğa durumu" içinde açıklamaya çalışan Hobbes'un bir takipçisi olduğunu görmek gerekiyor. Hobbes'u takiple Schmitt, siyasalın devleti önceleyen niteliğini ortaya koymuştur. Çünkü siyasal birliğin özü devlet değildir. *Siyasal olan* herhangi bir siyasal içeriğe gönderme yapmayıp, siyasalın varoluş koşullarının düşünülmesidir. Buna göre siyasal olan, dost ve düşmanı ayırma, bu ayırımın yoğunluk derecesine bağlı olarak da gerçek bir savaş olasılığına tekabül eden bir ölçütten başka bir anlam ifade etmemektedir. Devlet, siyasalın kendini sunduğu tek ve biricik biçim değildir. *Polis*, *İmperium* ve *Etat* siyasalın kendini sunduğu farklı siyasal birlik biçimleridir. Bu argümanlarıyla Schmitt açık ki devlete hukuki bir içerik kazandıran hukuki pozitivizme karşı çıkmak istemektedir. Ona göre, siyasal birliğin kurucu motifi yararlı-yararsız, güzel-çirkin, iyi-kötü, doğru-yanlış değil; dostların irade beyanıdır. *Dostlararası* irade beyanı ile kurulacak bir

---

7 Jean-François Kervegan, "Carl Schmitt: Düşmanın Kökünü Nasıl Kazırız?", Çev. Habil Sağlam, *Umran Dergisi*, sayı: 267, s. 31.

8 Schmitt, a.g.e., s. 39.

siyasal birlik arayışı, siyasal birliğin dışında kalacak olanı da düşman olarak işaretlemesi gerekmektedir. Ancak her ne kadar Schmitt siyasalın devletten önce geldiğini ileri sürmüş olsa da modern politik birliğin temsilcisi olarak devleti gördüğünü de belirtmek gerekir. Birinci Dünya Savaşı'yla Büyük Güçler düşmanı mutlaklaştırıp ülkelerin egemenlik sahalarına müdahale eder hale gelmiş ve bunu yaparak iç ile dış arasında ayırım koyma ve onunla düşman olarak savaşıma olasılığını ortadan kaldırmışlardır. Tam da bu ayrımların bulanıklaştığı süreci Schmitt siyasalın ortadan kaldırılması veyahut siyasetin de-teritorize olarak de-politikleşmesi şeklinde analiz etmektedir.

Schmitt, bize, mekânın siyasetin kurucu unsurlarından biri olduğunu hatırlatır. Mekân siyasetin arızı bir unsuru değil, kurucu motiftir. *Nomos*, siyaset ve mekân arasındaki varoluşsal ilişki burada net olarak açığa çıkar. Siyaset, Schmitt için bir düzen kurma faaliyetidir. "Fakat bu bir mekânı düzenleyerek yapılan bir faaliyettir. Her siyasal faaliyet düzeni [*Ordnung*], mutlaka bir mekân [*Ortung*] üzerinde düzenlemedir. Mekân bizim bildiğimiz anlamda bir coğrafya, içinde hakları barındıran, değer, kültür ve dilleri içeren ve bütün akrabalıklarıyla fiziki bir coğrafya içinde şekillenen *nomos*'dan devralınmış, temellük edilmiş bir mekânın düzenlenmesidir, *ordnungtur*."⁹ Hiçbir düzen boşlukta kurulamayacağı için, belli varoluş ilişkileri içinde kurulmak zorundadır. Siyaset bu kavrayışta nomotetik bir işlemdir. Siyaseti bir düzen kurma faaliyeti olarak kavrayan Schmitt, her siyasal düzenin bir *nomosa* dayandığını belirtir. Somut hayat tarzı anlamında *nomos*, pozitif hukuktan ve doğal hukuktan başka bir şeyi anlatır. Dünyada farklı *nomoslar* vardır ve bu ortadan kaldırılamaz. Dünyanın çoğulluğu fikrini de bu şekilde temellendirmiş olmaktadır. "Bu anlamda dünya, asla si-

9 Aykut Çelebi, "Carl Schmitt ve Geniş Mekânlarda Siyaset", *Siyasal Üzerine Konuşmalar* içinde, Editörler; Ahmet Okumuş, Metin Demir, Küre Yayınları, İstanbul, 2016, s. 150.

yasal, kültürel ve hukuki bakımdan *universium* değildir, tek bir rasyonaliteye asla dayanmaz. Dünya bir *poliversium*'dur. Yani farklı hayat tarzları, farklı düşünceler, çekişen çıkarlar, farklılaşan ve içerilen ve dışlanan birimler, ilişkiler vs.nin oluşturduğu bir çoğulluktur."¹⁰

Siyasetin yersizleşmesi/topraksızlaşması (de-teritorization) "gerilla", "partizan", "terörist" gibi figürlerin gelişme zemini de oluşturmaktadır. Terörizmin gelişme temellerini Schmitt, Versay Antlaşması'yla ortaya çıkan yeni koşullarda bulur. Bu yeni koşulları devletin savaşların aktörü olmaktan çıkması ve haklı savaş teorisinin geri dönüşüyle anlatmaya çalışır. Şiddet üzerindeki Weberyen devlet tekelinin kırılması ve haklı savaş doktrininin geri dönüşüyle birlikte ortaya çıkan yeni biçim ve stratejinin adı "düşmanı suçluya dönüştürmek"tir. Bu yeni strateji yalnızca dünyanın hâkim konumundaki aktörler açısından değil gerilla mücadelesi yürüten güçler ve teröristler açısından da böyledir. Kendisiyle savaşılan düşmandan cezalandırılan suçlu kurgusuna geçiş terörizmin de ufkunu belirler; toplum kabahatlidir ve cezalandırılması gerekir. Terörist hareketlerin tipik muhakeme tarzında düşman olarak kurgulanan öteki, sürekli olarak moral bir kusurla lekelenmektedir; *ben iyiyim öteki kötü*. Terörizmin düşmanın bir suçlu olarak kurulmasının tipik formunu oluşturmasının bir diğer nedeni, teröristin de sivil ve asker arasında bir ayrım yapmayışıdır. Savaşın mekânsızlaşması aynı zamanda düşman tanımını da belirsizleştirmiştir. Savaşın içeriğinin değişmesinin ifadesi olan düşmanın heryerdeliği yeni bir yüzergezer bir tipin de doğumuna tanıklık eder; terörist."¹¹

---

10 Çelebi, a.g.e., s.152.

11 Burada "terörizmle" herhangi bir şekilde ahlaki ve kriminalize olmuş bir konumu kastetmiyoruz. Terörizmin ahlaki ve kriminal yüklerinden arındırılmış ve sosyal bilimsel araştırmalarda bir kavram olarak kullanılması hakkında bkz. Vefa Saygın Öğütle, Hüseyin Etül, 1970-73 Türkiye'sindeki Devrimci Şiddet Momentinin Politik ve Sosyalbilimsel Bir Analizi, *Türkiye'de Siyasal Şiddetin Bo-*

Özetle, Schmitt, terörizmi de siyasetin topraksızlaşmasının ve totalizasyonun bir semptomu olarak değerlendirir. Schmitt'in gerilla savaşları ve terörizm hakkındaki analizini partizan teorisinde çalışmasında nasıl gerçekleştirdiğini bu bağlamı hatırlatarak okumak daha yerinde olur.

Partizan Kimdir?

“Düşmanlarımız kimlerdir? Dostlarımız kimlerdir? Bu, devrimin en önemli sorunlarından biridir. Çin’de daha önceki bütün devrimci mücadelelerin çok az ilerleme sağlamanın temel nedeni, gerçek düşmanlara saldırmak üzere, gerçek dostlarla birleşmeyi başaramamış olmalarıdır”.

Mao Zedung, Seçme Eserler I,

Geçen yüzyılı Marksist tarihçi müteveffa Hobsbawn “Aşırılıklar Çağı” olarak nitelemekte son derece haklıydı. İki dünya savaşı, sayısız iç savaş, soykırımlar, devrimler, isyanlar, ulusal kurtuluş mücadeleleri, tarihte hiç olmadığı kadar yoğun toplumsal ve siyasal mobilizasyon, kısacası şiddetin uzun yüzyılı... Savaş geçen yüzyıla damgasını dolaysız biçimde vurdu. Savaşın olmadığı dönemde bile insanlar savaş atmosferi içinde yaşadı, düşündü ve eyledi. Bu nedenle militarist imgeler geçen yüzyılda oldukça değerli görülüyordu. Politik figürlerin askerileşmiş tarzı (askeri giyim tarzlarının taklit edilmesini burada düşünebiliriz) geçen yüzyılın devrimci isyankâr tipolojisini de biçimlendirdi. Epik ve militarist bir çağın atmosferi sanatın (avangard), felsefenin (Deleuze’ün “kaçış çizgileri”), hatta sosyal teorinin (De Certeau’nun strateji ve taktik) dilini de biçimlendirmişti. *Savaş Yazıları* ya da *Askeri Yazılar* teorisyenlerin ve politik figürlerin yazıları arasında en çok yekûn tutan ve kitlelerin en çok

okuduğu kitaplar arasında oldu. *Partizan savaşı, gerilla savaşı, halk savaşı* konuları hakkında sol siyasetlerin ürettiği mebzul miktarda yazı, kitap kaleme alındı. Partizan figürü, İkinci Dünya Savaşı esnası ve sonrasında en önemli kamusal kişiliği oluşturmaktaydı. Pek çok romancı partizanı anlatan romanlar yazdı. Bulgar edebiyatından Georgi Karaslavof'un "Partizan"ı, Grigor Stoïçkov'un "Partizanlar Ölmez"i, Emil Koralov'un "Partizan'ın Kızı" Türkçe okurun da yakından bildiği edebi metinler arasındadır. Pek çok şair Partizan'ı anlatan şiirler yazdı. Belki de bunlardan en meşhuru İsmet Özel'in "Partizan" şiiridir.¹² Muhtelif dergilerde, çok sayıda gençlik örgütlenmelerinde, sayısız marşlarda tanık olduğumuz partizan geçen yüzyılın en önemli siyasal ve kamusal figürüdür. Peki, kimdir partizan?

Carl Schmitt kadar partizan üzerine derinlikli düşünmüş bir ikinci isim daha yoktur. Onun bu konuda en öne çıkan bir isim olmasının önemli bir nedeni kuşkusuz Kervegan'ın işaret ettiği üzere "post-devlet siyaseti" üzerine derinlemesine düşünmüş olmasıdır. O nedenle siyasal kavramından başlamak üzere Schmitt'in temel sorusu siyasal olanı devletten daha asli bir unsur olarak görmesidir. Partizan çalışmasının teorik ve pratik bağlamı burada açığa çıkıyor: "Devlet, siyasetin içerisinde anlaşıldığı, siyasetle birleşik olduğu ve onunla sınırlandığı en âşîkar ve gerekli form olmaktan çıkınca siyaset neye dönüşür?"¹³ Ki *Partizan Teorisi*'nin alt başlığının "siyasal kavramın üzerine bir arasöz" olmasının anlamı burada gizli; *post-devlet döneminin yeni siyasal figürü olarak partizan*. Kitabın son cümlesi de bu bakımdan oldukça açıktır: "Partizan teorisi, gerçek düşman ve yeryüzünün yeni *nomosu* ile ilgili sorunda siyasal kavramına açılır." Devletin ortadan kalktığı bir aşamada yıkımlar arasından çıkagelen

---

12 İsmet Özel'in bir partizan figür olarak kapsamlı bir analizi için bkz. Hüseyin Etil, "Şairin Kıyımı: İsmet Özel ve Partizan Kişilik", *Tezkire Dergisi*, Sayı:52, 2015.

13 Kervegan, a.g.e., s. 29.

bir siyasal tip olarak partizan analiziyle Schmitt, post-devlet döneminin savaş ve siyaset biçimlerini incelemektedir. Bu husus *Siyasal Kavramı* kitabının 1963 tarihli önsözünde açık açık dile getirilmiştir: “İnsanlığın Avrupa’da yaşayan kısmı daha kısa bir süre öncesine kadar hukuksal kavramları tamamıyla devlet tarafından belirlenen, siyasal birlik modeli devlet önkabulüne dayanan bir dönemde yaşıyordu. Devlet çağı sona eriyor. Bu konuda artık başka bir şey söylemeye gerek yok”.¹⁴ Avrupa kamu hukukun geçersizleşmesi, karar alma tekelinin devletin elinden çıkması, klasik siyaset teorisinin ve kamu hukukunun bütün öğretilerin anlamsızlaşması neticesinde siyasal ile devlet arasındaki klasik rabıta ortadan kalkmıştır. Feodal intikamcı hırsları aşp içeride huzur ve güveni sağlayan Avrupa devletleri polis ile politikayı ayırt ederek iç ve dış arasında klasik çizgiler çizebiliyorlardı. Devlet siyasalın kendini gösterdiği tek biçim olmadığı için post-devlet evresinde siyasalın alacağı biçimlerin analiz edilmesi bakımından partizan teorisinin özel bir yeri vardır. O halde devletin ölümü siyasetin ölümü anlamına gelmez, tam tersine devletin ölümünün ertesinde siyasal devletse olmayan muhtelif formlarda sürmeye devam eder. Bugün partizan, gerilla, terörizm biçimlerine bürünen siyasallık Schmitt’in gözünde oldukça endişe verici biçimler olacaktır.

Schmitt, partizan teorisinin gelişimini üç evre altında incelediğini iddia edebiliriz. İlk evre, 1808-13 yılları arasında İspanyol halkının Napolyon ordularına karşı yürüttüğü gerilla savaşıyla başlamaktadır. Napolyon’un düzenli ordusunun işgali karşısında yerli halk, örgütledikleri seferberlik ve yürüttükleri gerilla savaşı taktikleriyle savaşı birkaç cepheden iki yüzden fazla cepheye yayarak, kendi topraklarını ve *nomos*larını risk alarak ölümüne savunmuşlardır. Ona göre bu savaşta, bir halk

---

14 Carl Schmitt, *Siyasal Kavramı*, çev. Ece Göztepe, Metis Yayınları, 2006, İstanbul, s. 30.

ilk kez modern bir orduyla savaşırmıştır. Bu süreçte yeni savaş alanları açılmış, savaş teorisine dair yeni kavramlar gelişmiş ve yeni bir savaş ve siyaset teorisi ortaya çıkmıştır. Schmitt, partizan savaşının ilk örneği olarak kabul ettiği İspanyol halkının direnişine, partizan savaşının *Magna Cartası* olarak gördüğü 1813 tarihli olan ve her yurttaş için işgalci düşmana karşı hangi silahla olursan olsun direnmeyi emreden *Prusya Kraliyet Fermanı*'nı ekler. Partizan figürü daha önce 17. yüzyılın haydut romanlarında görülüyor olmasına karşın, 18. yüzyılda askeri-teknik yetenekleri bakımından keşfedilmeye başlanmıştır. 1808-1813 yıllarının Berlin'inde ise felsefi olarak keşfediliyordu. İspanya'da parlamaya başlayan ateş (her şeyde olduğu gibi elbette) Almanya'da teorik biçimini buluyordu. Fichte, Clausewitz ve elbette yabancı işgalcilere karşı ulusal direnişin yazarı olarak gördüğü Heinrich von Kleist gibi zekâların ellerinde. Partizan'ın felsefi keşfine ek olarak Schmitt, partizanın teorik (siyaset teorisi) keşfini gerçekleştirmektedir. Teorinin kavramsal çerçevesini partizanın varoluşunda belirleyici olduğunu düşündüğü dört kriterle sınırlandırmıştır; *düzensizlik, hareketlilik, yoğun siyasi angajman ve toprağa bağlılık*. Düzensiz ve hareketli karakteriyle partizan, düzenli savaşan devlet ve ordudan ayırır. Savaşın Clausewitzyen doğası değişmiş ve savaş eşit güçler arasındaki askeri bir düello olmaktan çıkmıştır. Düzensiz ve hareketli karakteri aynı zamanda partizanın görünmezleşmesini de ifade etmektedir. Asimetrik savaş koşullarında artık ne bir düello, ne açık ilan edilen bir savaş, ne belli yer ve zaman ne de görünürlük geçerlidir. Düşmanla cepheden karşılaşmak yerine düşmanın hiç ummadığı yer ve zamanda gerillaya özgü vur-kaç taktikleriyle onu yıpratmak ve sürtünme katsayısını artırarak savunma hattını güçlendirmek esastır. Schmitt burada gerilla savaşının tipik niteliklerini düşünmektedir. Düzensizliğin bir diğer önemli atfı ise devlet ve yasa'nın dışına itilme anlamında Düzen'in dışında olmaklık yani il-legalitedir. Düzenin yasallığı-

na partizan dost-düşman arasında ayrıma giderek cevap verir. Başka bir ifadeyle yasanın karşısına temellerini nomos düşünce-sinden alan “meşruiyeti” çıkarır. Meşru fakat illegal mücadele eden partizan hukukun güvencesinden yoksun olduğu için de riskli bölgede yer alır. Bu nedenle partizan büyük riskler üstle-nerek savaşı. Üstlendiği bu riskler onun kurucu motifidir. Par-tizanın yoğun siyasi angajmanı ise onu sıradan bir adi suçludan, sözgelimi hırsız, korsan (“korsan”dan bilhassa karasal niteliği ile ayrılır), soyguncu gibi tiplerden ayrılmasını sağlar. “Parti” kelimesinden türetilmiş olması haddi zatında onun politik ve bir kolektif grupla ilişkisine işaret etmektedir. Partizan hareket-liliğine rağmen özünde savunmacı bir karakterdir. Savunmacı karakteri onu belli bir mekâna bağlar. Partizanın en ayırt edici özelliği Schmitt için “toprağa bağlılık”tır. Toprağa bağlılık di-ğer özellikleri dengeleyici ve sınırlayıcı bir işlev görmektedir. Partizan’ın *nomos*la bağı da hakeza burada ortaya çıkar; o, belli bir toprak parçasında cisimleşmiş *nomos*’u koruyan savunmacı bir tiptir. Partizanın gücü kalabalıklıkla/halkla ve coğrafyayla kur-duğu ilişkiden ileri gelir ki bu niteliği onu Clausewitz’in savaş teorisine bağlar; *savunmanın taarruza olan üstünlüğü*.

Partizan karakterinin temel içerimlerini anlamak açısından Schmitt’in kullandığı tıpsel bir ayrım üzerinden tartışmak çok daha elverişlidir. Bu ayrım partizanlığın ikinci evresine geçi-şi sembolize eder; Clausewitz’ten Lenin’e. Birinci evrenin ide-al ismi Clausewitz iken ikinci evrenin ideal ismi ise Lenin’dir. Schmitt, “devrimci savaşçı” ile “partizan”ı birbirinden ayırır.¹⁵ Aslında Schmitt bu iki tipi partizanın iki türü olarak değerlen-dirir. Ona göre partizanın iki türü arasında karşıtlık mevcuttur; “yurdunu savunan savunmacı yerli ve saldırgan uluslararası

---

15 Schmitt, partizanın iki türü olduğunu söylüyor ancak analizine “partizan” ve “devrimci savaşçı” olarak devam ediyor. Bu iki tipi “karasal partizan” ile “dev-rimci partizan” olarak da düşünmek mümkün.

devrimci eylemci." Bu ayrımın temelinde farklı savaş ve düşman kavrayışları bulunmaktadır. Tipolojik bir farklılaşmaya neden olan ayrımın zemininde "mutlak savaş-gerçek savaş" ve "mutlak düşman-gerçek düşman" kategorileri bulunmaktadır. Aynı zamanda Schmitt klasik savaşlardan farklı olan sömürge ve iç savaş biçimlerini partizanlıkla ilişkilendirir. Partizan sömürge savaşlarının tipik figürü iken devrimci savaşçı iç savaşların tipik figürüdür. Partizanın değişiminde önemli bir uğrak Lenin'dir. Kanlı bir iç savaşın kaçınılmazlığını kabul eden Lenin, partizanı ulusal (iç savaş) ve uluslararası savaşın (dünya düzeyinde iç savaş) temel figürü olarak algılamış ve onu profesyonel devrimci biçiminde formüle etmiştir. Dost ve düşman arasındaki ayrımın siyaset için olduğu kadar savaş içinde önemli olduğu ayrımını geliştirdiği ölçüde Lenin, Schmitt'in gözünde Clausewitz'in iyi bir öğrencisidir. Ancak düşmanlığı mutlak sınıf düşmanlığı olarak formüle ettiği nispette ondan derinden ayrılır. Ona göre, sınıfsal karşıtını mutlak sınıf düşmanına evriltten ve böylelikle haklı savaş doktrinini yeniden işe koşarak siyaseti ahlakileştiren ve kriminalize eden Leninist modeldir. Avrupa'nın kendi içinde başardığı savaşta karşı tarafı kriminalize etmekten vazgeçme, düşmanı görecileştirme ve mutlak düşmanın olumsuzlanması anlayışı, "profesyonel devrimci"nin yıkıcılığında ortadan kalkmıştır. Schmitt'e göre, Lenin gibi profesyonel bir devrimcinin savaş kuramı, bütün geleneksel sınırlamaları körü körüne yıktı. Savaş mutlak savaşa dönüştü ve partizan da mutlak düşmana karşı savaşan bir tip haline geldi. Oysa Schmitt için partizan mutlak değil gerçek düşmana aittir. Bu sonuç partizanın siyasal karakterinden ileri gelir. Düşmanlığın bir sınırı ise, partizanın toprağa bağlı karakterinden çıkar. Lenin, savaştan siyasete kayan temel kavramsal geçişi, yani dost ve düşman ayrımına geçişi iyi bir şekilde tespit etmiştir. Bu geçiş, Clausewitz'in savaşın devamı olarak siyaset fikrinin makul ve mantıklı bir şekilde genişletilmesi idi. Ancak, evrensel iç savaşın profesyonel dev-

rimcisi Lenin, Schmitt'e göre daha ileri gitti ve gerçek düşmandan bir mutlak düşman yarattı. Clausewitz devleti bir partinin aracıları olarak düşünmemiştir. Lenin ise partinin devleti komuta ettiğini formülleştirdi. Partinin mutlak konumuna yükselişle birlikte partizan da mutlak hale gelmiştir. Leninist stratejide mutlak savaş sınıf savaşımıdır, mutlak düşman ise burjuvazidir. Savaş o nedenle burjuva düzeninin bütün sosyo-politik örgütlenmesinin topyekûn ortadan kaldırılmasına varıncaya kadar devam edecektir.

Böylece Schmitt, bir kolektif varlığın yazılı olmayan yaşam kurallarını ve somut hayat tarzını koruma çabası ile evrensel değerler ve idealler adına savaşmayı birbirinden ayırmıştır. Toprağı ve somut hayat tarzı adına savaşan partizanı evrensel değerler ve idealler adına savaşan devrimci partizandan farklılaştırmıştır. Partizan, ne kralı ne devleti ne rejimi ne yasayı tutar; partizan hayat tarzını ve toprağını savunur. Schmitt partizanı, rejimi değiştiren hareketlerden ayırarak hayat tarzı ile partizan arasında bağ kurmuştur.¹⁶ Siyasalı, somut bir hayat tarzıyla ilişkilendirmekle Schmitt, her türden evrenselcilğe karşı bir eleştiriyi hedefliyordu. Aslında bir bakıma Schmitt, evrenselciliğin ve rejim eksenli yaklaşımların taşıyıcısı olarak gördüğü "İdeoloji"nin eleştirisini gerçekleştiriyor. Schmitt bu nedenle ideolojik bir hareket olarak sosyalistlerin, özellikle de Leninist sol'un öngördüğü düşman tanımını da sorunlu gördü. Clausewitz'in sol öğrencileri, onun savaş teorisini iç savaş şeklinde formüle ettiklerinde fiili düşmanı mutlak düşmanla ikame etmiş oldular. Böylece *polis* ile *politika* arasında korunması ge-

---

16 Sadece devrimci partizan değil, dünyanın egemen güçlerinin akıl yürütme tarzları da "rejim" eksenlidir. Yeni dünya düzeninde, Clausewitzyen anlamda politik bir kavram olan savaş, polistik bir kavram olan "operasyon"la yer değiştirmiştir. ABD'nin öncülüğündeki koalisyon güçleri ile Irak Devleti arasında "savaş" yaşanmamış, sadece şeytanlaştırılan Saddam Hüseyin rejimi değiştirilmek istenmiştir. Schmitt'in analizinin gücü dünyanın bu yeni dilini erken bir dönemde tespit etmiş olmasından ileri gelmektedir.

reken ayırım aşınmış oldu ve devrimci savaşçılar *polis*'in bakış açısına yerleştiler. Bu yüzden profesyonel devrimciler, yeni bir düşmanlık biçimi tanımladılar; nesnel temele indirgenmiş yeni bir kan davası. Belli bir *nomosu* savunan partizana karşılık devrimci savaşçı, soyut bir evrensel adına düzen kurmak isteyen bir figürdür. Devrimci savaşçının disiplinli bir şekilde uymak zorunda olduğu parti programıdır, *nomos* değil. Parti programı devletin ilerideki ana-yasasını teşkil eder. Dolayısıyla devrimci savaşçı “yasa” düzeyinde kalmış bir figürdür. Schmitt, devrimci savaşçının partizan gibi alanı tutma ve *nomosu* savunma eksenli değil de, devleti yıkma ve yeni bir devlet kurmaya dönük bir yatkınlık içinde hareket ettiğini belirtir. Schmitt için irili ufaklı her devrimci sol örgüt, *embriyon halinde bir devlettir*. Devrimci savaşçı, kendi adına savaşmak yerine evrensel bir ilke adına savaşır. Evrenselci ideolojiler ona göre farklı hayat tarzlarının zıtlaşmasını ortadan kaldırma potansiyeli taşıdıklarından anti-politik bir karaktere haizdirler. Siyasalın kurucu kavramlarına, dost ve düşmanlığa dayandırdığı hayat tarzlarının gerilimini devlet mantığına öncel görmektedir. Siyasal olanı devletten öne çekerek hayat tarzıyla ilişkilendiren Schmitt'e göre kendi hayat tarzını savunan partizan gerçek bir siyasal aktördür. Devrimci savaşçı, mutlak, evrensel ve soyut düşmana karşı toprağa bağlı olmadan (devrim ihracı fikri) mutlak bir savaşım halinde olmasına karşın, partizan, kendi topraklarını işgal etmiş fiili düşmana karşı savaşır ve savaş, düşmanın topraklardan çıkarılması ile son bulur. Saldırgan karakteri baskın olan devrimci savaşçı düşmanla asla uzlaşmaz iken, savunma savaşı yürüten partizan ise savaşın sonunda “barış” anlaşması imzalayabilir. Çalışmasının sonuna doğru Jeanne D'arc'dan yaptığı alıntının anlamı partizanın politik hedefini ve temel karakterini yansıtır; “Tanrı'nın İngilizleri sevip sevmediğini ya da nefret edip etmediğini bilmiyorum, bildiğim şey onların Fransa'dan çıkarılmaları gerektiği.”

Partizan savaşının üçüncü evresini ise Schmitt Mao'da bulur. Üçüncü aşama daha çok sömürge karşıtı savaşlarla karakterize olur. Gerçekten de ikinci dünya savaşını takip eden yıllarda pek çok devletin temelleri partizan savaşlarında atılmıştır. Bu dönemin tipik örneği olarak Mao'yu görür. Mao'nun halk savaşı formülasyonunda dile gelen partizan savaşıyla birlikte, düşman yeniden gerçek bir düşman, savaş ise yeniden gerçek bir savaş halini almıştır. Yabancı işgalciye karşı kendi ulusal toprağını savunan Maocu partizan, gerçek anlamda gerçek bir düşmanla savaşan bir kahramandır. Schmitt için Mao'nun partizanlıkla ilişkisinde, Lenin'den daha fazla öze yaklaştığı bir özelliği daha var. "Tek kelimeyle ifade edecek olursak: Mao'nun devrimi, Lenin'kinden daha toprağa bağlıydı." Schmitt için Mao, toprağa dayalı siyaset anlayışının sürdürücüsüdür. Mao'nun düşmanı mutlak değil sınırlandırılmış bir düşmandır. İnsanlığın tek bir siyasi birlik altında toplandığı tek dünya anlayışına karşı dünyanın çoğulluğunu savunması yönüyle ve silahlanmış ulus/halk konseptine sahip olması yönüyle Schmitt, Mao'yu Lenin'den çok daha fazla önemser. Lenin'in soyut ve entelekteül düşman tanımına karşı Mao'nun düşmanını toprağa bağlı karakteriyle somut düşmana yaklaştığını belirtir. Ayrıca, döneminin jeo-politik krizlerinin de nedenlerini bu karakterde bulur. 1962'den beri daha güçlü bir şekilde büyüyen Moskova ve Pekin arasındaki ideolojik tartışma en derin kaynağını partizanın değişken gerçeğinde yatmaktadır.

Schmitt, iyi bir Clausewitz öğrencisi olduğu için mutlak düşmanlığın yıkıcı boyutlarını teorik olarak ve iki dünya savaşı tecrübesiyle de *ayn-el yakin* bildiğinden, Avrupa kamu hukukunun temsil ettiği devletler sistemini, savaşın yıkıcı etkilerini (mutlak savaşın tırmanma süreçlerini) dizginlediği gerekçesiyle destekliyordu. Sosyalistleri ve liberalleri ise iç ile dış arasındaki (dolayısıyla dost ile düşman arasındaki sınırları) ayrımı ortadan kaldırdıkları ve düşmanı suçluya dönüştürmelerinden dolayı

amansızca eleştiriyordu. “Haklıyız kazanacağız” sloganlarıyla hareket eden devrimci savaşı figürünün yıkıcı etkilerine işaret ediyordu, Avrupa’nın ve dünyanın düzeni açısından. Schmitt, Leninist partizanı Avrupa açısından bir tehdit olarak görür. Avrupa devletler hukuku ona göre devrimci partizan savaşıyla yerle bir edilmiştir. Devrimci savaşı karakterin, kısmi ve sınırlanmış düşmanlıktan mutlak partizanlık ve küresel iç savaşa geçiş hamlesi yüzünden Schmitt, Leninizmi çoğunlukla Burke’ün Fransız Devrimi’nin salgın fanatizmini resmettiği tonlarda resmetmektedir: Düzenin devamlılığını sağlayan farklılıkları (ve hiyerarşileri) ortadan kaldırma mücadelesi veren (bu toplumsal ayrımları ortadan kaldırma anlamında) yıkıcı bir savaş makinesi. Bu anlamda partizanlık, Rodolpe Gasché’in açıkça belirttiği gibi “ayrımı tamamen mutlaklaştırarak bütün siyasi ayrımları tehlikeye sokan bir tarihsel olgu”dur.¹⁷ Schmitt her iki devrimi de (Fransız Devrimi ve Ekim Devrimi) evrenselleştirici içeriğiyle sınıf düşmanlığının iki biçimi olarak değerlendirmektedir. Schmitt’in Mao’ya yüzünü dönmesinin nedeni devrimin temelinin toprağa bağımlı olması, dünyayı belli büyük bölgesel bloklara (Grossraume) bölmesi (Üç Dünya Teorisi) ve mutlak düşmanlığa indirgenemeyen çeşitli düşmanlık türlerine dayanan *nomos* düşüncesidir.

Sonuç Yerine

Çağımızın, temel karakteristikleri itibariyle Schmittyen bir çağ olduğunu söyleyebiliriz. Devletlerin siyaset ve savaş arasındaki bağıntıda belirleyici olmaktan çıktığı bir dönemdeyiz. *Nomos* ve düzen krizinin ortasındayız. O nedenle, Schmittyen problematikten henüz çıkabilmiş değil dünya. Dünyanın bu yapısını anlamak için Schmitt’in hayaletini çağırmamız gerekiyor. Genel hatlarıyla çerçevesini çizdiğimiz Carl Schmitt’in *Partizan*

---

17 Alberto Toscano, “Partizan Düşünce”, *Kampflatz*, Sayı 7, Ekim 2014, 133-152, s. 147.

Teorisi'nin Türkiye'deki okurlar için söyleyeceği çok şey olduğu açık. Bu teori, ülkemizdeki ve bölgemizdeki siyasal ve toplumsal hareketliliği ve bununla paralel gelişen askeri faaliyetleri anlamak bakımından elverişlidir. İlk olarak partizan teorisinde geliştirilen kavramsal çerçeve solun tarihini anlamak açısından oldukça faydalı görünmektedir. Solun tarihini, sol içindeki ayrışmaları ve bilhassa 71 kopuşuyla ortaya çıkan devrimci sol örgütlenmeleri (THKP-C, TKP-ML, THKO gibi örgütlerin gerilla savaşı pratiklerini) analiz açısından oldukça ufuk açıcıdır. Devrimci sol örgütlenmelerin askeri faaliyetleri, geliştirdiği eylem biçimleri, kır ve kent gerilla pratiklerini, örgütlendiği havzaları, halkla kurduğu ya da kuramadığı ilişkileri teorik açıdan anlamlandırmak için Schmitt'in *nomos* temelinde geliştirdiği partizan tipolojisinin bir anlamı olacağını akılda tutmak gerekir. 1970'li yıllarda etkin biçimde karşımıza çıkan ülkücü hareketin "milis" faaliyetlerini düşünürken de partizan teorisinin muhafazakâr damarını göz önünde bulundurmak gerekir. Partizan teorisi içinde geliştirdiği "partizan" ve "devrimci savaşçı" gibi ayrım-laştırmalar ise sol ve Kürt hareketi arasındaki inişli çıkışlı ilişkiyi kavramsallaştırmak noktasında da tartışmaları derinleştirici bir faydası olacağı da çok açıktır. Hatta bizatihi Kürt hareketini anlamak bakımından da ciddi kavramsal araçlar sunmaktadır. Diğer yandan, Ortadoğu coğrafyasında uzun süredir sürmekte olan savaş biçimlerini siyaset teorisi içinden düşünmek için de verimli bir bakış açısı vermektedir. Haddi zatında Schmitt, partizan teorisini kapalı bir yapı olarak kurmamakta, aksine onu gelişim seyri içinde tanımlamaktadır. Yeni jeo-politik, askeri, siyasi ve toplumsal gelişmeler ışığında partizan teorisi geliştirilmeye de oldukça açık bir teoridir. Bu bakımdan mekânsal yenden yapılanmaların yaşandığı, jeo-politik açıdan oldukça farklı bir döneme girildiği, toplumsal ve siyasal yapıların parçalandığı, askeri-teknik kapasitenin geliştiği bir konfigürasyon içinde partizan teorisini eğip bükmeden kullanmak olası değildir.

Savaşlar üzerindeki devlet tekelinin ortadan kalktığı, değişen çehresi içinde yeni savaşların devlet benzeri aktörler tarafından yürütüldüğü, cephelerin silikleştiği asimetrik bir konjonktürde savaş ve şiddet biçimlerini *Partizan Teorisi*'yle birlikte düşünmek icab eder. Tüm bu nedenlerden dolayıdır ki kısa ama bereketli *Partizan Teorisi*'nin, sosyal bilimlerin çok farklı disiplinlerinden akademisyenin ve ilgili okurun dikkatini çekeceği ve ülkemizdeki pek çok tartışmaya anlamlı bir katkı sunacağını umuyorum.

ÖNSÖZ

Partizan Teorisi üzerine bu denemeye, *Cátedra Palafox* etkinlikleri dolayısıyla Profesör Luis García Arias'ın davetiyle 1962 baharında verilen iki konuşma kaynaklık etmiştir. Bunlar, Estudio General de Navarra'nın (Navarre Genel Okulu) davetiyle 15 Mart'ta Pamplona'da ve 17 Mart'ta Saragossa Üniversitesi'nde verilmiştir. Konuşmalar, 1962'nin sonlarında *Cátedra Palafox* tarafından basılmıştır.

Siyasal Kavramı Üzerine Bir Arasöz alt başlığı *Siyasal Kavramı* kitabımın özel bir baskısı çerçevesinde anlaşılabilir. Yayınevi, 1932 tarihli makalemin metnini bu zamanda bana ulaştırdı. Son yıllarda bu konuyla ilgili birçok çalışma ortaya çıktı. Buradaki değerlendirme, bu çalışmalardan biri değildir; dost ve düşman arasındaki ayrımı kaçınılmaz olarak konu edinmiş –taslak halinde de olsa- serbest bir çalışmadır. Bu nedenle, siyasal kavramının yorucu erken dönem tartışmalarını şimdiye kadar takip edenlere ulaşılabilir olmasını sağlamak amacıyla, 1962 yılının başına ait derslerimin ayrıntılandırılmış halini, mütevazı bir müdahaleyle yayınlamak istedim.

Şubat 1963, Carl Schmitt

GİRİŞ

1808-1813'teki Duruma Bakış

Partizan sorunsalı üzerine olan düşüncelerimizin temel hareket noktası 1808-1813 yılları arasında İspanyol halkının yabancı işgalci ordusuna karşı yürüttüğü gerilla savaşıdır. Bu savaşta, ilk defa bir halk –burjuvazi öncesi, endüstri öncesi ve geleneksellik öncesi bir halk- modern bir orduyla çarpıştı. Bu süreçte yeni savaş alanları açıldı, yeni savaş kavramları gelişti ve yeni bir savaş ve siyaset teorisi ortaya çıktı.

Partizan düzensiz bir şekilde savaşıır. Fakat düzenli ve düzensiz muharebe (Kampf) arasındaki ayrım düzenliliğin derecesine bağlıdır. Bu ayrım somut tezahürünü ve kavranışını sadece Fransız Devrimi savaşlarından gelen örgütlenmenin modern formlarında bulur. İnsanlığın tüm aşamalarında, savaş (Krieg) ve muharebelerde (Kampf), savaş ve muharebenin kuralları olduğu gibi bu kuralların ihlali ve aşımı da var olmuştur. Özellikle genel çözülme dönemlerinde, Almanya'da 30 Yıl Savaşları'nda (1618-48) ve ayrıca dünya tarihindeki iç savaş (Bürgerkriegen) ve sömürge savaşlarında (Kolonialkriegen) partizan olarak nitelendirilebilecek oluşumlar bulunmaktadır. Fakat bütünsel bir

partizan teorisi için göz önünde bulundurulması gereken nokta, partizanın düzensizliğinin gücü ve öneminin, düzenlinin gücü ve önemine meydan okuması yoluyla belirlenmesidir. Bu bağlamda devletin ve ordunun düzenliliği (*dieses Reguläre des Staates*) ancak Napolyoncu Fransa'da yeni ve kesin bir belirlilik kazanır. 17. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında beyaz sömürgeciler tarafından Amerikan Kızılderililerine karşı başlatılan sayısız Kızılderili Savaşı, Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda İngiliz düzenli ordularına karşı nişancıların yöntemleri, Vendée'de Jakobenler ve Chouanlar arasındaki iç savaş, hâlâ Napolyon öncesi bir aşamaya aittir. Yeni savaş sanatı, Napolyon'un düzenli ordularında yeni devrimci mücadele (Kampfesweise) biçimlerine cevap olarak filizlendi. O dönem yaşayan bir Prusya subayına göre, 1806 yılında Prusya'ya karşı yürütülen Napolyoncu kampanya "geniş ölçekte bir partizanlık" (*eine Parteigängerei im Großen*)¹ olarak kendini gösterdi.

1808 yılının İspanyol Gerilla Savaşı'ndaki partizan, düzenli modern orduya karşı düzensiz savaş açma cesaretini göstermiş ilk kişiydi. 1808 sonbaharında, Napolyon düzenli İspanyol ordusunu yenilgiye uğrattı; gerçek İspanyol Gerilla Savaşı, düzenli ordunun bu mağlubiyetinden hemen sonra başladı. Henüz tamamlanmış ve belgelendirilmiş İspanyol Partizan Savaşı tarihi bulunmamaktadır.² Böyle bir tarih, Fernando Solano Costa'nın

1 Eberhard Kessel, "Die Wandlung der Kriegskunst im Zeitalter der französischen Revolution," *Historische Zeitschrift* v. 148 (1933, sy. 248 ve sonrası) ve v. 191 (1960, sy. 397 ve sonrası). (Quimby'nin incelemesi, *Napolyoncu Savaşın Arka Planı*). Ayrıca Werner Hahlweg, "Preußische Reformzeit und revolutionärer Krieg," *Beiheft 18 der Wehrwissenschaftlichen Rundschau*, Eylül 1962, 49/50: "Napolyon, büyük savaşta harekâtları, muazzam taktik ve stratejisi sayesinde [devrimci halk ordusunun yeni savaş stiline] neredeyse kusursuz bir sistem yaratmayı başardı." Prusyalı subay ve yayıncı Julius von Voß'a göre Napolyon'un 1806'daki seferinin tümü "geniş ölçekte bir partizanlık örneği sayılabilir" (W. Hahlweg, yukarıda, 14).

2 Cátedra General Palafox, Saragossa Üniversitesi yayınlarından, *La Guerra Moderna* 1955 cildine bakınız: Fernando de Salas Lopez, "Guerrillas y quintas co-

da *Los Guerrilleros* makalesinde söylediği gibi gereklidir; fakat aynı zamanda zordur çünkü kolektif bir İspanyol Gerilla Savaşı, adları birçok mit ve efsaneyi doğurmuş, aralarında Empecinado olarak bilinen Juan Martín Díez gibi Madrid'den Saragossa'ya olan yolu tutarak Fransa'ya terör estirmiş sayısız savaşçının liderliğinde Asturias, Aragon, Katalonya, Navarra, Castile gibi yerlerde neredeyse iki yüz bölgesel küçük savaştan meydana geldi.³ Bu partizan savaşı (Partisanenkrieg) iki taraf üzerinde de

---

lumnas" (II, 181-211); *La Guerra de la Independencia Española y los Sitios de Zaragoza* 1958: José Maria Jover Zamora, "*La Guerra de la Independencia Española en el Marco de las Guerras Europeas de Liberación (1808-1814)*," 41-165; Fernando Solano Costa, "*La Resistencia Popular en la Guerra de la Independencia: Los Guerrilleros*," 387-423; Antonio Serrano Montalvo, "*El Pueblo en la Guerra de la Independencia: La Resistencia en las Ciudades*," 463-530. Luis Garcia Arias'ın iki temel eseri *La Guerra Moderna I* ("*Sobre la Licitud de la Guerra Moderna*") ve *Defensa Nacional* (1960), *El Nuevo Concepto de Defensa Nacional*'da bulunabilir. F. Solano Costa, makalesinin sonuç kısmında Napolyon'a karşı İspanyol halk cephesinin belgelendirilmiş tarihinin eksik olduğundan bahseder. Fakat kendisinin ve José Jover Zamora'nın makalesi olağanüstü sentezleri temsil eder ve analizimizin önemli kaynakları olarak minnetle anılmak zorundadırlar. İspanyol tarihçeleri Gerilla Savaşı'na çeşitli biçimlerde yaklaşır fakat herhangi bir çağdaş merakı tatmin edici genel bir açıklama yapma hususunda yetersizdirler. (Conde de Toreno, Modesto Lafuente 5. sayı, Rodriguez de Solis, José M. Garcia Rodriguez); en kapsamlı olarak, José Gomez de Artechev. 4, 5, 7, 9, 11'de ve 14'te Bağımsızlık Savaşı Tarihi'nde Fransızca, İngilizce ve Almanca anlatımlar burada ele alınamayacak kadar fazladır; Congreso Historico Internacional de la Guerra de la Independencia y su Epoca, Institucion Fernando el Catolico, Zaragoza'nun yayınlarında Mart/Nisan 1959 muhteşem bir tanıtım için bakınız: Fernando Solano Costa tarafından hazırlanan "*El Guerrillo y su Trascendencia*," ve aynı yerde "*Aspectos Militares de la Guerra de la Independencia*" (Santiago Amador-Lorigo) ve "*La Organizacion administrativa Francesa en Espana*" (Juan Mercader Ribá).

- 3 Bkz. F. Solano Costa'dan alıntılanan 387, 402, 405. Empecinado hakkında İngilizceden çevrilen *Yarımada Sahneleri ve Taslakları*'ndan bir bölüm yayınladı (Edinburgh and London, 1847). José de Arteche 14. sayıda Empecinado hakkında bir ders ekledi. Bu bağlamda Empecinado'nun (ed. G. Marañon) son kısmının ithaf edildiği kişi olarak Empecinado ile birlikte Fr. Merino'dan bahsetmeden olmaz. 1823'te Kutsal İttifak (Aziz Louis'in yüzbinlerce oğlu tarafından kutlanan) sebebiyle Fransa, İspanya'nın üzerine yürüdüğü zaman iki adam karşıt saflarda

* Kuzey Batı İspanya'da bir bölge (ç.n.)

son derece zalim bir şekilde yürütüldü; kitaplar ve anılar yazan eğitimli Fransız hayranı *Afrancesadoların* (friends of the French) ellerinden çıkan belgelerin, gerillalar tarafından basılanlardan daha modern olması hiç şaşırtmamaktadır. Fakat bir tarafta mit ve efsaneler, diğer tarafta belgelenmiş tarih durabilir; her durumda araştırmamızın başlangıç noktası yeterince açıktır. Clausewitz'e göre, bütün Fransa kuvvetlerinin yarısı kadar bir kuvvet İspanya'da aktifti ve bu kuvvetlerin yarısı –yaklaşık 250,000 - 260,000 arası- gerillalar tarafından hareketsiz hale getirildi. Bu gerillaların sayısı diğer kaynaklarda biraz daha az olarak verilse de Gomez de Arteché tarafından 50,000 olduğu tahmin edilmiştir.

1808'de İspanyol partizanının durumunun göze çarpan noktası, kendi kralları ve kraliyet ailesi henüz gerçek düşmanlarının kim olduğuna karar vermemişken kendi topraklarında savaşma riskini göze almasıydı. Bu bağlamda, İspanya'nın meşru yönetimi Almanya'da nasıl yaptıysa öyle davrandı. İspanyolların durumuyla ilgili ikinci bir nokta, aristokrasinin eğitimli tabakası, yüksek ruhban sınıfı ve burjuvazinin büyük çoğunlukla yabancı işgalcileri destekleyen *afrancesadolar* olmasıydı. Burada da Almanya ile bir paralellik vardır: Büyük Alman şairi Goethe, Napolyon'un şerefine ilahiler yazdı ve Alman eğitimli eliti bu bağlılığın nereden kaynaklandığı konusunda hiç net değildi. İspanya'da İspanyol gerillası, -umudu olmadan savaşan bir zavallıydı, o fakir şeytandı- uluslararası siyasal çekişmelerin ölüme gönderdiği ve canını hiçe saydığı asker vakasının ilk örneğiydi. Bütün bunlar bir partizan teorisinin girişini (üvertürünü) oluşturur.

---

yer aldı: meşrutiyetçilerin tarafında Empecinado, mutlakiyetçi yeniden yapılanma ve Fransa saflarında Fr. Merino.

- * Fransacılar, Fransızlaşanlar: İspanya ve Portekiz'de, Aydınlanma Çağı fikirlerinin, Liberalizmin ve Fransız Devrimi'nin yandaşları olan, İberya'nın Fransa tarafından işgalini ve Birinci Fransız İmparatorluğu'nu destekleyen kişiler (ç. n.).

Tam da o zaman, İspanya'dan gelen bir kıvılcım kuzeyi kavurdu. İspanyol Gerilla Savaşı'na dünya-tarihsel önemini veren ateşi tutuşturmadı fakat sonrasında, bugün yirminci yüzyılın ikinci yarısında dünyanın çehresini ve sakinlerini değiştiren olayı başlatmış oldu. O, bir savaş *teorisini* ve partizan teorisinde doruğuna ulaşan düşmanlık (Feindschaft) *teorisini* üretti.

1809 yılında Napolyon'a karşı Avusturya İmparatorluğu'nun başlattığı kısa savaş boyunca ilk defa İspanyol modelini taklit eden sistematik bir çaba ortaya çıktı. Friedrich Gentz ve Friedrich Schlegel'in de aralarında bulunduğu ünlü yayıncılar tarafından desteklenen Viyana'daki Avusturya rejimi Napolyon'a karşı bir propaganda başlattı. İspanya'daki tecrübeden çıkan metinlerin Almanca çevirileri yayıldı.⁴ Heinrich von Kleist bu hedefi destekledi ve 1809 yılındaki Avusturya Savaşı'nın şafağında Fransa karşıtı propagandayı Berlin'de başlattı. Kasım 1811'deki ölümüne kadar dönemde, yabancı işgalcilere karşı ulusal direnişin yazarıydı. Kendisi tarafından yazılan tiyatro oyunu *Die Hermannsschlacht* tüm zamanların en büyük partizan eseri idi. Kleist ayrıca, "An Palifox" adında, Saragossa'nın savunucusu ile [bir o kadar ünlü kahramanlar] Leonidas, Arminius ve Wilhelm Tell'i karşılaştırdığı bir şiir yazmıştır.⁵ Özellikle,

---

4 Peter Rassow, "Die Wirkung der Erhebung Spaniens auf die Erhebung gegen Napoleon I," *Historische Zeitschrift* 167. sayı (1943), 310–335, İspanyol bakan Cebellos, Ernst Moritz Arndt ve Kleist'in *Katechismus der Deutschen* kitapçığını tartışmıştır. Başka bir katkı 9. sayfada ve 9-13. notlarda atıfta bulunulan W. Hahweg tarafından yapılmıştır. Daha sonra İspanyol Bağımsızlık Savaşı'nın tarihçisi olarak ünlenen Colonel von Schepeler, Fransa'ya karşı silahlı bir isyan için Avusturya'nın planları üzerine kuzeyden de desteklendi: Hans Jureschke, *El Colonel von Schepeler, Character y Valor informativo de su obrahistoriograficasobre el reinado de Fernando VII. In Revista de Estudios Politicos Nr. 126 (Cadiz Anayasası üzerine özel sayı, 1812) 230.*

5 Rudolf Borchardt, Kleist'in şiiri "An Palafox"'u *Ewiger Vorrat deutscher Poesie* (1926) koleksiyonunda ele alır. Fakat Saragossa'nın savunucusu General Palafox aslında bir partizan değildi, düzenli bir subaydı. Kadın erkek farketmeden halkı tarafından şehrin kahramanca savunulması, Hans Schomerus'un da orta-

Gneisenau ve Schamhornst'un içinde yer aldığı Prusya kurmay sınıfı reformcularının, İspanya örneğinden derin bir şekilde etkilendiği ve feyz aldığı çok bilinmekte olan bir gerçektir. Bu konu ileride daha detaylı bir şekilde ele alınacaktır. 1808-1813 yılları arasında Prusya kurmay sınıfının mezkûr subaylarının düşüncelerinde, Clausewitz'in sayesinde neredeyse mistik bir statü kazanan *Savaş Üzerine* kitabının tohumları da bulunmaktadır. "Siya- setin devamı olarak savaş" formülü özetle partizan teorisidir. Bu mantık, sonra göstermek zorunda olduğumuz gibi Lenin ve Mao Zedong tarafından kendi nihai sınırlarına kadar götürülecektir.

Gerçek bir gerilla-halk savaşı (*Guerilla-Volkskrieg*) –ki bu savaş bizim partizan anlayışımız bağlamında anlamını bulacaktır- Andreas Hofer, Speckbacher ve Rahip Haspinger'in aktif olduğu Tirol'de meydana geldi. Tirollüler Clausewitz'in de ortaya koyduğu gibi "kutsal bir meşale" halini aldı.⁶ Fakat 1809'un bu bölümü çok geçmeden sona erdi. Almanya'nın geri kalanında Fransa'ya karşı partizan savaşı ortaya çıkmadı. Akıncı gruplar da ve izole edilmiş isyancılarda kendini gösteren güçlü ulusal güdüler, bütün olarak ve hızla büyük savaşa kanalize edildiler. 1813'ün bahar ve yaz muharebeleri savaş meydanında gerçekleşti ve esas belirleyici çarpışma, Ekim'de Leipzig yakınlarında gerçekleşen meydan muharebesinde oldu.

Genel bir restorasyon çerçevesinde, Viyana Kongresi (1814/15) Avrupa savaş hukuku kavramlarını yeniden oluşturdu.⁷ Bu, dünya tarihinin en ilginç restorasyonlarından biriydi.

---

ya koyduğu gibi, partizan savaşı değil, düzenli bir kuşatmaya karşı düzenli bir direnişti.

6 Carl von Clausewitz, *Politische Schriften und Briefe*, ed. Dr. Hans Rothfels, Munich 1922, 217.

7 Viyana Kongresi'ndeki bazı iyileştirmeler –örneğin hanedanlık meşruiyeti, meşru krallık, ayrıca Alman soyluluğu ve İtalya'daki Vatikan ve ayrıca Papalık aracılığıyla Cizvit Düzeni- genel olarak kabul görmüştür. En az bilineni Avrupa kamu hukukunun (*jus publicum Europaeum*) iyileştirilmesi projesi ve onun

Bu retorasyon o kadar başarılıydı ki sınırlı (*gehegten*) kıta savaşı, Avrupa'nın I. Dünya Savaşı'ndaki (1914-18) kıta savaşına da hükmetmiştir. Hâlâ *klasik* savaş kanunu olarak anılır ve bu ismi, her şeyden önce savaş ve barış, savaşçı ve gayri muharip, düşman ve suçlu arasındaki ayrımı çok net bir şekilde ortaya koyduğu için almıştır. Savaş, devletlerarasında, devletlerin düzenli orduları tarafından icra edilen, savaş esnasında birbirlerine saygı duyan, birbirlerine suçlu gibi davranmayan, dolayısıyla savaş sonunda bir barış anlaşmasını mümkün ve hatta normal kılan savaş ilan etme hakkının (*jus belli*) standart taşıyıcıları biçiminde gerçekleşir. Bu klasik düzenlilikle karşılaştığında ve fiili gücünü koruduğu müddetçe partizan sadece marjinal bir figür olabilir. Bu yüzden I. Dünya Savaşı (1914-18) süresince öyle kaldı.

Çalışmanın Kapsamı

Eğer *modern* partizan teorilerinin durumu hakkında konuşacaksam, modern teorilerden ayrıştırılabilecek *eski* bir partizan teorisinin olmadığını vurgulamak zorundayım. Günümüz Avrupa uluslararası hukukunun klasik savaş hukukunda, kelimenin modern anlamıyla, partizana yer yoktur. Partizan, 18. yüzyılda-

---

kara savaşındaki egemen devletler tarafından konulan sınırlılıklardır (*Hegungen*). Bu, en azından uluslararası hukuk ders kitaplarında bugüne kadar bir tür klasik cephe olarak kalan bir iyileştirme. Fransız Devrimi ve Napolyon dönemi savaşlarının bu ilkeyi sekteye uğratması *The Nomos of the Earth in the International Law of the Jus Publicum Europaeum* (*Der Nomos der Erde im jus publicum Europaeum*) adlı kitabımda yeterince geniş bir ölçüde ele alınmamıştır. Hans Wehberg, incelemesinde yönelttiği şikâyetinde haklıdır (*Friedenswarte Dergisi* 50, 1951, 305/14). Roman Schnur'un 1789-1815'te Fransa'nın uluslararası yasal plan ve uygulamaları üzerine araştırmaları, "Kara ve Deniz" ("Land und Meer") adlı bir makalenin parçası olarak *Zeitschrift für Politik* dergisinde 1961 yılında yayınlanan eserleri resmi tamamlar. İsviçreli tarafsızlığı ve devam eden benzersiz durumu aynı zamanda Avrupa savaşı anlayışının iyileştirilmesi çerçevesine de bağlıdır; bunun için *The Nomos of the Earth'e* bakınız (*The Nomos of the Earth in the International Law of the Jus Publicum Europaeum*, çev: G. L. Ulinen. New York: Telos Yayınları, 2003).

ki Kabineler Savaşı'nda (*Kabinettskrieg*) olduğu gibi ya özellikle hareketli fakat düzenli *hafif* askeri ya da hukukun dışında kalan nefret verici bir suçluyu yani *hors la loi*'yi temsil eder. Savaş şövalyelik ve düello ruhunu koruduğu müddetçe aksinin olması da çok zordur.

Genel askerlik hizmetinin ortaya çıkmasıyla, prensipte bütün savaşlar halkların savaşı haline gelir; çok geçmeden eğreti genel seferberlik (*levée en masse*) ya da sözde gönüllü birlikler, keskin nişancılar gibi klasik askeri hukuk için zor, hatta çözümsüz durumlar ortaya çıkar. Daha sonra bunlardan bahsedeceğiz. Fakat genel itibariyle, savaş temelde *sınırlı* kalır ve partizan bu tanımlanmış sınırlamalardan azadedir. Öyle ki özü ve varoluşu bu sınırlamalardan azade olmasıyla tanımlanabilir. Modern partizan, düşmanından ne adalet ne de merhamet bekler. Sınırlı savaşların geleneksel düşmanlığından çoktan uzaklaşmıştır ve kendisini bir diğerine, terör ve karşı-terörden yok oluşa kadar yükselen –gerçek (*Wirklichen*)-düşmanlığa adanmıştır.

İki tür savaş bilhassa önemlidir ve bir anlamda partizanlıkla da ilişkilidir: İç savaş ve sömürge savaşı. Günümüz partizanlığında bu ilişki, kendine has özelliklere sahiptir. Klasik Avrupa uluslararası hukuku, bu iki tehlikeli savaş ve düşmanlığı marjinalleştirdi. Avrupa kamu hukukuna göre savaş, düzenli bir devlet ordusunun bir diğer düzenli devlet ordusuyla savaştığı devletlerarası bir durumdur. İç savaş, eğer isyancıları muharip taraflardan biri olarak tanımaya yol açmamışsa, sıkıyönetimin yardımıyla polis ya da düzenli ordu birlikleri tarafından bastırılmış silahlı bir isyan olarak sayıldı. Sömürge savaşı, İngiltere, Fransa ve İspanya gibi Avrupa milletlerinin askerlik biliminin kapsam alanı dışında değildi. Fakat bütün bunlar, klasik model olarak devletin düzenli savaşma kabiliyetine hiçbir şekilde gölge düşürmemiştir.⁸

8 *Der Nomos der Erde (Yeryüzünün Nomosu)* kitabımın dizininde bakınız: (Köln:

Rusya özel olarak ele alınmalıdır. Rusya ordusu, Prusya-Almanya ordusundan farklı olarak, sadece düzenli ordu savaşıyla yetinmedi; dağlık bölgelerdeki Asyalı halklarla on dokuzuncu yüzyıl boyunca birçok savaşa girdi. Rus tarihi ayrıca, Napolyoncu orduya karşı yerli partizan mücadelesini de tanır. 1812'nin yazında, askeri yönetim altındaki Rus partizanları Moskova yolundaki Fransız ordusunu taciz etmiştir; aynı yılın sonbahar ve kışında Rus köylüleri, geri çekilen aç ve donmuş Fransız birliklerini katlettiler. Bu süreç altı aydan fazla sürmedi; ancak kuşkusuz savaş teorisindeki paradigmatik etkisinden çok siyasal miti ve onun çeşitli yorumları sayesinde son derece etkili tarihsel bir örnek oluşturmıştır. 1812'nin Rus Partizan Savaşı'nın iki farklı hatta karşıt yorumundan burada bahsedilmelidir. İlki Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ının dünyaya tanıttığı, Bakunin ve Kropotkin tarafından temellendirilen anarşist yorum; ikincisi ise Stalin'in devrimci savaş taktiği ve stratejisi yoluyla Bolşevik kullanımıdır.

Tolstoy, Bakunin ve Kropotkin çizgisinde bir anarşist olmadı ama edebi etkisi çok daha büyüktü. *Savaş ve Barış* destanı, herhangi bir tarihsel doküman ya da siyasi öğretilerden daha fazla savaşı mitleştirici güce sahiptir. Tolstoy, 1812'nin Rus partizanlarını, büyük İmparator Napolyon ile onun meşhur ordusunu bir böcek gibi ezen Rus topraklarının temel güçlerinin hamileri olarak yüceltmıştır. Tolstoy'un eğitimsiz, okur-yazar olmayan Mujik'i sadece daha güçlü değil, aynı zamanda bütün taktik ve strateji uzmanlarından ve hatta tarihin ellerinde bir kuklaya indirmediği mareşal Napolyon'un kendisinden bile daha zekidir. Stalin bu yerli ve milli partizanlık mitini açıkça kendi komünist dünya siyasetine evrilterek II. Dünya Savaşı'nda Almanya'ya karşı kullandı. Bu politika, Mao Zedong'un öncülük ettiği yeni bir partizanlık aşamasını temsil eder.

1950; 1960'tan bu yana Berlin: Duncker & Humblot), *İç savaş (Bürgerkrieg)*, düşman (Feind), meşru sebep (justa causa), ve eşit muamele (justus hostis) terimleri.

Son otuz yıldan beri, dünyanın geniş ölçekli alanlarında, önemli partizan savaşları gerçekleşmektedir. Bu savaşlar, 1932-45 Japon istilalarına karşı silahlanan Çin’de ve diğer Asya ülkelerinde 1927’de, II. Dünya Savaşı’ndan önce çoktan başlamıştı. II. Dünya Savaşı boyunca Rusya, Polonya, Balkanlar, Fransa, Arnavutluk, Yunanistan ve diğer bölgeler bu tür savaşların yaşandığı alanlar olmuşlardır. Daha sonra partizan savaşları Viyetnamlı komünist lider Ho Chi Minh ve Dien Bien Phu fatihi General Vo Nguyen Giap’ın Fransız sömürge ordusuna karşı etkili olduğu Hindişin’de devam etti. Daha uzak mesafelerde, Filipinler’de ve Cezayir’de, Komutan Griwas’ın yönetimindeki Kıbrıs üzerinde ve Fidel Castro ile Che Guevara komutasındaki Küba’da [partizan eylemlilikleri vardı]. 1962 yılında, bugün bile, Hindişin ülkeleri Laos ve Viyetnam, düşmanı ezmek ve galip gelmek için günlük yeni metotların geliştirildiği partizan savaş alanlarıdır. Modern teknoloji, hem partizanlar için hem de onlarla savaşan düzenli birlikler için çok daha güçlü silahlar ve imha araçları, çok daha iyi ulaşım araçları ve iletişim yöntemleri üretir. Terör ve karşı-terörün kısır döngüsü içerisinde, partizan mücadeleleri, çoğu kez partizan savaşının kendisini yansıtır. 12 Eylül 1813’de Napolyon’un General Lefèvre’e verdiği emre atfedilen eski bir söz geçerliliğini korur: “Her nerede partizanlar varsa, orada bir partizan gibi savaşmalısınız” –*Il faut opérer en partisan partout où il y a des partisans*.

Uluslararası hukuk normlarına ilişkin sorular sonraki bölümlerde cevaplanacaktır. Ana hikâye net olsa bile, hızlı bir gelişmenin somut durumlara (hazır) uygulanması tartışmalı olarak kalır. Topyekûn direnişe karşı iradenin etkileyici bir belgesi ve sadece iradenin de değil aynı zamanda onu başarıma aşamasında detaylı bir talimatname son birkaç yılda ortaya çıktı: *Topyekûn Direniş (Der totale Widerstand)* başlığı altında

* Burada savaşmak kelimesini karşılamak için *opérer* fiili kullanılmıştır. (ç.n.)

İsviçreli Subaylar Kulübü tarafından hazırlanan ve Kaptan H. Von Dach'ın kaleme aldığı *Herkes için Küçük Savaş Yönetimi* (2. ed. Biel, 1958). Kitabın 180 sayfası herhangi bir yabancı istilaya karşı pasif olduğu kadar aktif direniş için talimatlar ile sabotaj, yeraltına inme, silah saklama, baskın taarruzu, ajan savaşı vb. durumlar için ipuçları sağlamaktadır. Bu kitapta, son yılların deneyimlerinden dikkatlice faydalanılır. Herkes için bu modern savaş rehberinde yer alan "sonuna kadar direniş" uyarısı, 1949 Cenevre Anlaşması ve Ulusal Savaş'ın Kural ve Teamülleri hakkındaki Lahey Sözleşmesi maddelerine saygılı olunması gerektiğini belirtir. *Bunu söylemeye gerek yoktur*. Yenilgiyi tatmadığı sürece normal düzenli bir ordunun bu tür idari talimatlara (örneğin, sayfa 43'teki silahlı muhafız alayının sessiz sevkياتına) nasıl tepki vereceğini tahmin etmek çok zor değildir.

Partizan Kelimesi ve Partizan Kavramı

Araştırmamızın kapsamını çizdiğimiz bu iyi bilinen birkaç isim ve olayın dökümü, ilgili materyalin ve sorunların sınırsızlığına işaret eder. Bu yüzden başlangıçta birkaç önemli nokta ve kıstas ortaya koymak, tartışmayı aşırı soyut ve devasa kılmaktan kaçınmak için çok önemlidir. Araştırmanın en başında, partizandan *düzensiz* bir savaşçı (Kämpfer) olarak bahsettiğimizde ilk önemli nokta zaten ele alınmış oldu. Düzenli karakter, bir iş üniformasından farklı olarak askeri üniformada kendini gösterir. Bu onun kamusal alanda etkili olduğu imzasıdır ve üniforma ile silahını göstermiş olur. Üniforma içindeki düşman askeri, modern partizanın asıl hedefidir.

Şimdilerde kendini gösteren diğer bir önemli nokta, partizanı diğer savaşçılardan ayıran yoğun siyasi angajmandır. Partizanın siyasi karakteri çok önemlidir; çünkü kendisini amacı özel mülkiyet olan sıradan hırsız, soyguncu ve suçlulardan ayırma-

sı gerekmektedir. Partizanın *siyasal* karakterinin bu kavramsal ölçütü –tam zıttı olarak- deniz hukukundaki korsanların durumuyla tıpa tıp aynı yapıya sahiptir. Bu hukuktaki korsan kavramı*, korsanların kötü edimlerinin apolitik karakterine –ki bu karakter özel çıkar ve soygunu hedefler- dayanır. Korsan, hukukun *kasten çalma niyeti* (*Animus furandi*) olarak adlandırdığı özelliğe sahiptir. Partizan ise tam tersine siyasi cephede savaşır ve *partizan* kelimesinin asıl anlamını yeniden ön plana çıkaran eyleminin siyasi karakteridir. Kelime, *Partei*’den (parti) türemiştir. Bir tür savaşıma, muhalifliğe, siyasi olarak aktif parti ya da grupla ilişkiye işaret eder. Devrim zamanlarında partiyle bu tür ilişkilenmeler belirgin olarak daha güçlüdür.

Devrimci savaşta (revolutionären Krieg), devrimci bir partiye bağlılık bütünsel bir entegrasyondan (*Erfassung*) fazlasını işaret etmez. Diğer grup ve topluluklar, bilhassa şimdiki biçimiyle devlet, kendi grup ve taraftarlarıyla, bir devrimci mücadele partisinin aktif savaşçılarıyla yaptığı gibi bütünüyle entegre olamaz. Sözde *total devlet* üzerine yapılan geniş kapsamlı tartışmalarda, yegâne ve gerçek totaliter örgüte tekabül edenin günümüz anlamıyla devlet değil, devrimci *parti* olduğu henüz fark edilmemiştir.⁹ Emir ve itaatin katı işlevi açısından örgütsel konularda pek çok devrimci örgütün çoğu düzenli birliğe üstün olduğu ve böyle bir örgütlenmenin, 12 Ağustos 1949 (İnfr, (s.31) Cenevre Anlaşmalarında olduğu gibi düzenlilik kriteri haline gelmesiyle uluslararası savaş hukukunda belirgin bir karışıklığın ortaya çıkacağı bile söylenebilir.

Almancada partizan, parti taraftarı demektir: Kimin parti taraftarı olduğu ve parti taraftarı olmanın tam olarak ne anlama geldiği zamana göre değişir. Bu, hem desteklediği taraf ya

---

9 *Verfassungsrechtliche Aufsätze*’nin derlemesinde yeniden basılan (Berlin: Duncker & Humblot, 1958), 366 “Weiterentwicklung des totalen Staates in Deutschland” (1933) makalesinin 3. açıklamasına bakınız.

* Schmitt, *corsair* ve *pirate* arasında ayrım yapar. (ç.n.)

da cephe hem de kişinin işbirliğinin, dayanışmasının, birlikte mücadele etmesinin ve hatta birlikte esaretinin boyutuna göre farklılaşır. Muharip taraflar olduğu gibi hukuki partiler, parlamenter demokrasi partileri, düşünce partileri, hareket partileri gibi partiler de vardır. Latince kökenli dillerde partizan kelimesi hem isim hem sıfat olarak kullanılır; hatta Fransızcada herhangi bir fikrin taraftarını anlatmak için partizan kelimesi kullanılır. Kısacası çok anlamlı ve yaygın olarak kullanılan bu kavram, birdenbire yüksek dozda siyasi anlam yüklenir. Burada, bazı durumlarda *devleti (state)* işaret eden *statü (status)* gibi yaygın kullanılan bir kelimeyle dilbilimsel paralellik akla gelir. Çözülme dönemlerinde, Otuz Yıl Savaşı'nda olduğu gibi düzensiz asker, eşkıya ve serseriye tehlikeli bir biçimde yakınlaşır. Düzensiz asker, savaşı kendi hesabına başlatır; Nördlingen savaşına katılan ve Er Schwejk gibi onun hakkında herşeyi anlatan İspanyol Pícarodes Estebanillo Gonzales örneğinde olduğu gibi ya da Grimmelshausen'in *Simplizius Simplizissimus* adlı eserinde ve Jacques Callot'ın oyma baskılarında gördüğümüz gibi hilekârın masalında bir figür haline gelir. 18. yüzyılda partizan hareketli hafif silahlı birliklerin küçük savaşının aksine, yağmacı ve süvarilerle, onlar gibi büyük bir savaşın hareketli, "bireysel savunmacı" ileri hat birlikleri ile ilişkilendirilmiştir. Küçük savaş ve büyük savaş arasındaki ayrımın burada askeri-teknik bir doğası vardır. Bu ayrım, uluslararası hukuk ve anayasa hukukundaki yasal ve yasadışı tanımlarıyla kesinlikle eşanlamlı değildir. Bugünün modern partizanında düzenli-düzensiz, yasal-yasadışı ikilikleri çoğu kez bulanıklaşır ve birbirinin içine geçer.

Hareket gücü, hızlilik ve ani saldırı ve geri çekilmedeki beklenmedik yer değiştirme potansiyeli, –tek kelimeyle artan hareketlilik- partizanı bugün bile farklı kılan özelliklerdir. Partizanın bu özellikleri, sadece mekanize ve motorize hale gelmesi ile artmıştır. Fakat çok sayıda yarı-düzenli birlik ve oluşumların ortaya çıktığı devrimci savaşta bu ikilikler çöker. Silahlı partizan,

her zaman düzenli bir örgütlenmeyle birliğe bağlı kalır: Küba'da Fidel Castro'nun yoldaşı Ernesto Che Guevara bunu açıkça belirtir.¹⁰ Bunun sonucu olarak düzenli ve düzensiz birliklerin basit işbirliğinden ara aşamalar ortaya çıkar. Hatta bu durumlarda hiçbir şekilde devrimci olmayan bir devlet, yabancı istilacılara karşı vatan savunması çağrısı yapabilir. Halk savaşı ve gerilla savaşı bu gibi durumlarda bir ve aynı şey anlamına gelir. Böyle durumlarda silâhaltına çağırmanın koşulları, 16. yüzyılın *partizan* kelimesine kadar uzanır.¹¹ Halk savaşının resmi düzenlenmesini ve gerilla savaşını düzenlemeye çalışan topyekûn seferberliğin iki farklı örneğini daha tartışma fırsatımız olacak. Diğer taraftan, yabancı istilacı da düşman partizanlarla mücadele için kararname yayınlar. Bu tür normlar uluslararası hukuk altında *düzensizi düzenleme* gibi zor bir problemle karşılaşır; başka bir deyişle, hem partizanı savaşçı olarak tanıması ve savaş esiri muamelesi yapması bakımından hem de tam tersi bir şekilde askeri işgalci güçlerin hakları bakımından her iki tarafta da varlığını sürdürür. Daha önce işaret ettiğim gibi, burada pek çok hukuki açmaz vardır. Uluslararası duruma baktıktan sonra Fransız-Prusya Savaşı'ndaki (1870/71) keskin nişancılar üzerinden bu açmaza geri döneceğiz.

Devraldığımız geleneksel kavramların –bugünkü anlamda klasik kavramların- değiştirilmesi veya kaldırılması eğilimi yaygındır ve dünyanın hızlı değişimine bakıldığında bu durum

---

10 Ernesto Che Guevara, *Gerilla Savaşı*. Major Harries-Clichy Peterson'dan bir Giriş Yazısı ile (New York: Praeger, 1961,9) "Gerilla savaşının, savaşı sadece onunla kazanmanın mümkün olmadığı bir ilk adım olduğu çok açıktır." Hem İspanyolca orijinali hem de diğer çeviriler daha sonra aktarıldığı için bunu alıntılıyorum.

11 Manuel Fraga Iribarne "Guerra y Política en el siglo XX" adlı makalesinde 1595 kadar erken bir düşman işgaline karşı Fransız direnişinin dereceleri olduğunu belirtir. (*Las Relaciones Internacionales de la Era de la guerrafria* derlemesinde (Madrid: Institutode Estudios Politicos, 1962, 29 n. 62). Bu dereceler *partizan* ve *savaş partisi* kelimelerini içerir; (n. 27.)

anlaşılabilir.¹² “Klasik” partizan kavramı, bu gelişmeden etkilennmiştir. Rolf Schorers, 1961 yılında yayımlanan ve konumuz açısından çok önemli olan *Partizan* adlı kitabında, illegal mücadele eden savaşçı ve yeraltı eylemcisini partizan örnekleri olarak ele alır.¹³ Bu, temel olarak Hitler dönemi Almanya’sının iç koşullarından kaynaklanan ve bu sebeple de dikkate değer olan bir kavramsal dönüşümdür. Düzensizlik illegallikle, askeri savaş ise direniş ile yer değiştirir. Bana göre bu değişiklik, ulusal bağımsızlık savaşı olarak partizanın esaslı bir şekilde yeniden yorumlanmasını içerir. Bu tür bir anlayış, savaşın devrimcileştirilmesinin bile düzenli ordu ile illegal savaşçılar arasındaki askeri bağlantıyı koparmadığı konusunda yanılmaktadır.

Birçok durumda yeniden yorumlama genel bir sembolizasyona ve kavramların çözülmesine kadar gider. Herhangi bir birey ya da başına buyruk bir kişi silahlanmayı düşünüp düşünmediğine bakılmaksızın partizan olarak adlandırılabilir.¹⁴ Partizanın bu şekilde yeniden ele alınışı metafor olarak hoş görülebilir; tarihsel olarak etkili figür ve olayları karakterize etmek için böyle bir metaforu ben de kullanmıştım.¹⁵ Bu metaforik an-

---

12 *Revista de Estudios Políticos*’un 112. sayısında (Madrid, 1962: 12) “El orden del mundo despues de la segunda guerra mundial,” adlı makaleme ve *Verfassung-srechtliche Aufsätze* (1958: 512) isimli çalışmamın dizininde “klasik” başlığı altında yer alan bölüme bakınız.

13 Rolf Schroers, *Der Partisan; ein Beitrag zur politischen Anthropologie* (Köln: Kiepenheuer & Witsch, 1961). Bu önemli konuya daha sonra tekrar döneceğiz; bkz. n. 16 Schroers, doğru şekilde partizanı devrimci aktör, casus ve sabotajcından ayırır. Diğer bir taraftan, partizanı genel olarak direniş savaşçısı olarak tanımlar. Ona karşı olarak, ben bu metinde belirtilen kriterlere sadık kalıyorum ve verimli bir tartışmayı mümkün kılan açık bir duruş geliştirmeyi umut ediyorum.

14 Bakınız: Hans Joachim Sell’in, *Partisan* kitabı (Düsseldorf: Eugen Diederichs Verlag, 1962): 1950 yılındaki olayda Almanya Federal Cumhuriyeti’ndeki sosluların ve burjuvaların psikolojik ve sosyolojik olarak muhteşem portrelerini sunan bir roman.

15 Bir keresinde Lorenz von Stein üzerine olan makalede (1940) ve Donoso Cortés

lamda, insan olmak savaşmaktan başka anlama gelmez ve tutarlı bireyler kendi hesabına ve –eğer cesareti varsa- riski kendine ait olmak üzere savaşır. Böylece birey basitçe kendi partisinin taraftarı/partizanı (*Parteigänger*) olur. Bu tür kavramsal değişiklikler, üzerinde daha çok düşünölmeyi hak eden zamanın önemli göstergeleridir.¹⁶ Fakat burada kastedilen anlamıyla bir

---

(Bibliography, nr. 49, ve 283, 287) hakkındaki 1944 yılında bir derste, B. Bruno Bauer ve Max Stirner'den "dünya-ruhunun (*des Weltgeistes*) partizanları" olarak bahsetmiştim. J. J. Rousseau'nun 250. ölüm yıldönümü vesilesiyle *Die Zürcher Zeitung*'un 26. sayısındaki (29 Haziran 1962) bir makalede –Rolf Schoers ve H. J. Sell'e referansla- Rousseau hakkındaki tartışmalı resmi açıklığa kavuşturmak için partizan formunu ele aldım. Bu süreçte, Henri Guillemin'in "J. J. Rousseau, Mızıkçı," adlı makalesini öğrenmiştim ve onun bu ilişkiyi doğruladığı görölyüyordu. Guillemin Rousseau'nun *Lettres écrites de la Montagne*'sinin, (Neuchâtel: Collection su Sablier, Editions Ides et Calendes, 1962) çok yerinde bir önsözle birlikte, editörüdür.

- 16 Schroerler (bkz no. 13) partizanda tamamen teknolojikleşmiş bir dünyanın (*durch technisierten Welt*) nihilizmine karşı son direnişi, türlerin ve toprağın (*Art und Boden*) son savunucularını ve hatta son insanı görürken, Gerhard Nebel (*Unter Partisanen und Kreuzfahrern* [Stuttgart: Ernst Klett Verlag, 1950]) partizanı tam tersi bir şekilde bütün uzmanlıkları ve sınıfları, papaz, köylü, aydın ve son olarak askeri içeren modern nihilizmin bir figürü olarak –çağımızın yazgısını- görür. Nebel'in kitabı Alman bir askerin İtalya ve Almanya'da 1944-45 yılları savaş günlüğüdür ve onun İtalya'daki partizanlık tablosunu Schroer'in analiziyle karşılaştırmaya değer (243). Nebel özellikle büyük düzenli bir ordunun çözüldüğü ve bir serseri çetesi olarak ya yerel halk tarafından kınlan ya da öldürme ve yağmalamaya başladığı –her iki durumda da partizan olarak adlandırılan- zamanları yakalamada iyidir. Fakat Nedel, iyi portrelerinin ötesinde, bu zavallı şeytanları bir nihilist olarak ele aldığı zaman, bu gerçekte sadece hâlihazırdaki meşhur metafizik çeşnisiyle terbiye edilmenin skolastik felsefe esintisiyle 17. yüzyıl Pıcaro'su gibi bir türüdür. Ernst Jünger, *Der Waldgang*'da (Frankfurt am Main: Klostermann, 1951) işçi'nin (*Arbeiter*) durumu olarak, bazen partizan olarak adlandırdığı orman asisi [*Waldgänger*] figürünü analiz eder (1932). Makinalar tarafından çevrelenmiş münzevi orman asisi, görünüşte umutsuz olan oyunu bırakmaz ama en içten gelen gücüyle devam etmek ister ve "ormana gitmeye" (*ent schließt sich zum Waldgang*) karar verir. "Dünyada gittiği yer ne kadar uzak olsa da, ormanlar her yerdedir" (11). Örneğin Getsemani, bizim Passion'dan (tutku) ya da Savior'dan (kurtarıcı) bildiğimiz Zeytindağı, Sokrates'in *daimonion*'ları gibi, Jüngerci anlamda "ormanlar"dır. Aynı şekilde, "hukuk ve uluslararası hukuk profesörü" orman asisine "gerekli aracı" sağlama konusunda yetersizdir (126) Şair ve filozoflar daha iyi tasavvur etmişlerdir –biz-

partizan teorisi için birkaç kriter gözetilmesi gerekir, böylece konu soyut bir genellik içinde dağılmaz. Bu kriterler şunlardır: Düzensizlik, aktif savaşın artırılmış hareketliliği ve yoğunluğu yükseltilmiş bir siyasi angajman.

Ben gerçek partizan için Jover Zamora'nın *toprağa bağlılık* özelliği olarak adlandırdığı dördüncü bir kriterde ısrar ediyorum. Bu kriter, teknolojik hale gelen ideolojiyle ya da dünya-devriminin mutlak saldırganlığıyla özdeşleştirildiği zaman doğası değişen partizanın -taktiksel hareketliliğine rağmen- özünde savunmacı durumu için önemlidir. Bu konuya özellikle iki yaklaşım, Rolf Schroer'in kitabı (n. 13) ve Jürg. H. Schmid'in -partizanın uluslararası yasal pozisyonu başlıklı- tezi (v. *Infra* s. 36-37) temelde bu kriter üzerinde ortaklaşır. Onun toprağa bağlılık karakteri temellendirmesi, savunmacı karakteri mekânsal olarak açıklığa kavuşturması için gereklidir; yani düşmanlığın sınırlandırılması ve soyut adaletin mutlaklığından korumak için gereklidir.

1808/13'te İspanya'da, Tirol'de ve Rusya'da savaşan partizanlar için bu yeterince açıktır. Bundan başka, II. Dünya Savaşı'nın partizan mücadeleleri (Partisanenkämpfe) ve Mao Zedong, Ho Chi Minh ile Fidel Castro'nun adıyla anılan ülkelerdeki ve Hindistan'da de takip eden mücadeleler şunu anlamamızı sağladı: Yerli halk ve ülkenin coğrafi özgünlüğü – dağlar, ağaçlıklar, ormanlar ya da çöller- ile beraber toprakla (*Boden*) ilişki günümüze kadar önemini korumuştur. Partizan sadece yağmacıdan (Piraten) değil, fakat aynı zamanda korsandan (Korsaren) da farklıdır ve farklı kalır; tıpkı deniz ve karanın insan aktivitesinin ve halklar arası savaş anlaşmasının temel (iki farklı) mekânı (*Elementarräume*) olarak ayrışması gibi. Kara ve deniz, sadece farklı savaş araçları ve kendine özgü savaş alanları (*Kriegsschauplätze*) değil, aynı zamanda ayrı ayrı savaş, barış ve bozgun kavramlarını da geliştirmiştir.¹⁷ Partizan, gezegenimiz-

---

den önceki tasavvur (126). Fakat sadece ilahiyatçı, gücün gerçek kaynaklarını bilir. "Teolog, bilen kişidir. ..." (95).

17 Carl Schmitt, Roma Katolikliği ve Politik Form: Kara ve Deniz (Paradigma); Der

de anti-kolonyal savaşlar var olduğu sürece, aktif savaşçının karsal türünde bir özellik gösterecektir.¹⁸ Deniz hukukunun (p.34 ve devamında) tipik figürlerinin karşılaştırılması ve mekân mefhumu tartışmasıyla, partizanın toprağa bağıllık karakteri daha sonra detaylandırılacaktır.

Ama yine de, tarım menşeli yerli partizan bile teknik-endüstriyel sürecin karşı konulamaz çekim alanına girer. Partizanın hareketliliği, motorize hale gelmesiyle o kadar gelişmiştir ki tümünden yerinden edilme riskini göze alır. Soğuk Savaş durumlarında, örtük bir savaşın teknisyeni, sabotajcısı ve ajanı halini alır. II. Dünya Savaşı'nda partizan eğitilmiş sabotajcılar vardı. Motorize hale gelmiş bir partizan toprağa bağıllık karakterini kaybeder. Bütün bunlardan geriye kalan şey, onu açık ya da örtük bir savaşa sokan, sonrasında değişmelere bağılı olarak ilişkisini kesen güçlü dünya politikası makinasının (*Weltpolitiktreibenden Zentrale*) çarkında taşınabilir ve değiştirilebilir bir dişli olmasıdır. Bu onun günümüzdeki varoluşuna aittir ve bir partizan teorisinde dışarıda bırakılamaz.

Bu dört kriter –düzensizlik, hareketlilik, yoğun siyasi angaj-

---

Nomos der Erde (Berlin: Duncker & Humblot, 1950) 143, 286; Die geschichtliche Struktur des heutigen Welt gegensatzes von Ost und West, 1955 (Bibliographie Tommissen 239 and 294). *Revista de Estudios Politicos'un* 81. sayısında (Madrid, 1955) eşzamanlı yayınlanan bu makalelerin sonunda, Hegel'in *Hukuk Felsefesi'nin Prensipleri*'nde (Sümer Yayıncılık) 247/248 nolu paragraflarını burjuva toplum üzerine sözü geçen 243/46 paragraflar'ın Marksist yorumuna göre yorum-bilimsel bolluk olarak bildiğimiz çağdaş teknik-endüstriyel dünyanın entelektüel-tarihsel bir öz (*geistesgeschichtliche Keimzelle*) olarak tanınması için geliştirmek istediğini belirtmiştir.

- 18 Rolf Schroers'in kitabının eleştirisinde (yukarıda alıntılanan), Margret Boveri (*Merkur* 168, February 1962) Czeslav Milosz'un *West—und Oestliches Gelände* (Köln, 1961) kitabını över. Yazar Litvanya, Polonya ve Batı Avrupa'daki –özellikle Paris'teki- yaşamının hayat dolu ve sempatik tablosunu sunar ve Alman işgali süresince Almanlar aleyhine bildiri dağıttığı Varşova'daki yeraltı yaşamından bahseder. Partizan olmadığını ve olmak istemediğini kesin olarak belirtir (276). Fakat Litvanya'daki evine olan sevgisi ve Litvanya ormanları gerçek partizanın dünyasal/yersel karakterini sıkı tutma inancımızı güçlendirir.

man ve toprağa bağıllık (*Tellurique*)- ile teknolojik gelişmelerin, endüstrileşmenin ve tarımsal çözülmenin muhtemel sonuçlarıyla birlikte araştırmanın kavramsal çerçevesi sınırlandırılmıştır. Araştırma, Napolyon zamanlarının gerillalarından (*guerrillero*) günümüz iyi silahlanmış partizanlarına, büyük *Empecinado* ile birlikte Mao Zedong ve Ho Chi Minh'den Fidel Castro'ya kadar uzanır. Çalışmamız, tarih yazımı ve savaş biliminin güçlü ve günden güne gelişen materyalleri ile donattığı çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Partizan teorisini kavramak için ulaşılabildikçe bu materyalden yararlanacağız.

Uluslararası Hukuki Duruma Bakış

Partizan düzensiz bir şekilde savaşıır. Fakat düzensiz savaşçıların bazı kategorileri, düzenli güçlerle aynı muameleyi görür ve düzenli savaşçıların hak ve ayrıcalıklarından faydalanır. Bu durum, onların askeri faaliyetlerinin yasadışı olmadığı ve eğer düşman eline düşerlerse, mağdur taraf ve savaş esiri olarak muamele görme talepleri olabileceği anlamına gelir. Yasal durum, şimdi evrensel olarak otorite kabul edilen 18 Ekim 1907 Lahey Savaş Hukuku'nda özetlenmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra bu gelişme, 12 Ağustos 1949'ta imzalanan dört Cenevre Antlaşması'yla devam ettirildi. Bu antlaşmaların iki tanesi, deniz ve kara savaşlarında yaralananlara ve mağdur kesimlere nasıl muamele edileceğiyle; diğeri savaş esirlerine nasıl yaklaşılaacağıyla ve sonuncusu savaş zamanı sivillerin korunmasıyla ilgilidir. Hem batı dünyasından hem de Doğu bloğundan birçok devlet bu antlaşmaları imzalamıştır; 18 Temmuz 1956 tarihli Amerikan ordusunun kara savaşı için oluşturulan yeni elkitabı bu hükümleri onaylamıştır.

Belli koşullar altında, 18 Ekim 1907 Lahey Savaş Hukuku, milislere, gönüllü birliklere ve kendiliğinden ortaya çıkan halk ayaklanması savaşçılarına düzenli ordularla aynı şekilde mua-

mele eder. Bu düzenlemenin bazı zorlukları ve anlaşmazlıkları, daha sonra Prusya'nın partizanlığı kötüye kullanması bağlamında bahsedilecektir. 1949 Cenevre Antlaşması'na neden olan gelişme, önceden tamamen devletçi olan Avrupa uluslararası hukukunun aşamalı esnetilmesi ile karakterize edilir. Gittikçe daha fazla savaş müdavimi kategorisi savaşçı olarak sayılmaktadır. Düşman tarafından işgal edilen topraklardaki –yani düşman güçlerinin gerisinde savaşan partizana uygun savaş alanındaki- siviller bile artık 1907 Lahey Savaş Hukuku'nda olduğundan daha fazla yasal korumadan yararlanır. Daha önce partizan olarak anılan birçok savaşçı düzenli askerlerle eşit muamele görür, aynı hak ve ayrıcalıklara sahiptir. Artık onlar gerçekten partizan sayılamaz. Fakat kavramlar hâlâ muğlak ve belirsizdir.

Cenevre Antlaşması'nın hükümleri, Mao Zedong'un partizan savaşlarının ve daha sonra gelişen modern partizan mücadelesinin değil, Avrupa deneyimlerinin izlerini taşır. 1945 sonrası ilk yıllarda, Hermann Foersch gibi bir uzmanın gördüğü ve formüle ettiği şu tespit, henüz fark edilmemişti: 1945 sonrası askeri faaliyetler partizan bir karakter kazandı çünkü atom bombasını elinde bulunduranlar, onu insani temelde kullanmaktan kaçındılar ve ona sahip olamayanlar bu tür çekincelere kapılabilirlerdi –hem atom bombasının hem de insani düşüncenin beklenmeyen etkisi. Partizan sorunu için çok önemli olan Cenevre Antlaşması'nın kavramları, belli tarihsel olaylardan soyutlanarak oluşturulmuştur. Bu kavramlar doğrudan 1939/45 II. Dünya Savaşının direniş hareketlerine (Jean S. Pictet [1958, iii, 65: [30] *une référence précise*] tarafından yürütülen Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün belirleyici açıklamasında da söylediği gibi) atıfta bulunur.

Bununla birlikte, Lahey Savaş Hukuku'nun (1907) esaslı bir değişimi planlanmamıştı. Düzenli birliklerle eşit olan yaklaşımın

dört klasik koşuluna (sorumlu subaylar, açıkça görülebilen rütbeler, açıktan taşınan silahlar, askeri kanun kural ve kullanımlarının gözetimi) ilkesel olarak saygı duyulmuştu. Sivil halkın korunmasına yönelik anlaşılmaya, sadece devletlerarası savaşlarda değil, aynı zamanda iç savaşları ve isyanları içeren bütün uluslararası silahlı çatışmalarda da uyulması yükümlülüğü vardı. Bu durum, sadece Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün (ve diğer tarafsız örgütlerin) insani müdahalelerine yasal kılıf sağlıyordu. *Inter arma caritas* [silahların ortasında yardım]. Anlaşmanın 3. maddesinin 4. bendinde tarafların hukuki statüsünün (*le statut juridique*) bu durumdan etkilenmediği açıkça belirtilmiştir (Pictet III, 1955: 39/40). Devletlerarası bir savaşta, askeri işgal alanındaki güçler, kamu düzenini sağlamak ve düzensiz savaşı kontrol altına almak için yerel polise talimat verme hakkını hâlâ saklı tutar ve onları, "hangi düşüncelerin onlara ilham verdiğine bakmaksızın" (Pictet IV, 1956, 330) partizanları sıkıştırmaya zorlar.

Buna bağlı olarak -düzenli birliklerle eşit *olmayan* düzensiz savaşçılar olarak- partizanların ayrıksılığı bugüne kadar ilkesel olarak korunmuştur. Bu anlamda partizan, savaşçıların haklarına ve ayrıcalıklarını sahip *değildir*. Genel hukuka göre bir suçludur; ceza kararları ve önleyici araçlarla zararsız hale getirilebilir. Bu ilke ayrıca, II. Dünya Savaşı sonrasında savaş suçu mahkemelerinde, özellikle de Alman generallere (Jodl, Leeb, List) karşı kurulan Nürnberg mahkemelerinde ilke olarak kabul edilmiştir. Bu mahkemelerde, söylemeye bile gerek yok ki, partizanın zorunlu savaşının ötesinde ve dışında kalan her şey –zalimlik, terör uygulamaları, toplu cezalandırma ve hatta soykırıma iştirak- bir savaş suçu olarak tanımlanır.

Cenevre Antlaşmaları, her şeyden önce düzenli savaşçılarla eşit muamele edilecek kişiler listesini genişletti. Antlaşma, "örgütlü direniş hareketinin" üyelerini, milislerle ve gönüllü birliklerle eşit görmüş ve bu kişilerin düzenli savaşçıların hak ve

ayrıcalıklarından yararlanmalarını ifade etmiştir. Bu bir askeri örgütlenme olmak zorunda bile değildir (Mağdur Taraf sözleşmesinin 12. maddesi, Savaş Esiri sözleşmesinin 4. maddesi). Sivil halkın korunmasıyla ilgili sözleşme, silahlı güçler arasındaki “uluslararası çatışmalarla”, klasik Avrupa uluslararası hukukunda kabul edilen devletlerarası savaşlara eşit muamelede bulunur; daha önceki savaş hukukunun tam kalbine gider: Askeri işgal (*occupatio bellica*). Burada sadece birkaç örnekle belirtilebilecek türdeki genişleme ve rahatlamalar, partizan savaşına göre daha şiddetli etkilere sahip büyük dönüşüm ve değişikliğe neden oldu. Direniş savaşçısı için kural ne demektir? Örneğin, silah “açıkça taşınmalıdır”. Yukarıda alıntılanan İsviçreli Subay Kulübü tarafından hazırlanan *Herkes için Küçük Savaş Elkitabı*’nda şöyle öğütlenir: “Sadece geceleri hareket edin ve gündüzleri ormanda dinlenin!” (s. 33). Ya da bir gece çarpışmasında veya modern savaş teknolojisinin uzun menzilli silahlarının kullanıldığı bir çarpışmada rütbelerin uzaktan görünür olmasının gereksinimi nedir? Eğer incelemeye partizan sorunsalı perspektifinden yaklaşılsa ve mekânsal değişim ve teknik-endüstriyel gelişme *temel* olarak dikkate alınırsa pek çok soru kendini dayatır.

Askeri işgal alanındaki sivil halkın korunmasının farklı yönleri vardır. Yasa ve düzenin ele geçirdikleri bölgede sürdürülmesi, askeri işgalci gücün çıkarınadır. İşgal bölgesindeki halkın, sadakatle olmasa bile görev bilinciyle işgal güçlerinin yürürlüğe koyduğu savaş kanunu talimatlarına saygı göstermelerinin zorunlu olduğu varsayılabilir. Kamu görevlisinin bile –hatta polisin bile- eski işinde kalması beklenir ve işgalci güçler tarafından bu doğrultuda muamele görür. Bütün mesele, işgalci güçler ve (savaştaki) karşıtlarının çıkarları arasında dikkatlice dengelenmiş zorlu bir uzlaşmada gizlidir. Partizan, işgal alanında bu düzeni tehlikeli bir şekilde bozar. Bu sadece, partizanın gerçek savaş alanının düşman cephesinin –ki burada düşmanın ulaşım ve

kaynaklarına zarar verir- gerisinde olmasından kaynaklanmaz; aynı zamanda, işgal bölgesinde partizan, yerel halk tarafından iyi kötü saklanır ve korunur. *Herkes için Küçük Savaş Elkitabı*'nın ortaya koyduğu gibi "halk sizin en büyük dostunuzdur" (s. 28). Böyle bir halkın korunması, potansiyel olarak partizanın korunması anlamına gelir. Bu durum askeri hukukun tarihinde, Lahey konseylerinde ve onun gelişiminde tipik bir düzenlenişin neden tekrarlandığını açıklar: Büyük askeri güçler ve potansiyel işgalci güçler, askeri işgal alanında katı bir güvenlik tedbiri talep ederken bu tür bir işgalden korkan Belçika, İsviçre, Lüksemburg gibi daha küçük devletler direniş savaşçılarının ve sivillerin korumasını mümkün olduğunca genişletmeye çalıştılar. Bu bağlamda, II. Dünya Savaşı'ndan itibaren bahsi geçen gelişme yeni kabullere neden oldu ve *aşağıda* tartıştığımız toplumsal yapıların bozulması görünümü, sivillerin partizandan korunma gereksinmesinin olmadığı örneklerin varlığı sorusunu akla getirdi.

1949 Cenevre Antlaşması yoluyla, söz konusu değişiklikler, Lahey Savaş Hukuku tarafından düzenlenerek *askeri işgalin* (*occupatio bellica*) klasik hukuk kurumuna sunuldu ve sonuçlar birçok açıdan hesap edilemez kaldı. Önceden partizanlar olarak görülen direniş savaşçıları, eğer örgütlenmişlerse artık düzenli savaşçılarla eşit muamele görüyor. İşgalci güçlerin çıkarlarına karşı işgal edilen bölgedeki sivil halkın çıkarları şunu çok güçlü bir şekilde vurgulamıştır: En azından teoride, onurlu saiklerden kaynaklandığı ve *yasadışı* olmadığı sürece işgalci güçlere karşı, partizan savaşını da içeren herhangi bir direnişten bahsetmek mümkündür. Diğer taraftan, işgalci gücün önleyici araçlar üzerindeki hâkimiyeti devam eder. Bu durumda partizan, gerçekten yasal ya da yasadışı olarak değil; kendi hesabına ve *riskli ve tehlikeli bir şekilde* hareket eder.

Risk ya da *riskli* gibi bir kelime ele alındığında, kesin olmayan bir biçimde, partizanlar tarafından değiştirilen askeri bir işgal-

de sadece partizanların hayatını riske attığı söylenemez. Güvensizlik ve tehlike kelimelerinin en genel anlamında, bölgedeki bütün halk büyük risk altında yaşar. Lahey Savaş Hukuku'na göre hâlâ işlerini sürdürmek isteyen subaylar, hareket ve kusurlarında fazladan risk alırlar. Özellikle çelişkili ve tehlikeli taleplerle yüzleşen polis memuru ikilemedir: Düşman işgalci güçler, partizan tarafından bozulan güvenlik ve kamu düzeninin sürdürülmesinde ondan itaat talep eder. Kendi ulus devleti ondan sadakat bekler ve savaş sonrasında bundan onu sorumlu tutacaktır. Ait olduğu sivil halk ondan, kendisi de bir partizan olmaya karar vermediği sürece, polislik faaliyetleriyle bağlantılı olarak tamamen çelişkili pratik sonuçlar doğurabilecek sadakat ve dayanışma bekler. Son olarak, karşıtları kadar partizan da subayları misilleme ve karşı-misillemenin kısır döngüsünün içine çeker. Riskli hareketler (ya da kusurlar) sadece partizana özgü özellikler değildir.

Riskli kelimesi, risk-alan kişi kendi hesabına hareket ettiği ve kendi hareket ve hatalarının muhtemel sonuçlarını bilinçli olarak hesap ettiği sürece daha keskin bir anlama işaret eder; böylece durum kötü sonuçlandığında adaletsizlikten yakınamaz. Diğer taraftan, bir sigorta poliçesi imzalayarak yasalara aykırı hiçbir şey yapmadığı müddetçe risklerini dengelemesi onun için mümkündür. *Risk* kavramının hukuki temeli, hukuktaki *genelensel teması (topos)* sigorta kanunudur. İnsan her çeşit tehlike ve güvensizlikle yaşar; hukuki bilince uygun olarak tehlike ya da güvensizlik konusunda *risk* kavramı, onları ve onlardan etkilenenleri *sigortalanabilir* yapmak anlamına gelir. Partizan örneğinde bu süreç, bir sigorta şirketi aşırı risk tutarından dolayı en yüksek seviyede sigorta sorumluluğu yüklenerek sigorta-teknik manevrasıyla onu korumayı kabul etse bile eylemlerinin düzensizliği ve yasadışılığından dolayı muhtemelen başarısız olacaktı.

Savaş ve düşman faaliyeti durumlarında, risk kavramı üze-

rine biraz düşünmeye ihtiyaç vardır. Almanya’da bu kavram, uluslararası savaş doktrinine Josed L. Kunz’un kitabı, *Kriegsrecht und Neutralitätsrecht* (1935: 146, 274) tarafından sunuldu. Fakat onun ne kara savaşıyla ve ne de partizanla hiçbir alakası yoktu. İkisine de ait değildi. Eğer biz *risk* kavramının hukuki temeli olarak sigorta kanununu önemsemez ve kelimenin kesin olmayan kullanımlarını –örneğin, vurulmayı göze alan kaçak mahkûm ile karşılaştırma- bir kenara bırakırsak, özellikle J. Kunz tarafından kullanılan “riskli” kavramının askeri-yasal anlamı, sadece askeri denizcilik kanunu ve ona özgü figür ve durumları gözetmeye dönüşür. Deniz savaşı daha çok bir ticaret savaşıdır; kara savaşından biraz farklı olarak kendi alanına sahiptir ve kendine ait düşmanlık ve ganimet kavramları vardır. Yaralı miktarındaki gelişme bile 1949 Ağustos’unda Cenevre Antlaşmaları’nda karayı denizden ayıran iki ayrı sözleşmeye neden olmuştur.

Deniz savaşına katılan sadece iki kişi, bu özel bağlamda “riskli hareket eder”: Tarafsız abluka-kırıcı ve tarafsız kaçak mal taşıyıcısı. Onlara nazaran, “riskli” kelimesi açık ve anlamlıdır. Fakat savaş katılımcılarının iki türü kendilerini “çok kârlı fakat riskli ticari bir maceraya” (J. Kunz, 277) sokar: Esir alınması durumunda gemisini ve yükünü riske eder. Bu girişimde bir düşmana sahip değilse ve askeri denizcilik kanunu anlamında düşman olarak muamele görmüşse bile böyledir. Onların toplumsal anlamdaki ideali iyi iş çıkarmaktır ve operasyon alanları açık denizdir. Onlar, evini, kalbini ve yuvasını (*Hausund, Herdund, Heimat*) herhangi bir yabancı işgalciye karşı savunmayı hiç düşünmezlerdi çünkü bu davranış hâlâ yerli partizanın arketipini (*Urbild*) karakterize eder. Risklerini dengelemek için sigorta poliçesi çıkarırlar. Oranlar buna bağlı olarak yüksektir ve değişen risk faktörlerine -örneğin denizaltılar tarafından batırılmasına- göre çeşitlenir: Çok riskli ama son derece sigortalı.

Riskli kelimesine gelince, -özellikle her şeyin karıştığı genel bir kavram (hukuk kavramı) altında eritmek için- onu deniz savaş hukukunun kavramsal alanından koparmamak gerekir. Partizanın toprağa bağlılık karakterine bağlı kaldığımızdan dolayı, bu bizim için çok önemlidir. Kapitalizmin ilk zamanlarındaki haydut ve korsanları "denizin partizanları" (bkz. *Der Nomos der Erde*, 145) olarak adlandırmışsam da, bu terminolojik hatayı şimdi düzeltceğim. Partizanın, abluka-kırıcısı ve kaçak mal taşıyıcısından farklı olarak, düşmanı ve "riskleri" vardır. O, her düzenli savaşçı gibi sadece hayatını riske etmez. Düşmanın onu yasadan, statüden ve onurdan mahrum bırakacağını bilir ve kabul eder.

Fakat devrimci savaşçı da bunu yapar. Düşmanı bir suçlu olarak ve yasa, statü ve onur gibi bütün kavramları da ideolojik sahtekârlık olarak ilan eder. II. Dünya Savaşı ve sonrasının günümüze kadar olan karakteristiğinin bütün bağlantı ve karışıklıklarına rağmen, partizanın iki türü arasındaki karşıtlık varlığını sürdürür: *Yurdunu savunan savunmacı yerli ve saldırgan uluslararası devrimci eylemci*. Göreceğimiz gibi bu ayrım, kendilerini farklı partizan türlerinde gerçekleştiren, temel olarak farklı savaş ve düşman kavramlarına dayanır. Devletin devlete karşı ayrım gözetmediği bir savaşın her iki taraf üzerinde de yürütüldüğü yerde partizan, savaş sistemini kırmayan ve siyasi sürecin geniş yapısında herhangi bir değişiklik yapmayan marjinal bir figürdür. Savaş karşıtları bu şekilde kriminalize edildiğinde ve savaş iç savaş durumunda bir sınıf mücadelesi olarak yürütüldüğünde ya da asıl hedefi düşman devletin hükümetini saf dışı bırakmak olduğunda, o zaman düşmanın kriminalize edilmesi partizanı savaşın gerçek kahramanı yapmak için çalışan devrimci bir patlamayı temsil eder. O, suçluya idam cezası uygular ve kendisinin bir suçlu veya baş belası olarak anılma riskini göze alır. Eşit muamelenin (*justa hostis*) tanınmadığı durumda bu, *meşru sebebin* (*justa causa*) savaş mantığıdır. Bu tür durumlarda devrimci partizan, savaşın esas figürü haline gelir.

Partizan sorunsalı, bu nedenle en iyi sınavı sunar. Modern savaş pratiğindeki derecesi ne olursa olsun, partizan savaşının çeşitli türleri kaynaşabilir; temel varsayımları ile ayrıksı kalırlar ki dost/düşman gruplandırması kriteri onlar için bir sınav olur. Lahey Savaş Hukuku hazırlığı esnasında ortaya çıkan tipik düzenlenişi daha önce hatırlatmıştık; büyük askeri güçlere karşı küçük tarafsız ülkeler. 1949 Cenevre Antlaşması konseylerinde, örgütlü direniş hareketleriyle gönüllü birliklerin eşit kabul edildiği bir uzlaşma formülüne büyük bir çabayla ulaşıldı. Aynı zamanda bu tipik düzenleniş, II. Dünya Savaşı'nın deneyimlerini uluslararası hukuk normlarına dahil etme çabasıyla bağlantılı olarak yeniden üretildi. Büyük askeri güçler ve olası işgalciler, işgalden korkan küçük devletlere karşı bu kez semptomatik olduğu kadar dikkat çekici bir değişiklikle ittifak yapmıştı. En güçlü potansiyel işgalci güç, dünyadaki en büyük kara gücü olan Sovyetler Birliği daha küçük devletlerin yanında yer aldı.

Jürg H. Schmid'in iyi belgelendirilmiş ve materyal olarak zengin çalışması *Die völkerrechtliche Stellung der Partisanen im Kriege* (Zürich: Zürcher Studien zum Internationalen Recht Nr. 23, Polygraphischer Verlag, 1956) "sivillerin gerilla savaşını" – açıkça Stalin'in partizanlarını işaret eder- hukukun koruması altına alır. Burada Schmid, "partizan sorunsalının özünden" ve Cenevre Antlaşmaları'nın yaratıcı hukuki çabasından bahseder. Schmid ayrıca, "itaat etmek için yüceltilmiş görev" olarak adlandırdığı eski işgalci otoritenin anlayışından kalan "işgal yasasındaki bazı hususları" kaldırmak isterdi. Bu maksatla, yasal fakat riskli Savaş Anlaşması doktrinine başvurarak riskli fakat yasal olmayan Savaş Anlaşması üzerindeki vurguyu kaldırır. Böylece, işgalci güçler hesabına mümkün olduğunca çok hak ve ayrıcalıklar verdiği partizan riskini ortadan kaldırır. Terör ve anti-terör mantığından kaçınmayı nasıl anlamlandırdığını ben anlamıyorum bu yüzden, bunu sadece partizanın düşmanını savaşta basitçe kriminalize ederek yapabilir. Bütün mesele, savaş-

çı ve sivil gibi iki farklı *hukuki statünün* (*statuts juridiques*), halk ve işgalci güçler arasındaki sıcak ve soğuk savaş olarak adlandırılan iki farklı modern savaş türüyle –ki bu savaşta (Mao’yu izleyen) Schmid’in partizanı *her iki tarafta da* (*à deux mains*) yer alır- hayli ilginç bir şekilde çakışmasıdır (*Kreuzung*). Fakat bu o kadar hayret verici ve gerçek bir kavramsal kırılmadır ki klasik uluslararası hukuk pahasına Stalinist partizanın yasadışılaştırılmaması (*disillegalization- En-Illegalisierung*), Rousseau-Portalıs Doktrinî’nin* saf devlet savaşına dönüşüyle eş zamanlı olarak birleştirildi. Schmid’in iddia ettiğine göre bu doktrin, sadece “başlangıçta” (“*in ihren Kinderschuhen*”) (157) sivillerin savaşını yasakladı. Partizan bu yolla sigortalananabilir hale gelir.

12 Ağustos 1949’daki dört Cenevre Antlaşması, insani bir vicdanın ve hayranlık uyandıran insani gelişmelerin eseridir. Bu dört anlaşma, düşmanın insanlıktan pay almasına müsaade etmekle kalmayıp, aynı zamanda tanınma anlamında bir meşruluktan (*Gerechtigkeit im Sinne der Anerkennung*) da nasibini almasına izin vererek, klasik uluslararası hukuka ve onun geleneğine–ki bu hukuk ve gelenek olmaksızın böyle bir insani eser var olamaz- bağlı kalır. Bu antlaşmaların dayanağı, savaşın devletçi temelini ve başarılı çevreleme politikasını, savaş-barış, asker-sivil, düşman-suçlu, devlet savaş- iç savaş arasındaki net ayrımlar ile birlikte sürdürür. Böylece Cenevre Antlaşmaları, bu belirgin ayrımları yumuşatırken ve hatta sorgularken, onları kasten yıkacak bir savaş türüne kapı aralar. Bu noktada çok dikkatlice formüle edilmiş anlaşmalar-kurallar (*Kompromiß-Normierung*), savaş, barış ve partizan kavramlarındaki olağanüstü başkalaşımı gizleyen uçurum üzerindeki kırılğan köprüye benzeyecektir.

---

* Rousseau’nun savaşların sadece devletlerarası olduğunu, halklar arasında gerçekleşmediğini savunduğu doktrin (ç. n.).

TEORİNİN GELİŞİMİ

Partizanlığın Prusya'ya Özgü Yanlış Kullanımı

Prusya'da 1813 yılının başlarında Napolyon'a karşı başlatılan ve Almanya askeri gücünün öncülük ettiği isyan, güçlü milli duygularla desteklendi. Tarihteki bu büyük moment çabucak geçti fakat partizanlığın tarihinde o kadar önemli bir yer edindi ki daha sonra bu konuya detaylı bir şekilde değineceğiz.

İlk olarak tartışma götürmez şu tarihsel gerçekliği ele almak zorundayız: 1813'ten II. Dünya Savaşı'na gelecek olursak Prusya ve Prusya destekli Alman ordusu partizanlık düşüncesinin ta kendisini radikal bir biçimde bastıran bir ordu yapılanmasının klasik örneğini oluşturur. Alman kolonyalizminin Afrika'daki otuz yılı (1885-1915), Prusya Genel Kurmayı'nın seçkin teorisyenlerinin partizan sorununu ciddiye aldığını göstermede askeri açıdan yeterince kuvvetli değildi. Avusturya-Macaristan Ordusu, partizan savaşına Balkanlar'dan alıştı ve küçük savaş için düzenlemeleri vardı. Buna karşın II. Dünya Savaşı'nda Prusya-Alman Ordusu, 22 Haziran 1941'de partizan savaşını göz önünde bulundurmada Rusya'ya ilerledi. Stalin'e karşı kara harekâtını bir sloganla başlattılar: *Birlikler düşmanla savaşır*,

çapulcuları ise polis halleder. Partizan savaşına dair ilk talimatlar Ekim 1941’de çıkarılabildi: Dört yıl süren savaşın bitiminden sadece bir yıl önce, Mayıs 1944 yılında, ilk bütünlüklü düzenlemeler *Wehrmacht*’ın Başkomutanlığı tarafından çıkarıldı.¹⁹

19.yüzyıl boyunca Prusya-Alman Ordusu, dönemin Avrupa-merkezli dünyasının en ünlü ve prototipik askeri örgütlenmesi haline geldi. Fakat ününü tamamen düzenli Avrupa ordularına –özellikle Fransa ve Avusturya’ya- karşı aldığı askeri zaferler sayesinde kazandı.

Prusya-Alman ordusu sadece 1870/71 Fransız-Prusya Savaşı sırasında, keskin nişancı formunda düzensiz savaşla karşılaştı. Almanlar bu keskin nişancıyı koruma-nişancısı (*hedge-shooter*) olarak adlandırdı ve herhangi bir düzenli ordunun da yapacağı gibi savaş kanunları çerçevesinde onlara acımasızca davrandı. Bir ordu ne kadar sıkı bir şekilde disipline edilmişse –sadece üniformalı karşıtlarını düşman kabul ederek asker ve sivil arasında ne kadar belirleyici bir ayırım yaparsa- üniformasız sivil halk karşı cephede savaşa katıldığı zaman o kadar çok duygusal ve sinirli olur. Akabinde ordu, haince dolap çevirmelere ve ihanete, uygun öz-savunma önlemleri olarak değerlendirdiği sert misillemeyle, yargısız infazla, rehin almayla ve şehirlerin yıkılmasıyla karşılık verir. Düzenli üniformalı hasım, ne kadar düşman olarak saygı görür ve en kanlı savaşta bile suçluyla karıştırılmazsa, düzensiz savaşçı o kadar katı bir şekilde suçlu olarak muamele görür. Bu durum askeri sivilden, savaşçıyı savaşçı olmayandan ayıran ve düşmanı bir suçlu olarak ilan etmekten se, çok az da olsa moral verecek tarzda kullanan klasik savaş kanunlarının mantığından doğrudan çıkan bir sonuçtur.

---

19 Hans Schomerus, "Partisanen," *Christ und Welt*’de 26 (1949), Özellikle "Der Wall der Tradition"’ın ilgili bölümü ve Schomerus’un derginin ayrı yılında yayınladığı takip eden makaleleri, partizan meselesi konusunda büyük önem taşımaktadır.

Alman askeri Fransa'daki keskin nişancıyla, III. Napolyon'un 2 Eylül Sedan çarpışmasıyla sürüklediği ve onun düzenli ordusuna karşı elde ettiği büyük zaferi sonrasında, 1870 sonbaharında ve onu takip eden 1870/71 kışında tarıyordu. Eğer işler klasik düzenli ordu kurallarına göre gitseydi, böyle bir zaferden sonra savaşın bitmesi ve barışın sağlanması beklenebilirdi. Bunun yerine, Napolyon'un kuşatılmış rejimi ortadan kaldırıldı. Léon Gambetta yönetimindeki yeni cumhuriyetçi rejim, yabancı işgalciye karşı milli direnişi, bir "acı-sonla biten savaşı" (*Krieg à outrance*) ilan etti. Bu yeni rejim, alenacele yeni ordular topladı ve savaş alanına yeterince eğitilmemiş en yeni birlikleri kattı. Bu yeni birliklerle Kasım 1870'te, Loire'deki askeri başarısını kutladı. Alman ordularının durumu tehdit altındaydı ve Almanya'nun dış ilişkileri (*außenpolitische Lage*) daha önce uzun bir savaş öngörmediği için tehlikede idi. Fransa halkı vatansever duygularla harekete geçirildi ve onlar Almanlara karşı savaşa çok çeşitli biçimlerde katıldılar. Bunun üzerine, Fransız erkânı ve sözde soy-luları esir olarak alındı; keskin nişancıları vuruldu ve halk üzerine her türlü misilleme yapıldı. Bu durum, uluslararası hukuk uzmanları arasındaki yarım asırlık ihtilafın ve keskin nişancılara karşı her iki tarafın leh ve aleyhindeki genel propagandasının başlangıç noktasıydı. İhtilaflar Belçika-Almanya keskin nişancı çarpışmasında olduğu gibi, I. Dünya Savaşı'nda yeniden alevlendi. Bütün külliyat bu sorun üzerine yazıldı ve son zamanlarda, 1958/60'ta olduğu gibi Alman ve Belçikalı saygın tarihçilerin oluşturduğu bir komite, bu ihtilafın en azından bir noktasını karmaşıklıktan -sözde Belçikalı Keskin Nişancı Çatışması'ndan (1914)- arındırmaya ve açıklığa kavuşturmaya çalıştı.

Bütün bunlar partizan sorunsalı için nihaidir çünkü normatif düzenleme, eğer bu düzenleme fiili gerçekleri sahiden kavrayabilir ve değer yargıları ile müphem eleştirilerinde bir kayma ortaya koymazsa, hukuksal olarak imkânsızdır. Geleneksel Avrupa devletlerarası savaş politikası, 18. yüzyıldan itibaren Fran-

sız Devrimi ile kesilen, Viyana Kongresi çalışmasının yeniden düzenlemesiyle etkili bir biçimde doğrulanan belirli kavramlardan ortaya çıktı. Sınırlı bir savaşın bu düşünceleri ve monarşi döneminden gelen adilane bir düşmanlık, ancak her iki tarafta da muharip devletler kendi içerisinde ve kendi aralarında onlara dayandığı zaman, yani yerli olduğu kadar devletlerarası olan düzen ve düzensizlik, yasallık ve yasadışılık kavramları uyumlu olduğunda ya da en azından yapısal olarak bir ölçüde homojen olduğunda karşılıklı olarak yasallaştırılır. Aksi takdirde devletlerarası standart, barışı geliştirmek yerine sadece karşılıklı suçlamalara hizmet eden sahte iddia ve sloganlar üretmede başarılı olur. Bu basit gerçek, I. Dünya Savaşı'ndan beri gitgide gün yüzüne çıkar. Fakat geleneksel kavramsal çerçevenin görünümü, ideoloji düzeyinde güçlü kalır. Pratik nedenlerden dolayı devletler, eski moda ya da tepkisel olmaları gerekçesiyle boşa çıkmış olsalar bile sözde klasik kavramları kullanmaya meraklıdır. Aynı zamanda Avrupalı uluslararası hukuk uzmanları, 1900'lerden beri çok daha ayırt edilebilir olan yeni bir gerçeklik resmini inatçı bir şekilde bir kenara ittiler.

Tüm bunlar genel itibarıyla eski-moda devletlerarası Avrupa savaşı ve demokratik halk savaşları arasındaki ayrıma uyuyorsa, 1870 Eylül'ünde Gambetta tarafından ilan edilen türünün en aşırı örneğine (à outrance) ve kendiliğinden gelişen ulusal halk savaşı durumuna da uyar. Lahey Savaş Hukuku (1907), 19. yüzyıldaki benzerleri gibi keskin nişancılar için uzlaşma bulmaya çalıştı. Uyduruk üniformalı eğreti savaşçıların uluslararası yasal anlamda tanınmaları için belirli koşullar talep eder: Sorumluluk sahibi üst düzey subay, açıkça görülebilen rütbeler ve en önemlisi görünür bir şekilde taşınan silahlar. Lahey Savaş Hukuku ve Cenevre Antlaşması'ndaki kavramsal kapalılık kayda değerdir ve problemi karmaşıktır.²⁰ Fakat bir partizan olmak, özün-

20 Karmaşıklık anlaşılabilir hale gelir ve bu karmaşıklık, ne sadece -yerinin olduğu- siyasi propaganda da ve karşı-propaganda da ve ne de birbiriyle ihtilafı (Alman otoriteleri tarafından Kasım 1961'de Münih'te gözaltına alınan Yugosl-

de silahlarını görünür olarak taşımaktan kaçınmaktır; partizan tuzağa düşürerek savaşır ve düşman üniforması giyer, durumu hangi rütbeye uyarsa uysun sivil üniformayı bile yem olarak kullanır. Gizlilik ve karanlık onun en güçlü silahlarıdır; o gerçekten de düzensizlik alanını terk etmeksizin, yani partizan olmaktan çıkmaksızın bu silahlar olmadan yapamaz.

Düzenli Prusya ordusunun askeri bakış açısı, hiçbir şekilde gerilla savaşının önemi hakkında cahillığe ve anlayış yetersizliğine fırsat vermez. Bu, 1870/71 Keskin Nişancılar Savaşı'na aşina olan ve düşüncelerini *Léon Gambetta und seine Armeen* başlığı altında 1877'de yayınlayan tipik bir Prusya kurmay subayının ilgili kitabında görülebilir. Kitabın yazarı, Colmar Freiherr von der Goltz, I. Dünya Savaşı'nda Goltz Paşa adıyla bir Türk ordusunu yönetirken öldü. Objektif olarak ve büyük bir kesinlikle genç Prusya subayı, cumhuriyetçi savaş önderliğinin en belirleyici yenilgisini kabul eder. Goltz, şunu iddia eder: "Gambetta büyük ölçekli bir savaş başlatmak istedi ve kendi zararına olan savaşlardan birini yönetti de. Çünkü küçük savaş dönemi Fransa'sında bir gerilla savaşı, Alman orduları için çok daha tehlikeli olabilirdi."²¹

---

lav vatandaşı Lazar Vracaric'in gibi) durumların tartışmasında da kendini gösterir; karmaşıklık, üzücü bir şekilde bütün yasal literatürde, Avrupa uluslararası hukukunun somut kavramlarının gözden kaçırıldığı raporda da yaygındır. Bu, Jürg H. Schmid'in çoktan alıntılanan *Die völkerrechtliche Stellung der Partisanen im Kriege* adlı tezinde açıklar. Hellmuth Rentsch, *Partisanenkampf, Erfahrungen und Lehren* (Frankfurt am Main, 1961) adlı çalışmasında partizanları "uluslararası hukukun koruması altına" (204 n.) almayı umarak -ki bu akıllı bir partizanın ok torbasına yeni bir ok gibi memnuniyetle kabul edeceği bir şeydir- çeşitli yerlerde farklılaşır. Bütün bu karmaşıklıklar, Avrupa kamu hukukunun (*jus publicum Europaeum*) ve onun insan(cıl)-rasyonel savaş ve barış kavramlarının tahribatının sonucudur. Askeri hukukunun tekrar-barbarlaştırması muazzam *Barbarizme Yükselmek* kitabının eklenen bölümünde F. J. P. Veale tarafından ele alınmıştır. (Appleton, Wis: C. C. Nelson, 1953; Almanca çevirisi 2. basımda ed. Wiesbaden: K. H. Priester, 1962).

- 21 Colmar Freiherr von der Goltz, *Léon Gambetta und seine Armeen* (Berlin, 1977), 36: "İstilacı ordunun ilave avantajlarıyla, birlikler daha zayıf hale gelirken, ulaşım da hantallaşır... Bu, düşmanın açık göz düzensizlerinin (*Freischaren*) işine yarar.

Prusya-Alman komutanlığı geç de olsa, sonunda partizan savaşını anladı. Alman askeri gücünün (*Wehrmacht*) Başkomutanlığı, 6 Mayıs 1944'te çoktandır bahsi geçen partizan savaşı için kılavuzu yayınladı. Böylece yenilginin hemen öncesinde Alman Ordusu, partizan savaşının ne için olduğunu fark etti. Mayıs 1944 kılavuzları, Almanya'nın düşmanlarından biri tarafından olağanüstü bir düzenleme (*Regelung*) olarak kabul edildi ve bu durum devam etmektedir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Otto Heilbrunn ile birlikte partizan üzerine çok önemli bir kitap yayınlayan İngiliz Tuğgeneral Dixon, partizan savaşını başlatmanın doğru yolu için bir model sunan Almanca kılavuzu yeniden bastırdı. İngiliz General Reginald F. S. Denning bu kitaba yazdığı önsözde, 1944 Alman Partizan Düzenlemesi'nin Rus partizanlarına karşı savaşında Alman ordusuna yol gösterecek önerilerle ilgili olmasına rağmen önemini yitirmediğini aktarır.²²

Alman Savaşı'nın (1944/45) sonundaki iki görünüm Alman askeri gücüne (*Wehrmacht*) atfedilemez fakat onun antitezi olarak açıklanabilir: Alman Yurt Muhafızları (*Volkssturm*)* ve sözde *Werwolf*. Yurt Muhafızları (*Volkssturm*), 25 Eylül 1944 kararıyla

---

Ama Gambetta geniş ölçekli savaş istedi. Kendi ülkesi önünde geniş ölçekli savaşı haklı çıkarmak için, ordusunun savaş eylemlilikleri sayıca üstünlükleri kadar muhteşem ve etkileyici olmalı." Baron Von der Goltz'un kitabını işaret etmemden dolayı minnettar olduğum Dr. J. Hadrich (Berlin), ayrıca Habeşlilerin 1935/36'da Mussolini'nin İtalyan ordusuna karşı direnişinin yenilgiyle sonuçlanması tek nedeninin partizan savaşı yerine düzenli birlikler savaşı yürütmeye çalıştıklarından dolayı olduğuna dikkatimi çekti.

22 1956 Almanca baskısından alıntılanmıştır: Brigadier C. Aubrey Dixon, O.B.E. ve Otto Heilbrunn tarafından *Partisanen, Strategie und Taktik des Guerillakrieges* (Frankfurt am Main ve Berlin: Verlag für Wehrwesen), XIV, 213–240.

* *Volkssturm*, II. Dünya Savaşı'nın son aylarında Adolf Hitler'in emriyle Alman erkeklerinden oluşturulan halk kurtuluş ordusu. (ç. n. wikipedia'dan)

* *Werwolf*, II. Dünya Savaşı esnasında, Müttefik kuvvetlerinin Almanya'nın içlerine ilerlemesi durumunda düşman hatlarının gerisinde faaliyet gösterecek bir komando gücü oluşturmak için 1944 yılında geliştirilmeye başlanmış bir Nazi gerilla örgütü idi. (ç.n.).

ülke savunmasına yönelik yerel bir milis kuvveti –ki bunun üyeleri askerlik hizmeti (*Wehrgesetz*) kanununa göre asker ve Lahey Savaş Hukuku’na göre ise savaşçı kabul edildi- olarak oluşturuldu. Yukarıda bahsi geçen kitabın, Kasım 1944’ten günümüze kadar Alman *Yurt Muhafızları*’nın kurmay başkanı olan Tümgeneral Hans Kissel tarafından yapılan son basımı, *Yurt Muhafızları*’nın örgütlenmesini, silahlanmasını, mevzilenmesini, mücadele ruhunu ve zayıyatını detaylandırır. Kissel, batıda *Yurt Muhafızları*’nın (*Volkssturm*) müttefikler tarafından savaşçı birlikler olarak kabul gördüğüne, Rusya’nın ise onları partizan örgütlenmesi olarak kabul edip esirlerini vurduğuna işaret eder. Bu yerel milis kuvvetlerinin aksine, *Werwolf* gençlik için partizan bir örgütlenme anlamına gelirdi. Dixon ve Heilbrunn’ün kitabı meselenin sonundan şöyle bahseder: “Birkaç müstakbel *Werwolf*, müttefikler tarafından yakalandı ve bu da meselenin sonu oldu.” *Werwolf*, gençlerin keskin nişancı savaşını çözme çabası olarak tarif edildi.²³ Zaten bu konuda burada daha ileriye gitmenin bir gereği yok.

I. Dünya Savaşı’ndan sonra, 28 Haziran 1919 Versay Barış Antlaşması’nın 160. maddesine göre, savaş kazanan ülkeler Almanya Genelkurmayı’nı lağvetti ve onun herhangi bir biçimde yeniden düzenlenmesine izin vermedi. Buradaki durumda tarihsel ve uluslararası hukuki bir mantık vardır. Şöyle ki, klasik Avrupa uluslararası hukukunun düello-savaşını tanımamış olan II. Dünya Savaşı’nın kazanan ülkeleri, özellikle Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği, Almanya’ya karşı ortak zaferlerinden hemen sonra Prusya devletini de tanımadılar ve onu orta-

23 Hans Kissel, *Der Deutsche Volkssturm 1944/45, eineterritoriale Miliz der Landesverteidigung* (Frankfurt am Main: E. S. Mittler & Sohn, 1962); doğu ve batıdaki diğer yaklaşımlar hakkında bilgi için, bakınız, 46. sayı. *Kinderheckschützenkrieg* kelimesi [çocukların keskin nişancı savaşı] *Zeitschrift für Politik*’teki Erich F. Pruck’u Kissel’in kitabının incelemesinden gelir (n. s.) 9 (1962) 298/99. Pruck, haklı olarak “yasal savaş görevi (Lahey Savaş Hukuku’na göre) ile partizanlık arasındaki sınırın belirsiz olduğunu” gözlemler. Dixon ve Heilbrunn, (a.y., 3).

dan kaldırdılar. Müttefik Askeri Konseyi'nin 25 Şubat 1947'de oluşturduğu yönergenin 46. maddesi şunu hükme bağladı:

Almanya'da militarizmin ve gericiliğin daimi organı/taşıyıcısı Prusya devletinin varlığına fiili olarak son verildi. Barışın devamı ve halkın güvenliği adına ve Almanya'da demokratik bir temelde siyasi hayatın yeniden oluşturulmasının güvence altına alınmasını umuduyla Müttefik Askeri Konseyi aşağıdaki maddeyi düzenlemiştir:

Madde 1: Prusya devleti, hükümeti ve bütün yönetim aygıtıyla birlikte lağvedilmiştir.

1813'te Prusyalı İdeali Olarak Partizan ve Teoriye Dönüş

1866'da Bonapartçı Fransa ve Habsburg monarşisine karşı sadece Almanya'da değil, Macaristan ve Bohemya'daki ulusal hareket tarafından sunulan her silahı, yenilgiyi önlemek için kullanmayı arzu eden, ne bir Prusya askeriydi ne de Prusya Genelkurmayı'nın reform-merkezli düzenli subayıydı; bunu arzulayan Prusya Şansölyesi Bismarck'tı. Bismarck Acheron hareketi (*Acheron moving*) kurmakta kararlıydı. O, klasik *Acheronta hareketi* (*Acheronta movere*) ifadesini kullanmayı seviyordu; fakat iç siyasetteki karşıtlarının aksine doğal olarak onu suçladı da. Acherontik planlar, İmparator I. Wilhelm ve Prusya kurmay başkanı Moltke'nin aklındakilerden çok uzaktaydı; bu tür planlar onlara olağanüstü ve Prusya'ya özgü olmayan bir şey olarak görünmüş olmalı. Acherontik, aslında, I. Dünya Savaşı'nın devrimci dönemi boyunca Alman Hükümeti ve Genelkurmayı'nın güçsüz hamleleri için kullanılacak fazla güçlü bir kelime olarak kalırdı. Fakat Lenin'in 1917'de İsviçre'den Rusya'ya kadar uzanan tren yolculuğu, bu bağlamda konu ile alakalıdır. Almanlar

* Acheranto movere, Telos Press çevirisinin açıklayıcı notunda "mobilize the nether world", yani "ölüler ülkesinin harekete geçmesi" şeklinde açıklanmıştır. (ç.n.).

Lenin'in bu yolculuğunun örgütlenmesi hakkında ne düşünmüş ve planlamış olursa olsun bu plan, devrim atağının tarihsel etkileriyle öyle korkunç bir şekilde boşa çıkarıldı ki Prusya'nın partizanlığı yanlış kullanımı ile ilgili tezimiz çökmekten çok doğrulandı.²⁴

Buna rağmen, Prusya asker-devleti tarihin bir döneminde acherontik momente sahipti. Tarihteki bu acherontik moment, kurmay subayların elit müfrezeleri Napolyon'a karşı ulusal düşman güçlerini kontrol altına aldığı 1812/13'ün kışı ve erken bahar dönemiydi. Napolyon'a karşı Alman savaşı, partizan savaşı değildi. Hatta bir halk savaşı olarak adlandırmak bile güçtü; Ernst Forsthoff'un çok doğru bir biçimde ortaya koyduğu gibi, "ancak siyasi tonu (*undertone*) olan bir söylenti" bunu yapabilir-di.²⁵ Biri bu dizginsiz güçleri, devlet düzeninin güvenli alanına

24 Otto von Bismarck, *Gedanken und Erinnerungen*, I cildinin, 20. bölümünde; III. cildinin, 1 ve 10. bölümünde, *Acherontamovebo* ifadesiyle "en kötüsünü hayal etmeyi" kastetmişti. Bismarck meseleyi çok açık gerekçelerden dolayı ciddiye almadı. Modern tarihçi Egmont Zechlin'in iddia ettiği üzere, içinde Klapka ve Türr gibi komutanların da olduğu "harekete hazır bir Macar kuvvet komutanlığını" etrafında topladı. Macar alayının resmi birlikleri Macar soylularının en iyilerinden toplanmıştı. "Fakat Bismarck radikal sosyalist Çek devrimcisi ve Bakunin'in arkadaşı Joseph Frič'i Karargâhına almaktan çekinmedi. Belgrad'da Albay Orešković ve Bakan Garasanin'de Balkan hareketinin önemli liderleri ile uğraşıyordu. Victor Emanuel, ayrıca Klapka ve Türr vasıtasıyla Avrupalı devrimci kahraman Garibaldi ile temas halindeydi." İletişimde olduğu Çar'ın gericisi muhafazakâr komutanına telgrafta gönderdiği gibi, devrim yüzünden acı çekmektense onu gerçekleştirmeyi tercih etti. Bismarck'ın siyasetindeki içten millî devrimci çizgiye nazaran, Alman rejiminin ve genelkurmayının I. Dünya Savaşı'nda Rusya'da, İslamcı-Yahudi dünyada ve Amerika'daki devrimci çabaları zayıf ve hazırlıksız görünür; bakınız Egmond Zechling'in "Friedens bestrebungen und Revolutionierungsversuch" üzerine haftalık *Das Parlament*'te 1961 Mayıs ve Haziran 20, 24, ve 25. eklerindeki makale serilerinde. Gustav Adolf Rein, *Die Revolution der Politik Bismarcks* (Göttingen, 1957) adlı iyi belgelendirilmiş kitabında "Bismarck, devrimin iç zayıflığını ortaya çıkarmak için onun yüzünde bir ışık olarak parladı ve yeni bir hayat yerine uyanan eski monarşiye söz verdi" (131) sonucuna varır. 1866 yılının somut durumu Rein'in kitabında maalesef konunun hak ettiği şekilde etkili bir biçimde ele alınmaz.

25 Ernst Forsthoff, *Deutsche Verfassungsgeschichte der Neuzeit*, 2d ed. (Stuttgart,

çekmede ve Fransız ordusuna karşı büyük savaşı kabullendirmede başarılı oldu. Fakat olduğu gibi kısaltılmış bu devrimci moment, partizan teorisi için beklenmedik bir öneme sahiptir.

Bu bağlamda, Prusyalı General Clausewitz'in yazdığı, savaş biliminin başyapıtı olan *Vom Kriege*'nin akla gelmesi doğaldır ve isabetli olur. Fakat Clausewitz, Scharnhorst ve Gneisenau gibi hoca ve ustalarının genç bir dostuydu ve kitabı ölümünden sonra 1832'ye kadar basılmamıştı. Oysa 1813 baharından kaynaklanan ve bütün partizanlık tarihinin en hayret verici belgeleri arasında sayılabilecek Napolyon'a karşı başka bir düşmanlık manifesto-su daha vardır: 21 Nisan 1813 tarihli *Topyekûn Seferberlik (Landsturm)* Fermanı. Bu Ferman, Prusya kralı tarafından imzalanarak Prusya yasalar külliyatında aynen yayınlandı. Bu Ferman'ın 28 Aralık 1808 İspanyol *Reglamento de Partidas y Cuadrillas*'ı ve 17 Nisan 1809 *Corso Terrestre (Kara Korsanları)* adıyla bilinen kararı esas aldığı aşikârdır. Bunlar kral tarafından şahsen imzalanmamıştır.²⁶ Prusya'da, partizan savaşına böyle bir çağrının altında

---

1961), 84. Burjuva milis idealinin bir türüne en çok yaklaşan birlik tipi olan Prusya ihtiyat askerlerinin (*Landwehr*) zaferde önemli bir rol oynadığı iddiası, Forsthoff tarafından uydurma olarak nitelendirilir. "İhtiyat askeri uygulaması, savaşın başında gerçekten çok kısıtlıydı. Bir saldırı başlatamazdı çünkü moral, enerji ve askeri vurucu gücü çok zayıftı; kanışıklık ve panikten arınmamıştı. Uzun bir süre silahlı olarak savaş devam ettikçe savaşmaya değer hale geldi. İhtiyat askerinin zaferde belirleyici katılımının olduğu iddiası yalan söylemeye sevk eder." Ernst Rudolf Huber bu dönemden (erken 1813), özellikle *Topyekûn Seferberlik-Ulusal Vergiler* fermanında (*Landsturm Fermanı*) v. 1 (1957) 7:13 anayasal tarihinde ve *Heerund Staat*'da, *der deutschen Geschichte*'de (Hamburg, 1938), 144 bahseder.

- 26 Onlar *Yüce Cunta'nın (Junta Suprema)* kararı olarak ortaya çıktı çünkü zamanın meşru kralı problemi çözmedi (*ausfiel*); bakınız Solano Costa, yukarıda belirtil-diği gibi 415-16. Yukarıda alıntılanan İsviçre menşeli *Herkes İçin Küçük Savaş Elkitabı (Kleinkriegsanleitung für Jedermann)* (1958) resmi bir düzenleme değildir, fakat merkezi İsviçreli Subay Kulübü'nün bir yayınıdır. Farklı talimatları (örneğin düşman kuvvetinin düzenlemelerine sadık kalma uyarısı) ile 1813 Prusya *Landsturm* Fermanı'nın ilgili hükümlerini karşılaştırmak, bir taraftan meselenin altını çizmek, diğer taraftan ise yer alan teknik ve psikolojik önemini vurgulamak açısından aydınlatıcı olacaktır.

meşru kralın imzasını görmek şaşırtıcıdır. 1813 Prusya Yasalar Külliyyatı'nın bu on sayfası (79-89) şüphesiz dünyada en sıra dışı kanunname sayfaları arasında sayılabilir.

Prusya Kraliyet Fermanı'na (Nisan 1813) göre, her yurttaş işgalci düşmana karşı hangi tür silahla olursa olsun direnmek zorundadır. Baltalar, yabalar, tırpan ve av tüfeği açıkça önerilir (§43). Hiçbir Prusyalı düşmandan emir alamaz ama karşısındaki düşmana elinde hangi araç varsa onunla saldırmakla yükümlüdür. Düşman, kamu düzenini yeniden kurmaya çalışsa bile hiç kimse buna itaat etmemelidir çünkü itaat, düşmanın askeri harekâtına olanak sağlar. “Dizginlenemeyen ayakta kiminin taşkınlıklarının”, düşmanın bütün birliklerini rahat bir biçimde yerleştirdiği durumdan daha az tehlikeli olduğu açıkça belirtilmiştir. Partizanca bir savunmada misilleme ve terör kaçınılmazdır; düşman bunlarla tehdit edilir. Kısaca bu belge, partizanlığın bir tür *Magna Carta*'sıdır. Üç yerde –giriş, 8. ve 52. paragraflar– İspanya'ya ve onun Gerilla Savaşı'na “model ve örnek” olarak doğrudan gönderme yapılmıştır. Savaş, “her aracın kullanılabilir olduğu” –ki bu durum, genel düzensizliğe neden olsa bile– bir öz-savunma mücadelesi olarak meşrulaştırılır.

Daha önce de söylediğim gibi, Napolyon'a karşı bir Alman partizan savaşı gerçekleşmedi. *Landsturm* Fermanı 3 ay sonra 17 Temmuz 1813'te değiştirildi. Bu değişiklikte tüm partizan tehdidi ve acherontik dinamik Ferman'dan çıkarıldı. Sonrasında bu partizan ruhu, askeri birlikler milliyetçi güdülerce harekete geçirilse bile, düzenli ordular tarafından başlatılan savaşta tamamen oyun dışı kaldı. Napolyon, Fransız işgali yıllarında tek bir Alman sivilinin Fransız üniformalı birine tek bir kurşun atmamasından dolayı kendiyi övünebilir.

1813'teki kısa ömürlü Prusya Fermanı'nın özel önemi neye dayanır? Bu Ferman, gerçekte ulusal savunma adına partizanı meşrulaştıran resmi bir belgedir. Bu belge, zamanın Prusya

başkenti Berlin'deki ruh (spirit) ve felsefeden ortaya çıkan özel bir meşrulaştırınadır. Napolyon'a karşı İspanyol Gerilla Savaşı, 1809 Tirol ayaklanması ve 1812 Rus Partizan Savaşı dindar, Katolik veya Ortodoks halkların ilkel ve yerli hareketleriydi—ki bu halkların dini geleneği devrimci Fransa'nın felsefi ruhundan etkilenmedi. Bu halklar bu anlamda *gelişmemişlerdi*. Napolyon, Hamburg Genel Valisi Davout'a yazdığı öfkeli mektupta 300.000 keşiş tarafından kandırılan İspanyollardan güvenilmez ve batıl inançlı halklar olarak bahseder —ki bunlar, gayretli, çalışkan ve akılcı Almanlarla ancak karşılaştırılabilir. Buna karşın, 1808-1813 yılları arasında Berlin, Fransız Aydınlanmasıyla sıkı fıkı olan bir entelektüel atmosferin etkisi altındadır. Ona üstün olmasada eşit olan bir sıkıfıkılık.

Johann Gottlieb Fichte gibi büyük bir filozof, Scharnhorst, Gneiseau ve Clausewitz gibi iyi eğitilmiş ve iyi bir asker, 1811 Kasım'ında ölen Heinrich von Kleist gibi bir yazar, böyle bir kritik anda harekete hazır/coşkulu Prusya entelijansiyasının muazzam manevi potansiyelini işaret eder. Berlin entelijansiyasının bu milliyetçi ortamı aydınların meselesiydi, sıradan ya da okur-yazar olmayan halkın değil. Felsefi eğitimin milli duygularla birleştiği böyle bir atmosferde partizan, felsefi olarak keşfedildi ve partizan teorisi tarihsel olarak mümkün oldu. Savaş ilkesinin bu antlaşmaya uyması, Clausewitz'in "meçhul asker" adıyla "Machiavelli üzerine makale yazan yazar" olarak adlandırdığı Fichte'ye yazdığı mektupta (Königsberg, 1809) geçer. Prusya subayı, o mektupta ünlü filozof Machiavelli'nin savaş ilkesinin eski çağlara çok bağlı kaldığını ve bugün "sanatsal biçimden daha çok bireysel güçlerin önemiyle çok daha fazlasının elde edildiğini" saygılı bir biçimde belirtir. Yeni silahlar ve kitleler —Clausewitz mektupta bu konu üzerine fikir yürütür— tamamen bu ilkeye uyar ve sonunda, sıcak savaşta —özellikle savaşların en güzeli, halkların özgürlükleri ve bağımsızlıkları uğruna kendi topraklarında (*Fluren*) başlattıkları savaşta— belirleyici olan bireyin cesaretidir.

Genç Clausewitz, partizanı Prusya'nın 1808/13 ayaklanma planlarından biliyordu. 1810 ve 1811'de küçük savaş (gerilla savaşı) üzerine Berlin genel askeri akademisinde dersler verdi; o sadece teknik anlamıyla hafif silahlı hareketli birliklerin bu tür savaşları üzerine en önemli askeri uzmanlardan biri değildi. O ve bu çevreden diğer reformistler için küçük savaş (gerilla savaşı) en başta kelimenin en belirgin anlamıyla neredeyse devrimci bir karakterde siyasi bir meseledir. Kurulu düzene karşı halkın silahlandırılmasının, ayaklanmanın, devrimci savaşın, direniş ve isyanın, bu yabancı işgal rejimi tarafından uygulansa bile –ki bu Prusya için yeni ve tehlikeli bir şeydir- hukuk devleti alanının dışına düşer. Werner Hahlweg'in takip eden sözleri meselelerin özünü bizim için ortaya koyar: "Prusya reformistlerinin hayal ettiği gibi Napolyon'a karşı devrimci bir savaş kesinlikle gerçekleşmemiştir." Friedrich Engels'e göre, tüm olan biten "yarı isyan niteliğinde bir savaştır". Yine de, ünlü Şubat 1812 memorandumu reformistlerin "en içteki dürtülerini" (Rothfels) anlamak açısından önemlidir. Clausewitz onu, Rusların tarafına geçmeden önce Gneisenau ve Boyen ile birlikte kaleme almıştır. Makul ve genelturmaya layık siyasi bir belgedir; İspanyol Halk Savaşı deneyimlerine gönderme yapar ve soğukkanlı bir şekilde "zulme zulümle karşılık vermeye, şiddete karşı şiddetle hareket etmeye" çağırmıştır. Prusya *Landsturm* Fermanı (Nisan 1813) burada net bir şekilde fark edilebilir.²⁷

Clausewitz, ayaklanmadan umduğu her şeyin "suya düşme-siyle" fena halde hayal kırıklığına uğramış olmalı.²⁸ Halk savaşı

27 Werner Hahlweg, *Preußische Reform zeit und revolutionärer Krieg*, Beiheft 18 der Wehrwissenschaftlichen Rundschau (Eylül 1962), 54–6. Clausewitz'ten Fichte'ye mektup Fichte's *Staats philosophischen Schriften*'de basıldı, ed. Hans Schulz ve Reinhard Streckr (Leipzig 1925), 1. Ek 59–65. "Üç bildiri," üzerine bakınız: Ernst Engelbert, Clausewitz'in *Vom Kriege* kitabının basımının girişinde (Berlin, 1957), XLVII/L.

28 Clausewitz'den Marie'ye mektup, 28 Mayıs 1813: "... fakat düşmanın arkasında halkın desteğini umduğu her şeyin suya düştüğü görünüyor. Bu, şimdiye

ve partizanlar –Clausewitz’in deyimiyle *Parteigänger*- Clausewitz tarafından “savaşta patlayan güçlerin” önemli bir parçası olarak kabul edilir ve Clausewitz bu güçleri savaş ilkesi sistemine katmıştır. Özellikle Clausewitz’in savaş ilkesinin Kitap 6’da (Savunma Araçlarının Özeti) ve ünlü Kitap 8’in Bölüm 6B’de (Siyasetin bir Aygıtı olarak Savaş), açıkça onun temsil ettiği şeyin yeni bir “potansiyel” olduğunu onaylar. Ek olarak, okuyan biri bu çalışmada çarpıcı biçimde, Vendée’deki iç savaşta olduğu gibi bazen birkaç münferit partizanın bir ordu ünvanına sahip olabildiğine dair etkili düşünceler bulabilir.²⁹ Fakat o, yine de bütünüyle çağının düzenli ordusunun reform-fikirli düzenli subayı olarak, burada görünür olan tohumu çimlendiremeden ve bu potansiyeli gerçekleştirilmeden kalır. Daha sonra göreceğimiz gibi, bu bir süre sonra olacaktı ve bu tohum aktif profesyonel bir devrimciyi barındırdı. Clausewitz’in kendisi de hâlâ çok fazla klasik kategorilerle düşündü: “Savaşın mükemmel üçlüsünde”, halka sadece nefretin ve düşmanlığın kör ve doğal itkisini; komutan ve ordusuna ruhun özgür eylemi olarak “cesaret ve yeteneği”; hükümete siyasetin bir aracı olarak tamamiyla rasyonel savaş yönetimini yakıştırdı.

Kısa ömürlü *Landsturm* Fermanı (Nisan 1813) şimdiye kadar onaylanmamış dünya-ruhunun (*Figurdes Weltgeistes*) tuhaf bir figürü olarak partizanın ilk defa yeni ve belirleyici bir rol aldığı bir ana odaklanır. O, cesur ve savaşçı bir halkın direnişinin ira-

---

kadar benim tahminlerime denk düşmeyen tek şeydir ve bunun bana üzüntülü zamanlar yaşattığını kabul etmek zorundayım.” Karl Linnebach, Karl und Marie von Clauswitz; ein Lebensbild in Briefen und Tagebuchblättern (Berlin, 1916), 336.

29 Bir ordu, “bir ve aynı savaş alanında bulunan, savaşan bir kitledir (*Streitmasse*).” “Birbirlerinden bağımsız bir şekilde uzak bir sahayı mesken tutan partizanlar için ordu hitabını kullanmak ukalalık olmasına rağmen, devrim savaşlarında Vendée ordusundan bahsettiğimizde o kadar da güçlü olmamasına rağmen tuhaf olarak ele alınmamasını da not etmeden geçmemeliyiz.” Ayrıca bakınız, Cezayir’e referansla *giriş* n.45.

desi değildi; fakat felsefi bir temelden meşruiyet kazanarak kapıları partizana sonuna kadar açan eğitim ve zekânın iradesiydi. Partizan, tam da burada, deyim yerindeyse, felsefi olarak kabul gördü ve buna layık hale geldi. Bundan önce böyle değildi. 17. yüzyılda, haydut romanının bir figürü seviyesine düşmüştü; 18.yüzyılda, Maria Theresa Büyük Frederick'in çağında, Pandarus ve Husar'dı. Fakat şimdi, 1808-13 yıllarının Berlin'inde sadece askeri-teknik yeteneği bakımından değil, aynı zamanda felsefi olarak da keşfedildi ve buna bağlı olarak değer gördü. En azından bir anlığına tarihsel bir öneme ve ruhani bir misyona erişti. Bu onun hiçbir zaman unutamayacağı bir süreçti. Konumuz açısından bu durum belirleyicidir. Biz partizan teorisinden söz ediyoruz. Şimdi, askeri sınıflandırmaları aşan partizanın siyasal *teorisinden* söz etmek aslında Berlin'deki bu kabul görme sayesinde mümkün oldu. 1808'de İspanya'dan yanmaya başlayan bu kıvılcım, Berlin'de, ateşini korumasını ve başkalarına da ulaşmasını mümkün kılan teorik biçimini buldu.

İlk önce, Berlin'de bile, halkın geleneksel dindarlığı kralın ve onun tebaasının siyasi birliği ne kadar az tehlikedeyse o kadar tehlikedeydi. Partizanın büyüğü ve yüceltilmesiyle, tehlikeye girmekten çok kuvvetlenmiş göründü. Serbest bırakılan Acheron, devlet düzeninin kanallarına hızlıca geri çekildi. Özgürlük savaşlarının devamında, Hegel felsefesi Prusya'da basıncı. Özgürlük ve geleneğin sistematik dolayımını denedi.³⁰ Muhafazakâr olarak düşünülebilir ki öyleydi de. Fakat aynı zamanda, devrimci emareleri de korudu ve tarih felsefesi ile Jakobinlerin elindeki Rousseau felsefesinden daha tehlikeli, iler-

30 Joachim Ritter, *Hegel und die französische Revolution* (Köln und Opladen, 1957). Reinhart Koselleck'in ifadesi bu bağlamda kesindir: Burjuva entelijansiyayı bir araya getirmenin sosyolojik olgusu ve Prusya subayının ruhunda devletlerinin bütünsel kavranışını bulmasındaki (im Geist die Staatlichkeit ihres Staates zu finden) tarihsel bilinç tek ve aynı şeydir." *Staat und Gesellschaft in Preußen*'de 1815, 1848'de ikinci defa, *Schriftenreihe Industrielle Welt 1* adlı monograf serisinde, ed. Werner Conze (Stuttgart, 1962), 90.

leyen devrim için daha tehlikeli ideolojik bir silah sağladı. Bu tarihsel-felsefi silah Karl Marx ve Friedrich Engels'in eline düştü. Bu iki Alman devrimci, devrimci savaşın aktivistleri olmaktan çok, düşünürleriydi. Lenin'in profesyonel Rus Devrimi sayesinde Marksizm şuan görüldüğü gibi dünya-tarihsel gücünün bir öğretisi haline geldi.

Clausewitz'den Lenin'e

Öncesinde partizanlığın bir uzmanı olarak alıntılanan Hans Schomerus, anlatılarının bir bölümünün (ki bunlardan el yazması biçiminde yararlanmama olanak sağlandı) başlığını "*Empecinado'dan Budjonny*"e olarak koyar. Bunun anlamı şudur: Napolyon'a karşı İspanyol Gerilla Savaşı partizanından, Sovyet Süvarisi örgütleyicisi, Bolşevik savaşının (1920) atlı askerine (*Reiterführer*). Bu tür bir başlık, gelişmenin ilginç askeri-bilimsel çizgisine ışık tutar fakat partizan teorisini hedefleyen bize göre, hareketli savaşın taktik ve stratejisinin askeri-teknik sorunlarına çok güçlü bir şekilde dikkat çeker. Tam da bu sıralar, çarpıcı bir değişim geçiren siyasal kavramının gelişimini gözlemlememiz gerekir. 17. ve 18. yüzyılda sabitlenen klasik siyasal kavramı, Avrupa devletler hukuku üzerine kuruldu. Bu kavram, klasik uluslararası hukuk savaşını uluslararası hukuk tarafından kapsanan salt bir devlet savaşı olarak ele aldı. Oysa ki 20. yüzyıldan beri bu tip devlet-savaşı bütün sınırlamalarıyla birlikte bir kenara bırakıldı ve devrimci partizan savaşı (*Parteien-Krieg*) ile yer değiştirdi. İşte bu yüzden önümüzdeki detaylandırmaları *Clausewitz'den Lenin'e* olarak adlandırdık. Bunu yaparak tam tersi bir tehlikeyi, yani saf askeri-teknik kısıtlamalar yerine çıkarımlar ve felsefe tarihinin soykütüksel izlerinde yolumuzu kaybetme riskini göze alabiliriz.

Bu bağlamda, partizan güvenilir bir kılavuzdur çünkü devrimci ilerlemenin gerçekliğine geri yönlendirerek bizi basma-

kalıp tarihsel-felsefi şecereden kurtarır. Karl Marx ve Friedrich Engels'in devrimci savaşın bugün artık barikat savaşı (*Barrikadenkrieg*) olmadığını kabul etmesinin ardından uzun zaman geçti. Pek çok askeri-bilimsel değerlendirmeler yazmış olan Engels, bu noktaya özel vurgu yaptı. Burjuva demokrasinin ve evrensel oy hakkının yardımıyla proletaryanın parlamentoda bir çoğunluk oluşturabilmesinin ve böylelikle burjuva toplumsal düzenini yasal anlamda sınıfsız bir topluma dönüştürmesinin mümkün olacağını düşündü. Sonuç olarak, Marx ve Engels'in bütünüyle partizan olmayan bir revizyonizm çağrısında bulunduğu bile iddia edilebilir.

Buna karşıt olarak, şiddetin ve devlet savaşı kadar kanlı bir devrimci iç savaşın kaçınılmazlığını kabul eden Lenin'di ve dolayısıyla partizan savaşının devrimci sürecin zorunlu bir bileşeni olduğunu da onaylamış oldu. Lenin, partizanı ulusal ve uluslararası iç savaşın önemli bir figürü olarak algıladı ve merkezi komünist-parti liderliğinin etkili bir aracına dönüştürmeye çalıştı. Görebildiğim kadarıyla, ilk olarak 30 Eylül 1906'da Rus *Der Proletarier* Dergisi'ndeki *Der Partisanenkampf* makalesinde yer aldı.³¹ Bu makale, özellikle Struve'un *objektivizmine* karşı Lenin'in *Ne Yapmalı* (1902) broşüründe başlayan düşman ve düşmanlığın kabulünün keskin bir şekilde devamını temsil eder. "Profesyonel devrimcilik", onun "mantıksal" sonucun-

---

31 W. I. Lenin, *Sämtliche Werke*, 2. edisyonun 10. cildinde (Viyana, 1930), 120, 121, burada, Deutsche Militärverlag, Berlin (Ost) 1961, "Von Krieg, Armee und Militärwissenschaft," (1. cildinde 294 ve 304 sayfaları arasında) adlı çalışmadan, Lenin'in askeri metinlerinin Almanca baskısından alıntılanmıştır. 1906 yılında Paris'te Georges Sorel'in "Réflexion sur la violence" adlı eserinin Mouvement Socialiste dergisinde yayınlanmış olması önemli bir tesadüftür. Hellmuth Rentsch'e, Michael Prawdin'in kitabına -ki bu kitapta Lenin'in 1905'te çoktan gerilla savaşının gerekliliği hakkında konuştuğu iddia edilir- (Frankfurt-am-Main/Bonn, 1961, 176) yaptığı atıf için teşekkür borçluyuz (203 n. 3). Kesin cümlelerin hala onaylanması gerekiyor.

dan başka bir şey değildir.”³²

Lenin’in partizan hakkındaki makalesi, sosyalist iç savaşın taktikleriyle ilgilidir ve dönemin sosyal demokratları arasında yaygın olan proletarya devriminin bir kitle hareketi olarak parlamenter ülkelerde başarıya ulaşacağı, böylece şiddetin doğrudan kullanımının artık eski moda kalacağı görüşünü hedef alır. Lenin’e göre, partizan savaşı iç savaş yöntem alanına sahiptir; diğerleri gibi tamamen somut durumla alakalı taktiksel ve stratejik sorunlarla ilgilenir. Lenin’in de söylediği gibi, partizan savaşı “savaşımın kaçınılmaz bir biçimidir”. Bu savaşın dogmatizm ya da somut duruma dayanan diğer araç ve metotlar gibi –yasal ya da yasadışı, barışçıl ya da şiddetli, düzenli ya da düzensiz- yerleşmiş ilkeler olmadan uygulanması gerekir. Amaç, bütün dünya ülkelerinde komünist devrimdir; bu amaca hizmet eden her araç iyi ve adildir. Dolayısıyla, bu anlayışa istinaden partizan sorunsalı kolayca çözülebilir. Merkezi komünist otorite tarafından yönlendirilen partizanlar, özgürlük savaşçısı ve saygın kahramanlar olurlar. Eylemi bu otoriteden ayrılan partizanlar, lümpen ayaktakımı ve insanlık düşmanı olurlar.

Lenin, büyük bir Clausewitz uzmanı ve hayranıydı. I. Dünya Savaşı sırasında, 1915’te Clausewitz’in *Vom Kriege*’ini yoğun olarak çalıştı; oradan not defteri *Tetradka*’ya Almanca sözler, altı çizili ve ünlem işaretli Rusça kenar notları aldı. Bu şekilde, dünya tarihi ve düşünce tarihindeki en büyük belgelerden birini üretti. Bu alıntılar, kenar notları, altı çizili olanlar ve ünlem işaretleri üzerine titiz bir çalışmayla mutlak savaş ve mutlak düşmanlık üzerine yeni teori geliştirilebilir –ki bu teori devrim savaşı çağının ve modern soğuk savaş yönteminin belirleyicisi olabilir.³³

---

32 Peter Schreibert, “Über Lenins Anfänge,” *Historische Zeitschrift* 182 (1956): 564.

33 Clausewitz’in *Vom Kriege* kitabına yorumlarını içeren Lenin’in *Tetradka*’sının Almanca baskısı “Institut für Marxismus-Leninismus beim Zentral komitee der SED” tarafından 1957 yılında Berlin’de yayınlandı. *Tetradka*’nın en önemli pat-

Lenin Clausewitz'den ne öğrendiyse –ki iyi öğrenmiş- bu sadece siyasetin devamı olan ünlü savaş formülü değildi. Onun düşüncesi, devrim çağında dost ve düşman arasındaki ayrımın, siyaset için olduğu kadar savaş için de başat bir ayrım olduğu gibi daha geniş bir farkındalığı içerdi. Lenin'e göre, sadece devrimci savaş gerçek bir savaştır çünkü mutlak düşmanlıktan doğar. Bunun dışında kalan diğer her şey uzlaşımalsal bir oyundan ibarettir.

Clausewitz'in II. Kitabı'nın ("Memlekete İpuçları") 23. Bölümündeki metnin kenar notunda, Lenin'in kendisi savaş (*Woina*) ve oyun (*Igra*) arasındaki ayrımının üzerinde durmuştur. Metnin mantığı, Avrupa uluslararası hukukunun devlet savaşının 18. yüzyılda kurmaya çalıştığı sınırlamaları alaşağı eden ve Viyana Kongresi (1814/15) tarafından başarılı bir şekilde iyileştirilen, I. Dünya Savaşı'yla son bulan belirleyici adımların atılmasına neden olur. Clausewitz gerçekten de onların tasfiyesini düşünmemişti. Mutlak düşmanlık savaşıyla karşılaştırıldığında, geçerli kurallarla ilerleyen klasik Avrupa uluslararası hukuk sınırlı savaş, süvariler arasında kendilerini tatmin etmek adına yaptıkları düellodan başka bir şey değildir. Mutlak düşmanlıkla dolu olan Lenin gibi bir komünist için bu tür bir savaş, safi bir oyun –düşmanı yanıltmak için oynanan ama Lenin'in hor gör-

---

laması ve analizi, Archiv für Kulturgeschichte'de 36 (1954) Werner Hahlweg'in "Lenin ve Clausewitz," makalesinde yapıldı: 30–9 ve 357–87 sayfalar. Hahlweg ayrıca Vom Kriege'nin (Bonn, 1952) son baskısının editörüdür. Hahlweg'e göre Lenin'in esas başarısı, Marx ve Engels'in ekonomik kriz beklentisini gölgede bırakarak Clausewitz'i 1789 (aslen burjuva) Devrimi'nden 1917'nin proletarya devrimine, devlet ve ulus savaşından sınıf savaşına genişletmesine dayanır. Clausewitz'in "savaş siyasetin başka araçlarla devamıdır" formülünün yardımıyla Lenin, "devrim mücadelesindeki bütün temel sorunlara pratik olarak açıklık getirir. Dünya savaşının (*Wesenserkenntnis*) doğası ve opportunizm gibi bağlı problemleri, vatan savunması, ulusal kurtuluş savaşı, adil ve adil olmayan savaşlar ayrımı, savaş ve barış ilişkisi, devrim ve savaş ilişkisi, işçi sınıfı tarafında düşüşüyle imparatorluk savaşının sona erdirilmesi, Bolşevik parti programının gözden geçirilmesi" (Hahlweg, 374). Hahlweg'in ortaya attığı bu noktaların her biri bana göre, düşman kavramının mihenk taşlarıdır.

düğü ve gülünç bulduğu bir oyun- olarak görünür.³⁴

Mutlak düşmanlık savaşı hiçbir sınırlandırma bilmez. Mutlak düşmanlığın tutarlı kavranışı, anlamını ve adaletini gösterir. Dolayısıyla sorulacak tek bir soru kalır: Mutlak düşman var mıdır ve bu düşman somut olarak (*in concreto*) kimdir? Lenin için cevap tartışmasızdır, onun diğer sosyalist ve Marksistler arasındaki üstünlüğü mutlak düşman hakkındaki ciddiliğinden ileri gelir. Onun mutlak düşmanı sınıf düşmanı, burjuva Batılı kapitalist ve yönettiği her ülkedeki sosyal düzenidir. Düşmanın bilgisi (*Kenntnis*), Lenin'in muazzam vuruş gücünün de sırrıdır. Onun partizan kavrayışı, modern partizanın düzensiz oluşuna ve bu nedenle mevcut kapitalist düzenin en güçlü olumsuzlaşması olması gerçeğine dayanır. Böylece Lenin partizanı, düşmanlığı tam icra etmeyi meslek edinmiş bir figürdür.

Bugün partizanın düzensizliği ne sadece partizanın “hafif silahlandırılmış bir birlik” olduğu 18. yüzyıldaki gibi askeri bir “çizgiye” ya da formasyona ne de düzenli orduların azametli üniformalarına gönderme yapar. Sınıf mücadelesinin düzensizliği sadece askeri çizginin değil, aynı zamanda siyasal ve toplumsal düzenin büyük yapılarının doğruluğunu sorgular. Bu yeni gerçeklik, profesyonel Rus devrimcisi Lenin’de felsefi bir bilince yükseldi. Lenin tarafından kurulan partizan ve felsefe birlikteliği, beklenmeyen yeni ve patlamaya hazır güçleri serbest bıraktı. Napolyon’un kurtarmaya çalıştığı ve Viyana Kongresi’nin iyileştirmeyi umduğu bütün Avrupa-merkezli dünyanın yıkımından başka bir şey üretmedi.

Devletlerarası büyük savaşın sınırlılıkları ve devletlerarası iç savaşın yumuşatılması 18. yüzyıl Avrupası’na çok basmakalıp geldi; hatta *Eski Rejim*’in (*Ancient Régime*) akıllı tarafları bu tür bir düzenliliğin yıkımını 1789 ve 1793 Fransız Devrimi’nden

---

34 Walter Grottian, *Lenins Anleitung zum Handeln, Theorie und Praxis sowjetischer Außenpolitik* (Köln und Opladen, 1962), iyi bir bibliyografi ve dizin ile birlikte.

sonra bile hayal edemediler. Sadece genel ve yetersiz çocuksu analogilerle ifade etmeye çalıştılar. *Eski Rejim*’in büyük cesur düşünürü Joseph Maistre, olan her şey hakkında tahminde bulunan bir kâhindi. 1811’in yazında bir mektubunda³⁵, Rusya’nın bir devrim şafağında olduğunu bildirdi ve *doğal* bir devrim –onun adlandırdığı şekliyle- olacağını umdu. En çok korktuğu şey bir akademik *Pugaçov*’du. Gerçek tehlike olarak gördüğü şeyi, yani felsefe ile dizginsiz güçlerin ayaklanmasının birliğini, doğru bir şekilde belirtmek için kendisini bu şekilde ifade etti. Pugaçov kimdi? 1775’te Moskova’da idam edilen, kendisini Çariçe’nin merhum eşi olarak gösteren, Çariçe II. Katerina’ya karşı başlatılan köylü ve Kazak ayaklanması lideri. *Akademik* bir Pugaçov “Avrupalı tarzda devrim başlatan” bir Rus olabilir. Bu savaşın korkunç taşkınlığını serbest bırakır ve bu noktaya gelirsek “kelimeler korkmamız gereken neden konusunda yetersiz kalacak.”

Bu zeki aristokratın vizyonu, batılı entelijansiya ve Rus başkaldırısının birlikteliğinin doğurduğu olasılık ve tehlike noktasında kavradıkları kadar kavrayamadıkları konusunda da çarpıcıdır. Maistre’nin mektubunun yer ve zamanı (St. Petersburg, 1811 yılı yazı), bu vizyonu, pratik olarak Prusya ordusu reformcularıyla yakınlaştırır. Fakat St. Petersburg’daki bağlantıları geniş çapta olmayan Prusya Genelkurmay’ının reformcu düzenli subaylarına olan gerçek yakınlığının farkına varmaz. Scharnhorst, Gneisenau ve Clausewitz’in varlığını açıklamaz; onların adlarını Pugaçov’la bağlamak esas noktayı tamamıyla kaçırdı. Bu anlamlı vizyon derinliğini kaybetti ve Voltaire ve hatta –eğer isterseniz- Rivarol’un tarzında bir tane daha nükte

35 *Europa und Rußland, Texte zum Problem des westeuropäischen und russischen Selbstverständnisses*, ed. Dmitrij Tschizerskij and Dieter Groh (Darmstadt, 1959), 61,15 (27) Ağustos 1811 tarihli de Rossi’ye mektup. Maistre’nin Rusya eleştirisi ve düşüncesi üzerine bakınız Dieter Groh, *Rußland und das Selbstverständnis Europas, ein Beitrag zur europäischen Geistesgeschichte* (Neuwied, 1961), özellikle 105 ff. Ayrıca kitap, konumuz açısından daha birçok yönden önemlidir.

kaldı. Marksist profesyonel devrimci Lenin'in bilinçli olarak bir araya getirmeye çalıştığı gibi Hegelci tarih felsefesinin kitlelerin serbest bırakılmış güçleriyle işbirliği yönünde daha ileri götürürüldüğü düşünülürse şayet, o zaman ılımlı Maistre'nin formülasyonunu *Eski Rejim*'in salon ve bekleme salonunda (*Räume und Vorräume*) sessiz bir yankıya dönüştürür. Sınırlı savaşın dili, kavramsal dünyası ve dozunda düşmanlığı, artık mutlak düşmanlıkla karşılaştırılmaz olmuştur.

Lenin'den Mao Zedong'a

II. Dünya Savaşı boyunca, Rus partizanları yirmi Alman bölüğünü kendi eylemliliklerine yöneltti ve bazı uzmanlara göre, bunu yaparak savaşın sonucuna önemli ölçüde katkı sağladı. Sovyet resmi tarih yazımı –Boris Semenowitsch Telpuchowski'nin 1941/45 Büyük Yurtseverlik Savaşı üzerine yazdığı kitap- düşmanın iç bölgesini karmaşaya çeviren görkemli partizanın resmini çizer. Rusya'nın devasa boşluklarında ve binlerce kilometre uzunluğundaki sonu gelmez cephe hattında, Alman savaş idaresi için her bölük önemliydi. Stalin'in partizan hakkındaki temel düşüncesi, partizanın her zaman düşmanın arkasında savaşması gerektiğini varsayar; çok bilinen ilkede: Partizanlar arkada, yoldaşlar ön-cephede.

Stalin, ulusal ve yerel direnişin güçlü potansiyeli –özünde bir yabancı işgalciye karşı savunmacı, yurtsever öz-savunmanın toprağa bağlılık gücünü taşıyan- ile uluslararası komünist dünya-devriminin saldırgan doğasını birleştirmede başarılıydı. Bu iki heterojen gücün bağlanması bugün dünya genelinde partizan mücadelesinde önemli yer tutar. Komünist unsur, Moskova ve Pekin'in kararlılık ve desteğiyle birlikte hâlihazırda çoğu zaman bu ilişkide avantaja sahiptir. II. Dünya Savaşı'nda Almanlara karşı savaşan Polonyalı partizanlar Stalin tarafından korkunç bir şekilde kurban edildi. 1941/45'te Yugoslavya'daki partizan sa-

vaşları sadece yabancı işgalciye karşı kolektif ulusal bir savunma değildi; aynı zamanda, komünistler ve monarşist partizanlar arasında vahşi iç çatışmaları da barındırıyordu. Bu öldürücü savaşta, komünist parti lideri Tito, Yugoslavya-içi düşmanı Komutan Mihailovitch'i kuşatma altına aldı. İngiltere'nin desteğini alarak, Stalin ve İngiltere'nin yardımıyla bu iç düşmanını yok etti.

Mao Zedong, zamanımızın en büyük devrimci savaş uygulayıcısı, aynı zamanda onun en ünlü teorisyeniydi. Pek çok kitabı bugün "batılı askeri akademiler tarafından kabul gören okumalardır" (Hans Henle). 1927 yılında çoktan komünist eylem deneyimlerini biriktirmişti ve sonra 1932 yılındaki Japon istilasını hem ulusal hem de uluslararası modern iç savaş yöntemlerini daha sistematik bir biçimde geliştirmek için kullandı. 1934 yılının Kasım'ında başlayan, 12,000 kilometrenin üstünde bir mesafeye sahip, üzerinde çok büyük kayıpların yaşandığı Güney Çin'den Moğolistan sınırına kadar olan "uzun yürüyüş", partizan başarılarının ve partizan deneyimlerinin -ki Çin Komünist Partisi, özünde partizanlar olmak üzere bir köylü ve işçi partisi olarak birleştirildi- bir serisiydi. İspanya'nın kendini Ulusal Kurtuluş Savaşı'yla uluslararası komünist etkiye karşı savunduğu aynı yıllarda, Mao'nun en önemli yazılarını 1936-38 yılları arasında yazması çok önemli bir tesadüftür. Partizan, İspanya İç Savaşı'nda hiç önemli bir rol oynamamıştır. Mao buna karşılık, Japonlara karşı Çin Partizan Savaşı'na ve ulusal düşmana karşı aldığı galibiyetten dolayı Kuo-min-tang ve Komutan Chiang Kai-shek'e teşekkür etmek zorundadır.

Mao'nun bizim amacımız için en önemli ifadeleri, 1938 yılındaki "Japon İstilasına karşı Partizan Savaşı Stratejisi" adlı çalışmasında bulunabilir. Mao'nun diğer yazıları, bu yeni Clausewitzyen savaş teorisi resminin tamamlaması bakımından dikkate alınmalıdır.³⁶ Aslında bunlar, Prusya Kurmay Subayı'nın

36 Mao Zedong, *Ausgewählte Schriften*, 4 v (Berlin 1957); Theodor Arnold, *Der*

bilinçli ve sistematik devamı anlamına gelir. Ama aşikâr olan komünist Çin'in devrimci savaşlarının toplam derecesi, I. Napolyon'un çağdaşı Clausewitz'in henüz içine doğmamıştı. Mao'nun kendine has özelliği, izleyen karşılaştırmadan ileri gelir: "Bizim savaşımızda, bir tarafta silahlı halk ve partizanların küçük savaşı, diğer tarafta Kızıl Ordu bir insanın iki kolu gibidir. Daha pratik olarak ortaya koyacak olursak: Halkın gücü, silahlı ulusun gücüdür. Düşman esas olarak bundan korkar."

"Silahlı ulus", bildiğimiz gibi Napolyon'a karşı savaş örgütleyen Prusya Genelkurmayı'nın düzenli ordu subaylarının sözüydü. Clausewitz de onlara mensuptu. O yıllarda bazı eğitilmiş çevrenin güçlü milli enerjilerinin düzenli ordu tarafından kontrol altına alındığını görmüştük. O zamanın en radikal askeri düşünürleri bile savaş ve barışı, savaşı istisnaların durumu sayarak kesin olarak barıştan ayırıp ayırt etmişti. Düzenli ordunun düzenli subayı olarak Clausewitz de bu deneyiminden dolayı partizanlık mantığını sistematik olarak uç sınırına kadar almakta yetersiz kaldı. Lenin ve Mao profesyonel devrimciliklerinin deneyimiyle bunu başarabilmişlerdi. Fakat Mao'nun partizanlıkla ilişkisinde, Lenin'den daha fazla öze yaklaştığı bir özelliği daha var ve bununla birlikte kavramsal olarak en kapsamlı bütünlüğe ulaşma imkânı buldu. Tek kelimeyle ifade edecek olursak: Mao'nun devrimi, Lenin'inkinden daha toprağa bağlıydı. Ekim 1917'de Lenin'in önderliğinde Rusya'da yönetimi ele geçiren Bolşevik öncüleri, yirmi yıllık bir savaşın ardından 1949'da Çin'de sorumluluk üstlenen Çinli komünistlerden her yönden farklıdır. Fark sadece grubun içyapısından kaynaklanmaz, aynı zamanda ilişkide oldukları toprak ve yönettikleri halktan da

---

revolutionäre Krieg, 2. ed., ZEBRA Schriftenreihe 7 (Pfaffenhof a. d. Ilm, 1961), 22 ve 97. sayfa devamında; Hellmuth Rentsch, *Partisanenkampf, Erfahrungen und Lehren* (Frankfurt a. Main, 1961), özellikle 150-201 sayfalar (Çin örneği); Klaus Mehnert, *Peking und Moskau* (Stuttgart, 1962), 567; Hans Henle, *Mao, China und die Welt von heute* (Stuttgart, 1961).

kaynaklanır. Mao'nun gerçek bir Marksizm mi yoksa Leninizm mi öğrettiği sorusunun etrafındaki ideolojik tartışma, toprağa bağlı partizanlık tarafından belirlenen muazzam gerçeklik karşısında neredeyse kadim Çinli filozofların benzer bir şey söyleyip söylemedikleri kadar ikincil hale gelir. Bu tartışma, partizan mücadelesinin deneyimleriyle damgalanan "kızıl elit" hakkındadır. Ruth Fischer, ulusal bir noktadan bakıldığında 1917'nin Rus Bolşeviklerinin "büyük çoğunluğu göçmen olan bir grup teorisyen" tarafından başı çekilen bir azınlık olduğunu; diğer taraftan ise Mao ve arkadaşları önderliğindeki Çinli komünistlerin kendi ulusal toprakları için ulusal muhalif Kuo-min-tang'a karşı korkunç bir partizan savaşı temelinde yirmi yıldır savaştığını gösterdiğinde her şeyi açıklar. Kökeninde St. Petersburg ve Moskova'dan gelen Rus Bolşevikleri gibi bir şehir proletaryası olabilir belki ama iktidara geldiklerinde korkunç yenilgilerin şekil veren deneyimlerini ve ilkelerini, yeni ve öngörülme-yen bir biçimde geliştirmek için "bir köylü çevresine" nakleden örgütlenme kapasiteleri ile birlikte getirdiler.³⁷ Sovyet Rusya ve Çin komünizmi arasındaki "ideolojik" farkların özü buradadır. Aynı zamanda, Mao'nun kendi durumundaki iç çelişki de burada ya-

37 Çin örneği ve köylü sorunu üzerine: Ruth Fischer, *Von Lenin zu Mao: Kommunismus in der Bandung-Aera* (Düsseldorf-Köln, 1956), 155; Bakınız: H. Rentsch, 154 sayfa ve devamı. Ayrıca Klaus Mehnert, *Peking und Moskau*, 179. sayfa ve devamı (proletarya ve köylüler); Hans Henle, *Mao, China und die Welt von heute*, 102 (partizan savaşının anlamı), 150. sayfa ve devamı (kızıl elitler), 161. sayfa ve devamı (özellikle Çin çizgisindeki sosyalizm ve komünizm). Uluslararası Araştırma Merkezi, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü, Komünist Çin İncelemeleri (The Prospects for Communist China) (New York ve Londra, 1954) ile işbirliği içinde olan W. W. Rostow, bize göre, belirleyici Çin partizanlığı meselesine girmiyor fakat Çin elitlerinin (10/11, 19/21, 136) geleneksel olarak dikkat çekici özelliğine şu şekilde dikkat çekiyor: "Pekin lideri güçlü bir tarih anlayışına sahiptir." (312). Mao'nun yükselişinin "karışık siyasi terimler" tarafından belirlenmesi nedeniyle Çin komünizminin zihniyetini işaret eder. Eğer bu düşünce tarzı, kibirli bir eğilime sahipse -ki bu benim yargılayabileceğim bir şey değil ama hayal edebileceğim bir şey- meselenin kalbine yani partizanlık ve gerçek düşman sorununa giden kendi yolunu kapatır. Mao efsanesini (Benjamin Schwarz and K. A. Wittfogel) çevreleyen tartışlık üzerine bakınız K. Mehnert'in alıntıları 566 n. 12.

tar: mekânsız (*raumlosen*), süresel-evrensel mutlak dünya-düşmanı –Marksist sınıf düşmanı- ile kapitalist kolonyalizme karşı yerel olarak belirgin, Çin-Asya savunmasının gerçek düşmanını birleştirmek. Bu çelişki, dünyanın ve insanlığın tek bir siyasi birlik altında olduğu, birbirleri arasında ve içinde rasyonel olarak kurulmuş geniş mekânsal alanların (*Großräumen*) sınırlarının çizildiği *Tek Dünya* anlayışına karşı bir eleştiridir. Mao, dünyanın yeni aklının çoğulcu imgesini *Kunlun* diye bilinen şiirde ifade eder (Rolf Schneider tarafından yapılan çeviride):

Eğer gökyüzü karargâhım olsaydı, kılıcımı çekerdim
Ve sana üç kere saplardım:
Biri Avrupa için,
Biri Amerika için,
Birini de Çin için bırakırdım,
Ve dünyayı barış yönetirdi.

Mutlak düşmana kadar giden çeşitli türde düşmanlık, Mao'nun somut durumunda yer alır. Beyaz sömürgeciye karşı ırksal düşmanlık; kapitalist burjuvaziye karşı sınıf düşmanlığı; aynı ırkın Japon istilasına karşı ulusal düşmanlık; körüklenmiş uzun iç savaşlarda beslenmiş yıkıcı düşmanlık –bütün bunlar düşünüldüğü gibi birbirini paralize etmez ve birbirlerine bağlamaz; daha ziyade, bu durumda onaylanır ve yoğunlaşır. Stalin, vatanın toprağa bağlı partizanlığını uluslararası komünizmin sınıf düşmanlığı ile birleştirmede başarılı oldu. Mao, savaşın diğer araçlarla siyasetin bir devamı olduğu konusunda Lenin'den çok daha ileri gitmiştir.

Arka plandaki kavramsal işlem basit olduğu kadar etkilidir de. Savaş, anlamını düşmanlıkta bulur. Çünkü o, siyasetin devamıdır; siyaset de en azından potansiyel olarak bir düşmanlık unsuru içerir ve eğer barış kendi içinde potansiyel savaş barındırır-

sa –deneyimin standartlarının maalesef doğruladığı bir şey- barış da potansiyel bir düşmanlık momenti taşır. Sorun, düşmanlığın sınırlandırılmasını ve düzenlenmesini, yani göreceli düşmanlığı mı yoksa mutlak düşmanlığı mı temsil ettiği meselesidir. Muharip taraf, kendi hesabına buna karar vermelidir. Mao'ya göre, partizan örneğinden hareketle düşünersek, bugünün barışı gerçek düşmanlığın safi bir görüntüsüdür. Sözde soğuk-savaş bile buna nokta koyamaz. Bu savaş, bu yüzden, yarı-savaş ve yarı-barış değildir; tam tersine açık şiddet araçları dışındakilerle nasıl durduğuna bağlı olarak gerçek düşmanlığın bir işlemidir. Sadece irade-sizler ve hokkabazlar, bu konu hakkında kendilerini kandırabilir.

Böylece, açıktan askeri olmayan sınıf savaşının diğer yöntemlerine, görece düzenli ordu tarafından yönetilen askeri harekâtın niceliksel boyutu sorusu ortaya çıkar. Mao, kesin bir sayı ortaya koyar: Devrimci savaş 9/10 açık-olmayan; düzensiz savaş sadece 1/10 açık askeri savaştır. Alman komutan Helmut Staedke partizan kavramını ondan türetmiştir; bir partizan kampanyanın daha önce bahsedilen 9/10'nunun savaşçısıdır, sadece onda biri düzenli güçlere bırakılır.³⁸ Mao, onuncunun savaşın sonucunu belirleyeceğinin farkındadır. Eski geleneğin Avrupalı bir gözlemcisi olan biri, savaş ve barışın geleneksel klasik kavramları bağlamında –onlar savaş ve barış hakkında konuştuklarında tamamen göreceli ve kontrol edilebilir imasıyla 19.yüzyıl sınırlı Avrupa savaşını sayarlar- geriye gitmekten kaçınmalıdır.

Düzenli Kızıl Ordu, durum komünist rejim için olgunlaştığında ortaya çıkar. Ancak o zaman, ülke asker tarafından açıkça işgal edilebilir. Elbette amaç klasik uluslararası hukuk anlamında bir barış antlaşması değildir. Böyle bir ilkenin pratik önemi

---

38 Helmut Staedke, 17 Ekim 1956 tarihli dersinde (Arbeitsgemeinschaft für Wehrforschung). Almanya'da özellikle bilinenler: J. Hogard, "Theorie des Aufstandskrieges" ["İsyan Savaşı'nın Teorisi"], *Wehrkunde*'de 4 (1957): 533–38; ve Colonel C. Lacheroy, *La Campagne d'Indochine ou une leçon de guerre révolutionnaire* (1954), Bakınız; Th. Arnold, 171. sayfa ve devamı.

Almanya'nın 1945'ten beri bölünmesiyle en acil şekilde bütün dünyada ortaya kondu. 8 Mayıs 1945'te kuşatılmış Almanya'ya karşı başlatılan savaş sona erdi; Almanya koşulsuz olarak teslim oldu. Bugüne kadar, yani 1963'te daha hâlâ kazanan müttefikler ve Almanya arasında bir barış yoktur ama doğu ve batı arasındaki sınır, Amerika ve işgal bölgelerini belirleyen düzenli Sovyet birlikleri tarafından on sekiz yıl önce oluşturulan çizgiyle aynı şekilde bugüne kadar sürmüştür.

Soğuk savaşın açık askeri savaşa 9/1 oranı ve 1945'ten beri Almanya'nın bölünmesinin daha derin siyasi belirtileri, bizim için Mao'nun siyasi teorisini açıklamaya yarayan birer örnektir. Özü, bugün temel özelliği gerçek düşman olan partizanlıkta yatar. Lenin'in Bolşevik Teorisi, partizanı tanır ve över. Çin partizanının somut toprağa bağlı gerçekliği ile kıyaslandığında, Lenin düşmanlık tanımında biraz soyut ve entelektüel (*abstrak-intellectuelles*) kalır. 1962'den beri daha güçlü bir şekilde büyüyen Moskova ve Pekin arasındaki ideolojik tartışma en derin kaynağını, somut olarak doğru partizanlığın değişken (*konkretverschiedenen*) gerçekliğinde bulur. Bu bağlamda, partizan teorisi siyasi gerçekliğin kabulünde anahtar rolü oynar.

Mao Zedong'dan Raoul Salan'a

Savaşın en modern ustası olarak Mao'nun ünü, Asya'dan Avrupa'ya Fransız düzenli subayları tarafından geri getirilmiştir. Onların Hindicin'deki eski moda kolonyal savaşı, şimdiki zamanın devrimci savaşıyla başa baş gider. İlk elde (*am eigenen Leibe*), yıkıcı savaşın iyi anlaşılmış yöntemlerinin çarpıcı gücü, psikolojik kitle terörü ve onun partizan savaşıyla bağlantısı öğrenilmiştir. Hakkında kayda değer bir literatür bulunan psikolojik, yıkıcı ve isyan niteliğindeki savaşın öğretisini onun tecrü-

belerinden geliştirdiler.³⁹

Bu tipik örnekte, düzenli subaylarının, yani birlik komutanları ve albayların zihniyetini görmek mümkündür. Albaya atıf yapma konusunda tartışmaya gerek yok, buna rağmen Clausewitz gibi bir figürün, birlik komutanı ya da komutan tipinden ziyade, onun geneliyle özdeşleşmesini incelemek ilginç olabilir. Biz burada partizan teorisi ve onun istikrarlı gelişimiyle ilgileniyoruz; bir birlik komutanından ziyade bir komutan tarafından somutlaştırılan, isim vermek gerekirse Komutan Raoul Salan'ın kaderinde şekillenen son yılların çapıcı somut örneğini takip ediyoruz. Komutan Raoul Salan bizim için Jouhaud, Challe ya da Zeller gibi diğer komutanlardan çok daha fazlası ve en önemlisidir. Komutanın bu durumunda varoluşsal bir tartışma kendini gösterir: Düzenli olarak savaşıyan asker sadece rastlantısal değil aynı zamanda devrimci ve düzensiz olarak savaşıyan düşmanla sürekli bir savaş yürütmesi gerektiğinde ortaya çıkması gereken partizan sorunsalının kabulü için belirleyici olan tartışma.

Salan, kolonyal savaşı Hindin'de bir subayken tanıdı. II. Dünya Savaşı boyunca Sömürge Genelkurmayı olarak görevlendirildi ve Afrika'ya gönderildi. 1948'de Hindin'e Fransız güçlerinin Komutanı olarak gitti; 1951'de Kuzey Vietnam'da Fransa Cumhuriyeti'nin Kıdemli Komiser'i oldu; 1954'te Dien-Bien-Phu'daki yenilgiye soruşturma başlattı. 1958 Kasım'ında Cezayir'de savaşıyan Fransız güçlerinin Kıdemli Komutanı ismi-

---

39 Sadeleştirmek için, yukarıda alıntılanan Th. Arnold ve H. Rentsch'in kitaplarının bibliyografyasını okuyucuya havale ediyorum. Ayrıca, Raymond Aron, *Paix et Guerre entre les nations* (Paris, 1962); Luis García Arias'ın derlemesi, *La Guerra Moderna y la Organización Internacional*. (Madrid, 1962); Luis García Arias'ın Ecole Militaire d'Administration (Montpellier, 1959) tarafından basılan, *Études des Phénomènes de la Guerre psychologique*, özellikle ikinci cildi., *Les formes nouvelles de la guerre*; Jacques Fauvet ve Jean Planchais, *La Fronde des généraux* (Paris, 1961); Clause Paillat, *Dossier secret de l'Algérie* (Paris, 1962); P. Paret ve John W. Shy, *1960'ta Gerillalar* (New York, 1962), 88.

ni aldı. O, solun bir adamı olarak düşünülebilir. 1957 Ocak'ına kadar, ismi *vehme* olarak çevirebileceğimiz anlaşılmaz hayatına tehlikeli bir hamle yaptı. Bununla birlikte, Hindiçin'deki savaştan aldığı dersler ve Cezayir partizan savaşı deneyimleri, bu savaşın amansız mantığına karşı koyamamasına neden oldu. Zamanın Fransız rejiminin başı Pflimlin, ona tam yetki verdi. 15 Mayıs 1958'de dönemin otoritesi Komutan de Gaulle'e, Cezayir'deki halka açık bir oturumda Çok Yaşa de Gaulle! diye bağırarak yardım etti. Daha sonra de Gaulle'ün Cezayir'e karşı kurumsal olarak garantilenmiş Fransız bölgesel egemenliğini koşulsuz olarak savunacağı beklerken çok acı bir şekilde hayal kırıklığına uğradı. De Gaulle'e karşı açık savaş 1960'ta başladı. 1961 yılının Ocak ayında, arkadaşlarından bazıları, 23 Nisan'da subayların darbesine kalkışan Salan'ı başkanı olarak açıkladıkları OAS'ı (*Gizli Ordu Örgütü*) kurdu. Darbesi başarısız olduğunda, 25 Nisan 1961'e kadar, OAS Cezayir ordusuna, Cezayir'deki sivil halk ve Fransız halkının kendisine karşı planlanmış terörist eylemleri yürüttü; bu eylemler modern kitle terörünün sözde psikolojik savaşının yöntemleri açısından planlanmıştır. Bu terör girişimi, nihai darbesini Nisan 1962'de Salan'ın Fransız polisi tarafından tutuklanmasıyla aldı. Paris'teki Askeri Yüksek Mahkemesi'nde yargılandığı davası 15 Mayıs'ta başladı ve 23 Mayıs 1962'de sonuçlandı. Yasal rejimin güç yoluyla ortadan kaldırılması teşebbüsü ve bir bakıma Nisan 1961'den Nisan 1962'ye kadar olan dönemi de içeren OAS'ın terörist eylemleri ile suçlandı. Jüri onu ölüm cezasına çarptırmadı fakat ömür boyu hapse mahkûm etti çünkü mahkeme sanığın hafifletici koşullarına saygı gösterdi.

Bu tarihleri Alman okurları için kısaca hatırlatıyorum. Henüz Salan ve OAS'ın tarihleri hâlâ yok ve yargıda bulunup pozisyon alarak Fransız ulusu hakkında bu kadar derin bir tartışmaya girişmemize gerek yok. Biz onun yerine nesnel sorumuzu berraklaştırmak için –yayınlandığı ölçüde- malzemenin

birkaç noktasına çalışmaya yoğunlaşacağız.⁴⁰ Partizanlıkla ilgili birçok benzerlik kendini burada dayatır. Bunlardan birine tamamen sezgisel nedenlerin dışında ve bütün gerekli uyarılarla birlikte geri döneceğiz. İspanyol Gerilla Savaşı'ndan etkilenen 1808/13'ün Prusya Kurmay Subayı ile Hiçdiçin ve Cezayir'de en modern partizan savaşını deneyimleyen 1950/60'ların Fransız Komutanı'nın benzerliği çarpıcıdır. Farklılıklar çok açıktır ve ayrıntılı bir muameleyi gerektirmez. Meselenin özünde ve pek çok bireysel yazgıda bir benzerlik vardır. Bunun yanında, bütün teoriler ve yenilmiş orduların dünya tarihindeki anlamlarını birbirleriyle tanımlanabilir hale getiren soyut bir abartıya gerek yoktur. Bu anlamsız olurdu. Prusya Komutanı Ludendorff örneği, birçok önemli noktada sol-cumhuriyetçi Salan'inkinden farklıdır. Burada bizi ilgilendiren tek şey partizan teorisinin açıklığa kavuşturulmasıdır.

Salan Askeri Yüksek Mahkeme'deki dava boyunca sessizdi. Davanın açılışında *"Ben OAS'ın başkanım ve onun bütün sorumluluğunu alıyorum"* (*Je suis le chef de l'OAS. Ma responsabilité est donc entière*) kelimeleri ile başlayan uzunca bir konuşma yaptı. Bu konuşmada, isimini verdiği tanıkların –bunların içinde Başkan de Gaulle de yer alır- mahkeme tarafından incelenmemesini ve bu süreç meselesinin Nisan 1961'den (Cezayir darbesi) Nisan 1962'ye (Salan'ın yakalanması) kadar olan zamanla sınırlı tutulmasını –ki bu, onun gerçek saiklerinin yok sayılması, büyük tarihsel olayların kenara konulup standart bir Ceza Kanununun kural ve vakıalarına indirgenmesi, o haliyle kapsanması anlamına gelir- protesto etti. Salan, OAS'ın şiddet eylemlerini, bütün bu eylemlerin en nefret uyandıranına –bir başka deyişle, toprağını kaybetmek istemeyen bir halkın vatanından koparılmasına –karşı salt bir tepki olarak adlandırdı. Açıklamasını *"Sadece acı*

---

40 *Le Procès de Raoul Salan, compte-rendu sténographique, "Les grand procès contemporains,"* derlemesinde ed. Maurice Garçon (Paris, 1962).

çeken ve ölenlere karşı bir açıklamam var çünkü tutulmayan bir söze ve ihanete uğramış göreve inandılar. Bundan böyle hiçbir şey söylemeyeceğim.” cümleleriyle bitirdi.

Salan sessizliğini bütün dava boyunca, hatta onun bu sessizliğini safi bir taktik olarak değerlendiren savcının birkaç kez sert biçimdeki ısrarlı soruları karşısında bile sürdürdü. Onu kısaca “mantıksız” olarak adlandırdıktan sonra, Salan saygı duymasa da, askeri mahkeme başkanı zanlının duruşunu müsamaha gösterdi ve onu bir *mahkemeye hakaret* örneği olarak ele aldı. Davanın sonunda, kürsüden sorulan savunmasına ek olarak söyleyeceği bir şey olup olmadığı sorusuna “Ağzımı sadece Çok Yaşa Fransa! diye bağırarak için açacağım ve savcıya basitçe *Tanrı beni korusun!* diyeceğim”⁴¹ şeklinde cevap verdi.

Salan’ın kapanış cümlesinin ilk kısmı, Askeri Yüksek Mahkemesi başkanı ile gündemde olan idam cezasının uygulanmasına yönelikti. Bu durumda, infaz anında Çok Yaşa Fransa! diye bağıracaktı. İkinci kısmı ise resmi savcılığa yönelikti ve kulağa iki anlamlı birşeymiş gibi geliyordu. Hâlâ seküler olan bir devletin resmi temsilcisi için anormal olan, savcının ani dini dönüşümü bağlamında ele alınınca akıllıca gözüküyor. Savcı, hafifletici sebepler üzerine dayandırılan daha hafif cezanın temyizi için, Salan’ın sessizliğini sadece bir kibir olarak değil, bir vicdan yoksunluğu olarak da ele aldı; aniden ve bir “Hristiyan’dan diğer Hristiyan’a” (“*un chrétien qui s’adresse à un chrétien*”) açıkça söylediği gibi pişman olmamasına rağmen Tanrı’nın lütfunu reddedip onu sonsuz lanete sahip olmakla suçlayan sanığa sitem ederek konuştu. Salan’ın *Tanrı beni korusun!* şeklindeki sertçe yanıt

---

41 Savcılık tarafından sorulan sorulara cevap olarak sanığın beş kez “uzun sessizlik” içinde olduğu doğrulandı (zabıtname 108, 157). Salan’ın ne bir daha hiçbir şey söylemeyeceğine dair açıklaması (89. 152, 157) ne de önceki mahkeme başkanı Coty’ye teşekkür ifadesi sessizliğini bölen bir durum olarak ele alınamaz (172). Savcının beklenmedik bitiriş ifadesi olmadan Salan’ın son sözleri anlaşılabilir. Bu 480’de bulunabilir.

verdiği ifade işte buydu. Bütün bunlar, siyasi davanın zekâ ve retorığının üzerine oturduğu inceliklerdir. Gerçi, siyasi adalet sorunu bizim sorunumuz değil.⁴² Biz yalnızca ciddi bir biçimde topyekûn savaş, psikolojik savaş, yıkıcı savaş, isyan niteliğinde savaş, görünmeyen savaş gibi sloganların karmaşılaşmış sorunlarının aydınlatılmasıyla ilgileniyoruz. Onlar modern partizanlık sorununu, yanlış yere koyarak ve tıkararak karmaşılaş-tırmıştır.

1946/56 Hindîçin'deki savaş, "tamamıyla gerçekleştirilmiş modern devrimci savaşın bir örneğiydi" (Th. Arnold, 186). Salan modern partizan savaşını, Hindîçin'in ormanları ve pirinç tarla-larında öğrendi. Hindîçinli pirinç üreticilerinin, birinci sınıf bir müfreze Fransız askerini bozguna uğratabileceğini deneyimle-di. Göçmenlerin acılarına tanık oldu; Fransız yönetimine nüfus eden ve onu kurnazlıkla alteden Ho Chi Minh'in yeraltı örgütü hakkında bilgi edindi. Bir komutanın netliği ve keskinliği yar-dımıyla, gözlemler, yeni ve neredeyse terörist savaşın deneyle-rini yürüttü. Bunları yaparken çok geçmeden arkadaşları tara-fından, modern savaşta askeri-teknik faaliyet içinde "psikolojik savaş" olarak isimlendirilen şeyle karşılaştı. Bu şekilde Salan, Mao'nun fikir sistemini daha fazla çabaya gerek kalmaksızın alabildi ama onun Napolyon'a karşı İspanyol Gerilla Savaşı'nın literatürünü de özömsediği iyi bilinir. Fransa'nın Cezayir üze-rindeki egemenliğinden feragâtini görebilmek için Cezayir'de 400.000 iyi silahlanmış Fransız askerinin 20.000 Cezayirli parti-zan ile çarpıştığı bir durumun tam ortasında kaldı. İnsan kaybı Cezayir'in toplam nüfusunda Fransız tarafındankiden 10-20 kat daha fazlaydı. Buna karşılık, Fransa'nın maddi harcaması Cezayirli'lere göre 10-20 kat daha fazlaydı. Kısacası Salan, ilginç bir paradoksun (étrange paradoxe) önünde cesur ve zeki bir adamı

---

42 Hukuki süreçteki değişiklikler üzerine bakınız Carl Schmitt, *Verfassungsrechtliche Aufsätze* (1958), 5. açıklama (109).

bezdiren, onu bir karşı tedbir alma arayışına sokan bir anlamsızlığın (*Irrsinnslogik*) içinde bütün varlığıyla bir Fransız ve bir asker olarak kaldı.⁴³

---

43 Raymond Aron, *étrange paradoxe* hakkında konuşur. Cezayir durumuna *Paix et Guerre entre les nations* (Paris, 1962, 245) adlı muazzam eserinin "Determinants et Nombre" bölümünde değinir. Hans Schomerus'un "Irrsinnslogik" ifadesi çoktan alıntılanmıştır. *Der Wächter an der Grenze* (1948) adlı bu partizan anlatısından alınmıştır.

SON AŞAMANIN GÖRÜNÜMLERİ VE KAVRAMLARI

Modern partizan için içinden çıkılmaz bu durumdan birkaç tane açık kavram yakalamak için dört farklı bağlam çıkarmaya çalışacağız: İlki mekân görünümü, sonra toplumsal yapıların bozulması, ayrıca dünya politikası görünümüyle karşılıklı bağlılık ve son olarak teknik- endüstriyel görünüm. Bu sıralama esnek- tir. Anlaşılacağı üzere, somut gerçekliklerinde bunlar birbirin- den ayrı ve bağımsız alanlar değiller fakat yoğun etkileşimleri (Wechselwirkung) eş zamanlı işlevsel ve birbirine bağlılıkları, bütün bir resmi ortaya koyar. Böylelikle içlerinden herhangi bir görünüm ile ilgili tartışma, geri kalan üçüne aynı anda gönder- me yapar ve ima eder; nihayetinde modern teknik-endüstriyel gelişmenin kuvvet alanına sürükler.

Mekânsal Görünüm

İnsanın iyi - ya da hastalıklı – iradesinden, barışçıl ya da aske- ri amaç ve hedeflerinden biraz farklı olarak her teknik ilerleme geleneksel mekânsal yapılarda yeni alanlar ve öngörülemez de- ğişiklikler üretir. Bu sadece kozmik uzay yolculuğunun çarpıcı dışsal mekânsal büyümesi için geçerli değildir, aynı zamanda

bizim dünyasal yaşam mekânlarımız, iş mekânlarımız, tören mekânlarımız ve eylem alanlarımız için de doğrudur. “Bir adamın evi dokunulmazdır” önermesi, bugün gözkamaştırıcı ışıklar, doğalgaz hatları, telefon, radyo ve televizyon çağında, bir kale muhafızının istediğinde asma köprüyü kaldırdığı Kral John ve 1215 Magna Carta döneminden daha farklı biçimde bir sınırlama oluşturur. Yasal normlar parçasının bütün sistemleri, 19. yüzyılda askeri kanunun yaptığı gibi, insan verimliliğinin teknik büyümesi ile karşılaştı. Terkedilmiş (*herrenlosen*) deniz yüzeyi, sahil önündeki alan –sözde kıta sahanlığı- yeni eylem alanı (*Aktionsraum*) olarak ortaya çıkar. Pasifik Okyanusu’nun terkedilmiş derinliklerinde radyo-aktif atık için yeraltı sığınağı inşa edilir. Teknik-endüstriyel gelişim, mekânsal düzenleri (*Raumordnung*) yapılarıyla beraber değiştirir. Yasa, yalnızca düzen ve yerleştirmenin (*Ordnung und Ortung*) birliğidir ve partizan sorunu, düzenli ve düzensiz muharebeler arasındaki ilişki sorunsalıdır.

Modern bir askerin kendisi gelişimle ilgili iyimser ya da karamsar olabilir; bu bizim konumuz açısından çok önemli değildir. Her genelkurmay çalışanı silahların teknik bağlamını hızlı, bilerek ve pratik bir şekilde düşünür. Kara ve denizdeki savaş alanları arasındaki sözde yapısal fark, eski meseledir. I. Dünya Savaşı’ndan beri hava sahası hem eski kara savaşı *alanlarına* hem de deniz savaşındaki mekânsal yapıya yeni bir boyut olarak eklenmiştir.⁴⁴ Partizan mücadelesinde (*Partisanenkampf*), karmaşık olarak yapılandırılmış yeni eylem alanları (*Schlachtfeld*) ortaya çıkar çünkü partizan ne açık alanda ve ne de cephe savaşının (*Frontenkrieges*) aynı düzleminde savaşmaz. Düşmanını daha çok başka alana çekmeye zorlar. Böylece partizan, giyilen

---

44 Bkz. “Das Raumbild des nach Land und Meer getrennten Kriegsschauplatzes” ve “Wandel des Raumbildes der Kriegsschauplätze” Nomos der Erde’de (285 ve devamı & 290 ve devamı) adlı çalışmaların başlıkları [*The Nomos of the Earth* 309. ve 313. sayfa devamı]. Ayrıca Ferdinand Friedensburg’un Berlin konuşması, *Der Kriegsschauplatz*, 1944.

üniformanın ölümcül hale geldiği geleneksel büyük savaş alanının mekânına daha karanlık bir boyut, bir derinlik boyutu⁴⁵ katar. Bu yolla, denizaltı ile beklenmedik yerel bir analogi sağlar. Bu analogi, benzer şekilde eski moda donanma savaşlarının yaşadığı deniz yüzeyine beklenmedik derinlik boyutunu katar. Açık alandaki geleneksel ve düzenli oyunu yeraltından bozar. Düzensizliği temelinde, sadece taktiksel boyutu değil, aynı zamanda düzenli ordunun stratejik operasyonlarını da değiştirir. Temeldeki ve ayrıcalıklı ilişkilerinden yararlanarak görece küçük partizan grupları düzenli birliklerin geniş kitlelerini zorlayabilirler. Böylelikle yukarıda sözü geçen Cezayir “paradoksu” kendini gösterir. Clausewitz bile bunu farketmiştir ve bir alanı işgal eden birkaç partizanın “bir ordu ünvanı” iddia edebileceğini söylediği belirtilen bir bölümde açık açık alıntılanmıştır.

Somut kavramsal berraklık adına, partizanı bir kara korsanı olarak nitelemekten, hatta bu terimlerle tanımlamaktan kaçınarak onun toprağa bağlı (*tellurisch-terranen*) karakterini unutmamak gerekir. Haydutun (*Piraten*) düzensizliği hiçbir düzenlilikle bağlantılı değildir. Buna karşın, korsan (*Korsar*) ise denizde savaş ganimeti toplar ve devlet rejiminin yetkilendirilmiş “onayı (Brief)” ile donatılmıştır. Bu anlamda, düzensizliğinin türü böyle bir düzenlilikten tamamen bağlantısız değildir ve bu nedenle Paris Barış Anlaşması’na (1856) kadar Avrupa uluslararası hukukunun hukuki olarak kabul gören bir figürü olarak kalmıştır. Hem deniz savaşının korsanı hem de karanın partizanı birbiriyle karşılaştırılabilir. Güçlü bir benzerlik ve hatta aynılık, “partizanlarla sadece partizan gibi dövüşebilirsiniz” ve (diğer

45 Bkz., “düşman cephelerinin derinliklerinde” (199) bir savaş olarak partizan savaş görüşünün kara ve deniz savaşındaki genel mekân sorunuyla kuşkusuz bağlantısız olarak ortaya çıktığını savunan Dixon-Heilbrunn’ın *Partisanen* adlı çalışması. Bu genel mekan sorunuyla bağlantılı olarak kendi çalışma ve kitaplarını anacağım: *Kara ve Deniz* (Land und Meer) (1942, 2. baskı, 1954) ve *The Nomos of the Earth* (*Der Nomos der Erde*) (Berlin, 1950) 143. sayfa ve devamı [*The Nomos of the Earth* 172. sayfa ve devamı].

cümle) “korsanla bir ya da yarım korsan olarak savaş” (*à corsaire et demi*) cümlelerinin aynı anlama gelmesi ile örneklandırılır. Yine de günümüz partizanı kara savaşı, korsanından daha farklı bir şeyi ifade eder. Kara ve deniz arasındaki temel karşıtlık bunun için çok fazladır. Şimdiye kadar kara ve denizin uluslararası karşıtlığı ile meşrulaştırılmış savaş, düşman ve ganimet arasındaki gelenekselayımların, birgün endüstriyel-teknik gelişim potasında erimesi muhtemeldir. Şuan için partizan, vatan toprağının gerçek bir parçasını ifade eder: Henüz tamamiyle yıkılmamış bir dünya tarihinin unsuru olarak dünyanın son muhafızlarından biridir.

Hâlihazırda Napolyon’a karşı İspanyol Gerilla Savaşı, kara ve denizin bu karşıtlığının mekânsal bağlamı (*Raum-Aspekt*) tarafından bütünlükle açıklığa kavuşturdu. İngiltere, İspanyol partizanlarını destekledi. Donanma, kıta düşmanını kuşatmak amacıyla büyük askeri girişimleri için kara savaşının düzensiz savaşçıları kullandı. Napolyon, sonunda İngilizler tarafından değil, aksine İspanya, Rusya, Prusya ve Avusturya’nın büyük kara güçleri tarafından bozguna uğratıldı. Partizanın düzensizliği ve tipik olarak toprağa bağlı çatışması, denizdeki her türkü düzensizliğin acımasızca kriminalize ve diskalifiye edildiği dünya siyasetinin kurulu düzenine hizmet etti. Deniz ve karanın karşıtlığında, düzensizliğin çeşitli türleri somutlaştırıldı. Kavramsal gelişimlerinin özel biçiminde, kara ve deniz olarak betimlenen mekânsal bağlamların somut durumuna dikkat edildiğinde analogiler hoş görülebilir ve verimlidir. Bu durum, herşeyden önce mekânsal bağlamın tarınmasında ilgilendiğimiz analogi için doğrudur. Benzer bir şekilde İngiltere donanması, kıta gücü Fransa’ya karşı İngiltere’nin savaşında düzensiz mekân ile kara savaşının alanını değiştiren kara-temelli İspanyol partizanını kullandı. Kara gücü, Almanya denizaltılarını silah olarak kullandı ve bu da I. Dünya Savaşı boyunca İngiltere donanmasına karşı askeri savaş idaresinin önceki mekânına beklenmedik yeni

bir mekân ekledi. Zamanın deniz yüzeyinin uzmanları, çabucak düzensiz ve aslında suç oluşturan, haydutça savaş olarak savaşmanın yeni yolunu diğerlerinden ayırmaya çalıştı. Bugün, Polaris füzeli denizaltılar çağında, hem Napolyon'un İspanyol Gerillalarına (*Guerrillero*) hem de İngiltere'nin Alman denizaltılarına öfkesinin tek ve aynı düzleme yerleştirildiğini herkes görür. Yani, bu düzlem, hesaplanamaz mekânsal değişikliklerin karşısındaki değersizlik yargılarının öfke seviyesi üzerinedir.

Toplumsal Yapıların Bozulması

Toplumsal yapıların bozulmasının korkunç örneği, Hindişin'de Fransızlar tarafından bölgede kolonyal rejimlerin dağıldığı 1946'dan 1956'ya kadar sürdürüldü. Ho Chi Minh tarafından Vietnam ve Laos'ta partizan mücadelesinin örgütlenmesi çoktan konu edilmişti. Burada komünistler, mücadelelerinde politik olmayan sivil halktan bile yararlandılar. Fransız subaylarının ve görevlilerinin ev çalışanlarını hatta Fransız Ordusunun beslenmesinde yer alan vasıfsız işçilerini bile kendileri için çalıştırdılar. Sivil halka vergi koydular ve daha fazla Fransız nefretine teşvik etmek amacıyla yerli halk üzerinde Fransız karşı terörünü getirmek için terörist eylemlerin her türlüşünü gerçekleştirdiler. Kısacası devrimci savaşın modern biçimi, detaylı tasviri burada mümkün olandan daha ileriye götürecek pek çok alt-konvansiyonel (*sub-conventional*) araç ve yöntemlerin ortaya çıkmasını sağlar. Ortaklık, kamu malı (*respublica*), bu halka aitliği kabul etmeyen bir kamusal alan olarak varolur. Bu örnek bize 19. yüzyılın askeri aklı tarafından baskılanan partizanın, algı ve amacı mevcut toplumsal düzenin yıkılması olan yeni tür bir savaşın merkezine birdenbire oturduğunu hatırlatmaya yardımcı olur.

Bu tespit, tüm çıplaklığıyla değişen esir pratiğinde ortaya çıkar. 1870/71 Fransa-Prusya Savaşı'nda Alman birlikler, kendilerini keskin nişancılardan korurken yörenin ileri gelen va-

tandaşlarını –belediye başkanı, vekiller, doktorlar ve noterlerini- esir olarak aldılar. Bu tür erkân ve ileri gelenlere saygı halk üzerinde bir baskı aracı olarak kullanılabilir çünkü pratikte bu tipik burjuva tabakasına ait olan toplumsal itibardan hiç şüphe yoktu. Komünizmin devrimci iç savaşında makul düşman, burjuva sınıfının kendisidir. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu erkân ve ileri gelenlerin kullanılması komünist tarafın yararına olur. Komünistler için bu esirler, belirli bir burjuva sınıfı yok etmek için ya da onları komünist tarafa çekmek için gerektiğinde kendini bile kışkırtarak görevini yerine getirir. Daha önce bahsi geçen partizanlar hakkındaki kitapta, bu yeni gerçeklik haklı olarak kabul görmüştür. Kitap bize partizan savaşında etkili esir almanın, yalnızca partizanların kendilerini ya da onların en yakın işbirlikçilerini esir almakla mümkün olduğunu söyler. Sonuç, diğer türlü, yeni partizanların yaratılması olur. Tersine, partizanlar için düzenli ordunun her askeri, her üniformalısı bir esirdir. Rolf Schroers “her üniformalı korkmalıdır ve onu temsil eden her şeyin bir araç olduğunu hissetmelidir” der.⁴⁶

Terör ve karşı-terörün bu mantığını onun doğal sonucuna kadar izlemelisiniz ve onu her iç savaşa, bugün geçerli olan toplumsal yapıların yıkılmasını anlamak için uygulamalısınız. Birkaç terörist, büyük kitleleri baskı altına almaya yeterlidir. Açık terörün daha dar alanlarına daha güvensiz alanlar, kaygı ve Margret Boveri tarafından dört ufuk açıcı kitap serisinde “iharetin manzarası” olarak betimlediği genel güvensizlik eklenir.⁴⁷ Avrupa kı-

---

46 Rolf Schroers, *Der Partisan* (33. sayfa ve devamı). Esir almanın kategorik olarak yasaklanması, örneğin 4. Cenevre Antlaşmasının 34. maddesi, bütün grupların modern etkili esir alma yöntemleri ile ilgilidir; Bkz. 94. sayfa..

47 Margret Boveri, *Der Verrat im XX. Jahrhundert* (Rowohlt, 1956–60). Bu kitabın muhtevası sadece partizanlarla sınırlı değildir. Daha ziyade, *İharetin Manzarası*’nın (*Landschaft des Verrates*) “derin karışıklığı” ve meşruiyetin bütün sınırlarını “umutsuzca bulanıklaştırır”; böylece partizanla ortak bir *geştalt*’a yaklaşmanın yolu kapanır. Buna J. J. Rousseau örneğinde, (Bkz. Yukarıdan. 13, 15, 16), “Dem wahren Johann Jakob Rousseau” adlı makalede: *Zürcher Woche*’de

tasının bütün halkları –birkaç küçük isnisna dışında- iki dünya savaşı ve iki savaş sonrası dönem süresince, yeni bir gerçeklik olarak bu durumu bizzat (*am eigenen Leib*) deneyimlemiştir.

Dünya Politikası Bağlamı

Üçüncü görünüm olan dünya politikası cephe ve görünümle-
rinin iç içe geçmeleri ayrıca, ortak bilincimizin üzerine çoktan
işlendi. “Vatan sağolsun” (*die pro aris et focis starben*) diye ölen
vatan toprağının yerli savunucuları, ormana giden ulusal ve
yurtsever kahramanlar, yabancı istilaya karşı tepkisel olan diz-
ginsiz, toprağa bağlı gücün tümü: Bunların hepsi yardım ve
destek sağlayan uluslararası ve ulus-aşırı merkezi kontrol altın-
da toplandı. Sadece kendi farklı agresif dünya amaçları yararına
ve şeylerin duruşuna –ya koruyan ya da vazgeçen- bağlı olarak
bunu yaptılar. Bu noktada partizan, artık savunma pozisyonun-
dan çıkar ve saldırgan dünya-devrim çarkının bir dişlesi haline
gelir. O, apaçık kıyıma gönderilir ve uğruna savaştığı her şeyin,
düzensiz bir partizan olarak meşruluğunun kaynağı toprağa
bağlı karakterinden kaynaklı herşeyin ihanetine uğrar.

Partizan, her zaman düzensiz bir savaşçı olarak düzenli
bir güce bir şekilde bağlıdır. Bu yönleri her zaman aşıkârdı ve
böyle kabul edildi. İspanyol gerillaları (*guerrillero*) meşruluğu-

---

28 Haziran 1962 ve 26 (29 Haziran 1962) dikkat çekmiştım. Bu “derin karışık-
lık” dışında, tarihçi Armin Mohler, “karmaşık partizan figürüne şimdiye kadar
sadece tarihsel bir tanımlamayla ulaşıldığına” dikkat çeker. “Daha uzak bir
mesafede bu tam tersi olarak görünebilir. Şimdiden uzun bir zaman önce dü-
şünce ve şiirle bu manzaranın egemenliğine dair herhangi bir çaba, hala sadece
muammalı tarihsel olarak semptomatik parçalar üretir” (*Das Historisch-Politisc-
he Buch* 8 dergisinde Rolf Schroers’in kitabının incelemesinden alıntılanmıştır
(Göttingen, 1962). Mohler’in işaret ettiği ve düşüncesinde ima ettiği nokta,
elbette bilincinde olduğumuz bizim partizan teorisi girişimimizle ilgilidir. Eğer
kategori ve kavramlarımız, siyaset kavramımızın bugüne dek, inkar ve tasfiye
edilmesi yoluyla ifade edilmesi kadar düşünce ürünü olmasalardı, çabamız
sona erer ve tamamen unutulurdu.

nu savunmacı duruşundan, kral ve ulusla yaptığı anlaşmadan aldı; yabancı işgalcilere karşı vatan toprağını savundular. Fakat Wellington'da önemli ölçüde İspanyol Gerilla Savaşı'na aittir ve Napolyon'a karşı savaş İngiltere'nin yardımıyla yürütülmüştür. Napolyon, İngiltere'nin etkin kışkırtıcı unsur olmasını ve İspanya'daki partizan savaşının asıl faydalanıcısı olmasını genelde acı bir şekilde hatırladı. Bugün bu bağlantı bizi daha şiddetli biçimde etkiler çünkü savaşın teknik araçlarındaki ilerlemenin devam etmesi, partizanı teknolojik-endüstriyel olarak en yeni silah ve teçhizatla geliştirecek ve destekleyecek durumda olan bir müttefikin devamlı yardımına bağımlı kılar. Çıkarları birbirinden farklı üç taraf birbiriyle rekabet ettiğinde, partizan kendi siyasal manevrası için alan bulur. Bu, II. Dünya Savaşı'nın son yıllarındaki Tito'nun durumuydu. Vietnam ve Laos'ta yürütülen partizan savaşlarında durum, Rusya ve Çin'in öldürücü karşıtlığının sivrilmesi, yani komünizmin kendisi nedeniyle çetrefillidir. Pekin'in yardımıyla Laos üzerinden pek çok partizan Kuzey Vietnam'a sızabilirdi; bu –etkili bir biçimde- Vietnamlı komünistlere Moskova'nın desteğinden daha güçlü bir yardım olurdu. Fransa'ya karşı özgürlük savaşının lideri Ho Chi Minh, bir Moskova destekçisiydi. Meselede daha fazla yardım belirleyici olacak veya ister Moskova ve Pekin arasındaki ister bu durumda ortaya çıkan diğer alternatiflere yönelecek.

Yukarıda alıntılanan Rolf Schroers'in partizanlar hakkındaki kitabı, hayli siyasallaşmış böyle bir bağlam için çarpıcı bir formül ortaya koymuştur. Kitap, *ilgili üçüncü taraftan* bahseder. Bu hoş bir ifadedir. Bahsi geçen ilgili üçüncü taraf, meşhur gülünç üçüncü taraf figürü gibi bayağı değildir. Daha ziyade, özünde partizanın durumuna ve dolayısıyla onun teorisine aittir. Güçlü üçüncü taraf sadece silah, mühimmat, para, maddi yardım ve her türden ilaç malzemesi dağıtmaz aynı zamanda, burada suç alanına giren hırsız ve haydutunki gibi politik olmayan bir duruma düşmesini önlemek için düzensiz bir şekilde savaşan partizanın

ihtiyacı olan bir tür siyasi kabulü de sağlar. Daha ileri görüşlü bir bakış açısıyla bakılacak olursa, düzensiz (*the irregular*) kendini, düzenli olan (*the regular*) üzerinden meşrulaştırmak zorundadır ve bunun için önünde sadece iki olasılık vardır: Hâlihazırdaki düzenli olan tarafından tanınma ya da kendi gücüyle yeni bir düzenlilik kurma. İkincisi daha zor bir seçenektir.

Partizan, motorize hale geldiği ölçüde, kendi toprağını kaybeder ve mücadelenin devamı için gerekli teknik-endüstriyel araçlara olan bağımlılığı artar. Bununla birlikte, ilgili üçüncü tarafın gücü de sonunda dünyasal bir boyuta ulaşana kadar büyür. Bugünün partizanlığını anlamaya çalıştığımız bütün bağlamlar, bu yolla tümüyle egemen olan teknik bağlama dahil edilir.

Teknik Görünüm

Modern teknoloji ve biliminin gelişimine –gelişim sürecine- partizan da katkıda bulunur. 1813 Prusya Landsturm Fermanı'nın zor kullanmak için dirgen kullanmak isteyen eski usul partizanı, bugün için komik bir figürdür. Modern partizan makineli tüfek, el bombası, plastik bomba ve belki daha sonra taktiksel atom silahlarıyla savaşıyor. O motorize olmuştur; gizli vericiler ve radarlarla iletişim ağına bağlanır. Silah ve takviye gereksinimlerini hava yoluyla karşılar. Fakat aynı zamanda bugün, partizan, 1962'de Vietnam'da helikopterler tarafından saldırıya uğrar ve aç kalır. O ve karşıtları, modern teknoloji ve bilim biçiminin hızlı gelişimine ayak uydurur.

Bir İngiliz denizcilik uzmanı, korsanlığı deniz savaşının “bilim-öncesi aşaması” olarak adlandırıyor. Aynı mantıkla, bunun tek bilimsel açıklama olduğu konusunda uzlaşılsa, partizanı kara savaşının bilim-öncesi aşaması olarak tanımlaması gerekecekti. Bu açıklama bile bilimsel olarak artık miadını doldurdu çünkü deniz ve kara savaşı ayrımının kendisi teknik sürecin gir-

dabında donakaldı; bugün bilim-öncesi olarak teknik uzmanlık çoktan bitmiş bir meslek olarak görünür. Ölüler hızlı sürer ve tekerlek temin edildiğinde daha hızlı hareket ederler. Toprağa bağlılık karakterinde ısrarcı olduğumuz partizan, rasyonel düşünen insanlar için her halükarda bir öfke halini alır. Partizan, neredeyse teknokratik bir cevaba neden olur. Varlığının paradoksu bir dengesizlik açığa çıkarır: Düzenli ordunun endüstriyel-teknik mükemmelliğine karşı etkin bir şekilde çarpışan partizanın endüstri-öncesi kırsal ilköğrenimi. Napolyon'un İspanyol gerillalarına (guerillero) karşı hanidir olan öfkesini kıskırtan bu orantısızlıktır ve bu orantısızlık, sadece endüstriyel teknolojinin ilerici gelişmesi sayesinde alevlendirilebilir.

Partizanın "hafif birlik" –taktiksel olarak mobil süvari ya da piyade eri- olarak sayılması koşuluyla teorisi askeri-bilimsel uzmanlığının bir meselesiydi. Devrimci savaş, onu dünya tarihinde ilk defa anahtar bir figür haline getirdi. Fakat atom silahlarının kitle imha çağında ona ne olacak? Tamamen teknolojik olarak kurulmuş dünyada, eski feodal-kırsal biçimler ve onların muharebe, savaş ve düşmanlık temsilleri yok olur. Bu çok açıktır. Muharebe, savaş ve düşmanlık tam da bu yüzden böylesi bir şekilde ortadan kaybolur ve saf toplumsal çatışmalar halini mi alır? Olumlu düşünenlere göre, daha derin ve içkin rasyonalite ve teknolojik olarak yeniden düzenlenmiş dünyanın düzenliliği tamamen başarıldığında, partizan artık muhtemelen tahrik edici olmayacak. Bir köpeğin otobanda kaybolmasından farksız olarak, teknik-işlevsel sürecin ihtilafsız yürütülmesinde basitçe kaybolacaktır. Teknik açıdan, partizan artık yol devriyesi için bir problem değildir ve –sırası gelmişken- bundan sonra ne felsefi ne ahlaki ne de hukuki bir problem değildir.

Bu anlayış, meseleyi ele almanın bir çeşididir; daha açık olmak gerekirse, safi teknik bir araştırmanın iyimser teknolojik yüzüdür. Teknokratik gözlemci, Yeni Dünya ile Yeni İnsan beklentisi içindedir. Eski Hristiyanlık ve ondan iki bin yıl sonra, 19.yüzyıl-

da, sosyalizm olarak bilinen yeni Hristiyanlık çok benzer beklentiler uyandırdı. Her ikisi de modern teknik araçların tümüyle yok-edici etkisinden yoksundu. Özellikle münhasır teknik mülhazalar durumunda her zaman olduğu gibi, tümüyle teknolojik olan bir bakış açısından bir partizan teorisi çıkmayacaktır. Ama buradan muğlâk değer yargılarının iyimser veya karamsar dizisi çıkacaktır. Ernst Forsthoff'un çok etkili ve vurucu bir biçimde ortaya koyduğu gibi değer, "kendi mantığına" sahiptir.⁴⁸ Bu değersizlik mantığıdır ve bu değersizliğin taşıyıcısının imhasıdır.

Yaygın teknolojik iyimserlikten temellenen öne çıkan öngörülere gelince; savunucuları açısından bu öngörülerin değer ve değersizlikleri kendi kendisini doğrulayan nitelikteki cevapları itibariyle kayıp olmasa gerektir. O, insanlığın karşı konulmaz teknik-endüstriyel gelişiminin bütünüyle yeni bir düzlem yaratacağına, hangi aşamada olursa olsun tüm eski soru ve cevapların, tüm eski tip ve durumların pratik olarak daha yüksek bir kültüre geçişten sonra taş devrindeki soru, tip ve durumlar kadar önemsiz hale geleceğine inanır. Daha sonra, eğer hayatta kalmada ve asimile etmede başarılı olamazlarsa, taş devri avcı-

---

48 Nitekim Ernst Forsthoff "Die Umbildung des Verfassungsgesetzes" (1959) adlı ünlü makalesinde bunu ortaya koyar. Yargıç her zaman bu nedenden dolayı değersizlik yargısı kararını, kendi değer yargısıyla bildirir; değersizliğin öne sürülmesinin amacı değersizin yıkımıdır. Bu olgu sadece "Die Vernichtung des lebensunwerten Lebens" (1920) (bu örnek tek başına vakayı doğrulamak için yeterli olmasına rağmen) makalesinde doğrulandığı gibi uygulamada değil, aynı zamanda aynı dönem ve hatta aynı naif kavrayamama ile H. Rickert'in *System der Philosophie* I (1921), 117 adlı çalışmasındaki teorik yaklaşımında da kendini gösterir; olumsuz varoluş yoktur, sadece olumsuz değerler vardır; olumsuzlamaya verilen referans bir şeyin değerler alanına ait olup olmadığı kriteridir; Olumsuzlama değer biçiminin uygun eylemidir. Ayrıca bakınız *Revista de Estudios Políticos*'ta (115) basılan "Die Tyrannei der Werte" (Madrid, 1961, 65-81. sayfalar arası) adlı değerlendirmem ve Prof. Luis Legaz y Lacambra'ya Armağan (Santiago de Compostela, 1960) I, (174. sayfa ve devamı) kitabındaki makalem "Der Gegen satz von Gesellschaft und Gemeinschaft, als Beispieleiner Zweigliedrigen Unterscheidung. Betrachtungen zur Struktur und zum Schicksal solcher Antithesen."

larında olduğu gibi partizanların da soyu tükenecektir. En azından zararsız ve önemsiz hale geleceklerdir.

Partizanın büründüğü insan tipinin bu yeni teknik-endüstriyel ortama adapte olduğunu, yeni araçları nasıl kullanacağını öğrendiğini, partizanın yeni ve adapte olmuş bir biçimini – endüstriyel partizan olarak adlandırılabilir- geliştirdiğini farzedelim. Bu durumda ne olacak? Modern imha araçlarının her zaman doğru ellere düşeceğinin ve düzensiz bir muharebenin olasılık dâhilinde olmadığına bir garantisi var mı? Süregiden diğer aşırı iyimser inançta, genellikle gelişimin karamsar bakışı ve onun teknolojik fantazileri için tahayyül edilenden daha geniş bir alan kalır. Dünya güçleri arasındaki güncel nükleer dengenin gölgesinde, tabiri caizse, muazzam imha araçlarının cam kapaklarının altında, geleneksel araçlarla yürütülen kısıtlı ve sınırlı savaş için açılan alan, hatta kitle imha araçları bile sınırlandırılabilir. Büyük güçler derece konusunda alenen ya da sessizce birleşebilirken, bu durum dünya güçleri tarafından kontrol edilen bir tür it dalaşını andıran bir savaş üretecektir. Tamamen kontrol edilen düzensizliğin, “ideal kargaşanın (idealen Unordnung)”⁴⁹ –büyük güçler tarafından idare edildiği kadarıyla ideal- görüş-nüşte zararsız bir oyunu olacaktır.

49 “Topyekün savaş, bir tür yan etki olarak, total-olmayan çatışma ve güç gösterisinin özel yöntemlerini üretir. Bu yüzden bütün taraflar, her şeyden önce doğası gereği total risk içeren topyekün savaşı önlemeye çalışıyorlar. Savaş sonrası dönemlerde, sözde askeri misilleme (1923'teki Corfu çatışması, 1932'de Japonya-Çin), yarısrta Milletler Cemiyeti Yasası'nın 16. maddesine (1935 Sonbaharı, İtalya'ya karşı) uygun askeri olmayan ekonomik yaptırımlar ve son olarak, yabancı topraklar üzerindeki güçlü denemeler (İspanya, 1936-37) bir bakıma sadece modern savaşın total karakteriyle yakından bağlantılı olarak yorumlanabilecek şekilde ortaya çıkar. Onlar açık savaş ve kalıcı barış arasındaki geçişken ve geçici oluşumlardır; önemlerini topyekün savaş olasılığının arkaplanından alırlar ve biraz anlaşılabilir bir uyarı belirli ara alanların (*Zwischenräume*) sahiplenilmesini/sırlarının belirlenmesini dikte eder. Sadece bu bakış açısından, uluslararası hukuka göre anlaşılabilirler.” Ayrıca bakınız, Carl Schmitt, *Positionen und Begriffe*'de (1940, 236) “Totaler Feind, totaler Krieg, totaler Staat,” adlı çatışması.

Bu olasılık dışında, ayrıca, teknolojik fantazinin radikal olarak karamsar *tabula rasa* çözümü vardır. Modern imha araçlarıyla müdahale edilen alanlarda elbette yaşam son bulur. Fakat birkaç kişinin bombaların ve balistik füzelerinin karanlığından sağ kurtulması hala teknik olarak mümkündür. Bu olasılık göz önünde bulundurulduğunda, harap olmuş alanları işgal ederken sonrasında bomba çukurunda yaşayacak olanları bugünden eğiterek post-nükleer durum için plan yapmak pratik ve hatta rasyonel olurdu. Böylece partizanın yeni bir türü, dünya tarihine, mekâna el koymanın (*Raumnahme*) yeni bir biçimiyle, yeni bir bölüm ekleyebilir.

Dolayısıyla meselemiz gezegensel boyutlara ulaşır. Hatta dış-uzaya (Über-Planetarische) kadar genişler. Teknik ilerleme, siyasal fetih için eş zamanlı olarak muazzam yeni zorluklar açarken, kozmik mekânlara seyahati mümkün kılar. Yeni mekânlar insanlar tarafından ele geçirilmelidir/ele geçirilmek zorundadır. Mekâna el koymanın (*Raumnahme*) yeni türü, insanlık tarihinin aşına olduğu eski moda kara ve deniz işgallerini takip edecektir. Bölüşme ve faydalanma, el koymayı takip edecektir. Bütün sürece rağmen, şeyler oldukları gibi kalırlar. Eski sorular daha acil hale gelirken, teknolojik ilerleme sadece işgal etmenin, ganimeti bölüşmenin ve faydalanmanın yeni yollarının yeni yoğunluğunu üretecektir.

Doğu ve Batı'nın mevcut karşılaşması ve özelde son derece geniş, yeni mekânlar için devasa yarış gezegenimizdeki siyasal güçle ilgilidir; şu an görüldüğü kadar küçüktür. Sadece bu küçücük yeryüzünün hükümdarı bu yeni alanları (*Felder*) işgal edebilir ve onlardan faydalanabilir. Kitle iletişim, basın, radyo ve televizyonun propaganda yıldızları olarak sunulan astronot ya da kozmonotlar böylelikle kozmo-korsanlara ya da hatta kozmo-partizanlara dönüşmek için iyi bir şans yakalayacaklar.

Yasallık ve Meşruiyet

Partizanlığın gelişimine olan yaklaşımımızda, Komutan Salan figürü son aşamanın öğretici semptomatik bir görünümü olarak kendini ayırttı. Bu figürde, düzenli ordular tarafından yürütülen savaşların, kolonyal savaşların, iç savaş ve partizan savaşlarının deneyimleri ile etkileri birbirleriyle kesişir. Partizanların sadece partizanca savaşabileceğini savunan eski bir sözün zorlayıcı mantığıyla Salan, bütün bunları sonuç üzerinden düşündü. Sadece bir askerin cesaretine değil, fakat aynı zamanda bir kurmay subayın kararlılığına ve bir teknokratın titizliğine uygun olarak hareket etti. Sonuç, onun bir partizana dönüşmesi oldu ve sonunda kendi kumandanı ile rejimine karşı bir iç savaş ilan etti.

Böyle bir kaderin özü nedir? Salan'ın savunma avukatı Maître Tixier-Vignancourt, 23 Mayıs 1962'deki sunumunda bu soruya cevabı içeren bir formül buldu. OAS'ın başkanı olarak Salan'ın eylemliliğine dikkat çekti: Büyük askeri bir komutan (Komutan Salan'dan daha başka bir şey yapmış olduğunu düşünerek) olmak yerine bir örgütlenmenin başkanı olarak kalmışsa, ben onu eski militan bir komünist olarak varsaymak zorundayım (Tutanaklar, 530). Bu belirleyici bir noktadır: Profesyonel bir devrimci başka türlü hareket ederdi. Sadece ilgili üçüncü taraf açısından ve sadece geçmişe dönük olmayan, Salan'inkinden daha başka bir pozisyonu olurdu.

Clausewitz üzerinden Lenin'den Mao'ya kadar partizan terorisinin gelişimi düzenli ve düzensiz, düzenli subay ile profesyonel devrimci diyalektiği ile sürdü. Bu gelişme, Hindic'in de Fransız subaylarının Mao'dan alınan psikolojik savaş öğretisi tarafından dönüp dolaşıp bir tür ters çevirmede, kendi kökenine ve başlangıcına gelmez. Kökenin kökenine dönmesi söz konusu değildir. Partizan üniforma giyebilir ve her ne kadar kaçak avcının işin ehli korucuyu yarattığı söylense de, o kendini iyi düzenli bir savaşçıya hatta cesur düzenli bir savaşçıya dönüştürebilir.

Bu yargı, meseleyi çok soyut biçimde ele almak olur. Mao'nun öğretisinin Fransız subayları tarafından özümсенmesinin kendisi, aslında soyut bir şeydir ve Salan'ın davası boyunca olduğu gibi geometrik ruh (*esprit géométrique*) ile alakalıdır.

Partizan, kendini çabucak uygun bir üniforma taşıyıcısına dönüştürebilir; fakat iyi bir düzenli subay için üniforma bir giysiden çok daha fazla bir şeydir. Düzenli olan, kurumsallaşmış bir uzman olabilir; fakat "düzensiz olan" olamaz. Düzenli subay, Loyalı Aziz İgnatius gibi keşiş düzeninin kurucusuna dönüştürülebilir. Geleneksel öncesi/altı'na dönüşümün farklı bir anlamı vardır. Karanlıkta kaybolmak bir şeydir ama karanlığı, hükümdarlığın geleneksel alanı ve resmi kamusal alanın büyük sahnesinin çıkırından çıktığı savaş mekânına dönüştürmek gibi bir başarı, sadece teknokratik zekâ ile örgütlenebilecek bir şey değildir. Acheron'un geçtiği bir anlatım yoktur; kendini çaresiz bir durumda bulsa bile yetenekli bir operatör tarafından da çıkarılamaz.

Cezayir Darbesi'nde (Nisan 1961) yer alan akıllı ve deneyimli askeri tarafların neyi kapsadığının, OAS'ın örgütleyicilerinin karşı karşıya kaldıkları özellikle Avrupa sivil halkına yönelik terörist eylemlerin etkileri ve yukarıda bahsedilen ilgili üçüncü taraf konusunu dikkate alıp almadığına dair birkaç sorunun hesabını yapmak bizim sorumluluğumuzda değildir. Bu son soru (kendi başına) yeterince önemlidir. Partizan eğer suçlu konumuna düşmek yerine, siyasal alanda kalmak istiyorsa meşruiyete ihtiyacı vardır. Bu soru için bugün çokça bahsedilen yasallık ve meşruiyetin ucuz antitezine referans vererek hükme varılamaz. Yasallık, özellikle bu örnek durumda geçerliliğinin en güçlü biçiminde görünür; aslında kendini aslen cumhuriyetçiymiş gibi diğer bir ifadeyle, rasyonel, ilerici, tek modern şey, kısacası meşruiyetin en yüksek biçimi olarak gösterir.

Bu sonu gelmez mesele üzerine son otuz yıldır yazdıklarımı burada tekrarlamak istemiyorum; ancak yaptığım gönderme,

1958/61 yıllarında cumhuriyetçi General Salan'ın durumunun anlaşılması içindir. Fransa Cumhuriyeti hukuk üstünlüğünün olduğu bir rejimdir: Bu onun kuruluşunda vardır. Adalet ve hukuk (*Recht und Gesetz*) karşıtlığının ve en yüce örnek olarak adalet ayırımının onu yıkmasına izin verilemez. Ne yargı ne de ordu onun üzerinde değildir. Cumhuriyetçi bir yasallık vardır ve cumhuriyetteki biricik meşruiyet biçimi odur. Başka herhangi bir yasallık, gerçek bir cumhuriyetçi için cumhuriyet karşıtı bir yanlıtınadır. Bu sebepten Salan'ın mahkemesinde, savcının basit ve net bir konumu vardı: Herhangi bir otorite ve normdan üstün olan "hukukun egemenliğine" tekrarlar başvurdu. Onun yanında adaletin egemenliği yoktur. Bu hukuk partizanın düzensizliğini ölümcül bir yasadışılığa dönüştürür.

Buna cevaben Salan, o günlerde kendi vicdanı, arkadaşları, ülkesi ve Tanrı önünde kendini suçlayarak 15 Mayıs 1958'de zamanının yasal rejimine karşı General de Gaulle'ün iktidara yükselişine yardım ettiğine ve artık ciddiyetle yüceltilmiş, Mayıs 1958'de söz verilmiş her şeyde aldatıldığına, ihanete uğradığına inandığına gönderme yapmak dışında başka tartışmaya girmeydi (Tutanaklar, 85). Salan devlete karşı ulustan ve yasallığa karşı meşruiyetin daha yüksek bir türünden destek aradı. General de Gaulle geçmişte sıkça geleneksel ve ulusal meşruiyetten bahsetmişti; ikincisine (ulus ve meşruiyetin daha yüksek bir türü) karşı cumhuriyetçi meşruiyetten yana yer aldı. Bütün bunlar Mayıs 1958 olaylarıyla değişti. Eylül 1958 referandumuyla kendi yasallığı garantilense bile en geç 1958 Eylül'ünden sonra cumhuriyetçi yasallığı kendi tarafına çekmesini, daha sonra Salan'ın düzenliliğe karşı düzensizliği seçmesini –bir asker için çaresiz bir durum- ve düzenli ordusunu partizan bir örgüte dönüştürmek zorunda hissetmesini değiştirmede.

Tek başına düzensizlik hiçbir şey ifade etmez. Basitçe yasadışılık halini alır. Bu yüzden bugün hukuk ve onunla birlikte

yasallık, tartışmasız bir kriz içerisinde. Klasik hukuk kavramının –ki tek başına bu kavrama uyulması cumhuriyetçi yasallığın devamlılığını sağlamada yeterlidir- hem planlama hem de müdahillik bakımından doğruluğu sorgulanır. Almanya’da jüri üyeleri arasında bile hukukun aksine adaletin yardımına başvurmak özümsemi. Artık hemen hemen hiç farkedilmeyen bir şey. Şimdi jüri üyeleri haklı olduklarını belirtmek için bile meşru olmaktan (yasal olmaktan değil) bahseder. Salan örneği, modern devlette güvenilir bir yasallığın bile adaletin herhangi bir türünden daha güçlü olduğunu gösterir. Bu durum, devletin karar vericilik gücünü ve adaletin hukuka dönüştürülmesini yansıtır. Meseleyi daha ileriye götürmenin gereği yoktur.⁵⁰ Devlet son bulduğunda belki her şey daha farklı olacak. Şu an için yasallık, her modern devlet ordusunun değişmez yöntemidir (*modus operandisidir*). Hükümet ordunun savaşmak zorunda olduğu düşmanı belirler. Her kim kendi başına düşmanı tanımlamayı üstlenirse aynı zamanda, eğer mevcut yasal rejimin saptamasının peşinden gitmek istemiyorsa kendisi için yeni bir yasallık da iddia eder.

Gerçek Düşman

Savaş ilanının her zaman bir düşmanlık ilanı olduğu gayet açıktır ve iç savaş ilanı için daha çok geçerlidir. Salan iç savaş

---

50 Onların hukuk kavramının kutsallığı, Fransız devriminin Jakobenleri arasında bile bilinen bir şeydi. Politik anlamda zekilerdi; yasa ve müdahale (*loi ve mesure*) arasındaki ayrımı açıkça yapacak ve çare kavramı (*Maßnahmebegriff*) gibi kavramsal kurgular tarafından ortadan kaldırılmasını küçümseyerek müdahaleyi devrimci bir şey olarak alenen adlandıracak kadar cesurlardı. Cumhuriyetçi hukuk düşüncesinin kökeni Karl Zeidler tarafından talihsizce yanlış anlaşılmıştır. *Maßnahmegesetz und Klassisches Gesetz* (1961) adlı eserinde asıl sorun gözden kaçırılmıştır. Bkz. *Verfassungsrechtliche Aufsätze* (1958), 3. dipnot, 347. sayfa ve dizindeki *Legalität ve Legitimität* adı altındaki girdiler, 512–13. Daha doyurucu bir çalışma Roman Schnur tarafından “Studien zum Begriff des Gesetzes.” adıyla çıkacak.

ilan ettiğinde, o gerçekten iki düşmanlık ilanı yapıyordu: Cezayir cephesine karşı büyük ve küçük savaşın devamı ile Fransız hükümetine karşı yasadışı ve düzensiz iç savaşın başlatılması. Salan'ın içinde bulunduğu durumdaki çaresizliği, bu ikili düşmanlık ilanından başka hiçbir şey daha net anlatamaz. Her iki cephe savaşı da düşmanın kim olduğu sorusunu yöneltir. Tek bir düşmandan ziyade daha çok düşmana sahip olmak daha içsel bir ayrışmanın işareti değil midir? Düşman, *Gestalt* olarak bizim kendi sorunsalımızdır. Eğer biz açık bir biçimde kendi *Gestalt*ımızı belirlediysek bu iki tane düşman nereden geliyor? Düşman tekil bir nedenden dolayı saf dışı bırakılacak ve değersiz olarak imha edilecek bir şey değildir. Düşman benim kendi düzlemime dayanır. Bu nedenle kendi standartlarımı (*Maß*), kendi sınırlarımı, kendi *Gestalt*ımı güvenceye almak için savaşta düşmanla mücadele etmek zorundayım.

Salan, Cezayir partizanını mutlak düşman olarak ele aldı. Birdenbire çok daha kötü bir düşman onu ensesinden yakaladı: Kendi devleti, kendi kumandanı, kendi kardeşi. Dünkü kardeşlerinde ansızın gördüğü şey, yeni bir düşmandı. Bu Salan örneğinin özüdür. Dünkü kardeş kendini daha tehlikeli bir düşman olarak gösterdi. Düşmanlık kavramının kendisinde savaş öğretisiyle ilgili biraz bulanıklık olabilir. Açıklamamızı bitirirken onu açıklığa kavuşturmaya çalışacağız.

Tarihçi, bütün tarihsel olaylar için tarihte örnekler ve paralellikler bulur. 1812-13'teki Prusya tarihinden örnek olaylardaki paralellikler çoktan ortaya konulmuştur. Ayrıca partizanın Prusya'daki 1808-13 Askeri Reform fikir ve planları üzerinden nasıl siyasal meşruiyet kazandığını ve Nisan 1813 Prusya *Landsturm* Fermanı ile nasıl resmen tanındığını göstermiştik. Bu yüzden temel sorunu, 1812/13 kışında Prusya Generali York'un durumunu daha iyi detaylandırmak için karşı bir örnek eklemek –en azından ilk bakışta- ilginç gelmeyecektir. Öncelikle, tabii ki

muazzam farklılıklar göze çarpar: Bir sol-cumhuriyetçi kökenli Fransız ve modern teknokrat ruhlu olan Salan, 1812’de Prusya kraliyet ordusu komutanına karşı geldi. Aslında kendi kralına ve yüksek rütbeli komutanlarına karşı iç savaş ilan etmek aklına bile gelmezdi. Bu tarz zaman ve model farklılıkları karşısında bu, konu dışında görünür ve hatta York’un bir subay olarak Batı Hint Adalarında savaşıması bir tesadüf meselesidir. Bu çarpıcı farklılıklar, sadece temel sorunun her iki durumda da aynı olduğunu ortaya koymaya hizmet eder. Mesele ikisi için de gerçek düşmanın kim olduğuna karar verme meselesidir.

Karar-verici kesinlik her modern örgütlenmenin, bilhassa düzenli ve modern her ordunun işleyişini yönetir. Çağdaş bir komutanın durumu için temel sorun, böylece, kendini açıkça mutlak “ya-ya da” üzerinden ortaya koyar. Yasallık ve meşruiyetin en keskin alternatifi, sadece Fransız devriminin bir sonucu ve onun yeniden canlandırılmış 1815 meşru monarşisiyle olan tartışmasıdır. Prusya Krallığı gibi devrim öncesi meşru bir monarşide üst rütbeli subayların ve madunların ilişkilerinde pek çok feodal unsur bulunabilirdi. Sadakat henüz “irrasyonel” bir şey haline gelmemişti; henüz sadece sayılabilir bir işlevselciliğe indirgenmemişti. Prusya bir zamanlar çoktan *devletin* çarpıcı bir örneğiydi. Ordu, Büyük Frederick ile olan bağıını reddedemezdi; Prusya askerî reformcuları modernleşmek arzusundalardı ve herhangi bir tür feodalizme düşmek istemiyorlardı. Zamanının meşru Prusya monarşi çevresi çağdaş bir gözlemciye fazla sert olmayan ve daha az keskin, çatışma durumunda bile daha az kararcı-devletçi (dezisionistisch staatlich) olarak gözükelebilir. Bu noktanın çürütülmeye ihtiyacı yoktur. Bütün mesele, zamanın farklı kostümlerinin (*Zeitkostüme*) ilk izlenimlerinin gerçek sorunu yok etmesi değildir, bütün mesele gerçek düşmanla ilgili sorundur.

York, 1812’de Fransız General Macdonald’ın ordusuna bağlı Napolyon’un müttefiki olarak Prusya Bölüğü’nü (preußische

Divison) kumanda etti. Ayrıca 1812 Aralık'ında Rus General von Diebitsch ile Tauroggen Antlaşması'nı yaparak düşmana, yani Ruslara karşı başarı kazandı. Müzakereler ve imzalama süresince, Yarbay von Clausewitz Rusya tarafında müzakereci olarak bulundu. 3 Ocak 1813'te York'un kralını ve üst düzey komutanını yönlendirdiği belge haklı nedenlerle meşhur tarihsel bir belge haline gelmiştir. Prusyalı general son derece saygılı bir biçimde şöyle yazar: Eğer York "gerçek düşmana karşı" ilerlemeliyse ya da kral onun komutanının yaptıklarını mahkûm edecekse, kraldan sağduyu beklemektedir. Aynı samimi bağlılık ile her iki duruma da hazır olduğunu, yargılama onu mahkûm etse de buna hazırlıklı olduğunu, "savaş meydanında bir kum yığını üzerinde vurulmaya hazır olduğunu" bildirir.

"Gerçek düşman" kavramı, Clausewitz'in bir değeridir ve meselenin özüne dokunur. Aslında General York'un kralına yazdığı mektupta görüldüğü gibidir. "Bir kum yığını üzerinde vurulmayı beklemek" için direten bu isteklilik, yaptıklarının sorumluluğunu alan bir askere –ki Viscennes siperlerinde idam mangası önünde "Çok Yaşa Fransa!" diye bağırان General Salan'dan farklı değildir- aittir. York'un mektubuna asıl trajik ve isyankâr anlamını veren –kralına karşı bütün sadakatine rağmen- "gerçek düşmanın" kim olduğuna karar vermemiş olmasıdır. York, bir partizan değildi ve muhtemelen hiçbir zaman da bunlardan biri olmayacaktı. Hâlbuki gerçek düşmanın anlam ve kavramını göz önünde bulundurduğumuzda partizanlığa adım atmak ne mantıksız ne de tutarsız olurdu.

Kuşkusuz bu bir deneysel bir kurgudur ve Prusya subaylarının partizanı bir ideal olarak yücelttiği sadece kısa bir an için, yani sadece *Landsturm* Fermanı'na (13 Nisan 1813) yol açan dönüm noktası için, hoşgörülebilir. Sadece birkaç ay sonra bir Prusya generalinin partizana dönüşebileceği düşüncesi, deneysel bir kurgu olsa bile grotesk ve absürd hale gelebilirdi; muhtemelen bir Prusya ordusu var olana kadar böyle kalırdı. 17.yüz-

yılda Pícaro'nun seviyesine düşen, 18. yüzyılda hafif birliklere ait olan partizanın 1812-13 yılbaşında bir an için kahramanlık figürü olarak görünmesi ve sonunda bir yüz yıl sonra, bizim zamanımızda dünya tarihinde bir kilit oyuncu haline gelmesi nasıl mümkün oldu?

Cevap, partizanın düzensizliğinin, somut düzenliliğin anlam ve içeriğine bağlı kalmasıdır. 17.yüzyılda Almanya için belirleyici olan çözülmeden sonra Kabineler Savaşı'nın düzenliliği 18. yüzyıl boyunca gelişti. Bu durum, savaş üzerine bu kadar sert sınırlamalar koydu, o kadar ki hafif mobil birliğin düzensizce işbirliğinde olduğu ve safi geleneksel bir düşman olarak düşmanın savaş oyunu muhalifi haline geldiğibir oyun olarak algılanabilirdi. İspanyol Gerilla Savaşı, 1808'de Napolyon'un düzenli İspanyol ordusunu kuşattığı zamanda ortaya çıktı. 1806-07'deki Prusya'dan farkı, düzenli ordusunun teslim olmasından sonra küçük düşürücü bir anlaşmayla sonlanmasında yatar. İspanyol partizanı, bir bakıma basit bir anlaşma ve oyuna indirgenen, Napolyoncu devrimci yeni düzenliliğe ayak uyduramayan eski düzenliliğini eski Kıta Avrupası devletlerinin savunma tarafına destek sağlayarak, Napolyon'a karşı savaşın ciddiyetini yeniden canlandırdı. Böylece düşman yeniden gerçek bir düşman, savaş ise yeniden gerçek bir savaş halini alır. Yabancı işgalciye karşı ulusal toprağını koruyan partizan, gerçek anlamda gerçek bir düşmanla savaşan bir kahraman olur. Bu aslında Clausewitz'i kendi kuramına ve *savaş öğretisine* yönelten asıl meseleydi. Bir asır sonra Lenin gibi profesyonel bir devrimcinin savaş kuramı, bütün geleneksel sınırlamaları körü körüne yıktı; savaş mutlak savaş ve partizan da mutlak düşmana karşı mutlak düşmanlık taşıyıcısı haline geldi.

Gerçek Düşmandan Mutlak Düşmana

Savaş kuramı, her zaman savaşa anlamını ve karakterini veren düşmanlığın farkedilmesiyle ilgilidir. Savaşı kapsayan ve çev-

releyen her girişim, savaş kavramıyla ilgili olarak düşmanlığın temel kavram olduğu, savaşın çeşitli türleri arasındaki ayrımın düşmanlığın çeşitli türleri arasındaki ayırmadan geldiği düşüncesini barındırmak zorundadır. Diğer türlü, savaşta her kap-sama ve çevreleme çabası, sadece gerçek düşmanın ilk saldırı-sına karşı direnemeyen bir oyun olur. Napolyoncu savaşlardan sonra düzensiz savaş, Avrupalı ilahiyatçılar, filozoflar ve yargıç-lar tarafından unutturulmuştur. Lahey Savaş Kanunu'daki ge-leneksel savaşın yasaklanmasında ve yasadışı ilan edilmesinde böylesi bir savaşın sonu olduğunu gören sahiden barış yanlısı insanlar vardı. Sadece Aziz Thomas Aquinas böyle bir şey öğüt-ledi diye her haklı savaş öğretisini kendiliğinden (*eo ipso*) bir şey olarak ele alan yargıçlar vardı. Hiçbiri düzensiz bir savaşın baş-lamasının ne anlama geldiği hakkında akıl yürütemedi. Vatan-daşın üniforma giydiği bir zamanda, partizan mücadele etmek için o üniformayı çıkardığında hiçbiri sivilin asker üzerindeki zaferinin sona ereceğini düşünmedi.

Sadece bu somut düşünmenin başarısızlığı, profesyonel dev-rimcinin yıkıcı çalışmasını tamamlamıştı. Bu, savaşın sınırlılıkla-rından dolayı büyük bir talihsizlikti. Avrupalı nadir bir başarıya ulaşmıştı: Savaşta karşı tarafı criminalize etmekten vazgeçme, bir başka deyişle, düşmanlığı görecelileştirme, mutlak düşma-nın olumsuzlaması. İnsanları düşmanlarına ayrımcılık yapma ve onları karalamaktan vazgeçirme noktasına getirme, gerçek-ten ender bir şeydi.

Partizan tarafından şimdi yeniden sorgulanan kesinlikle buydu. Onun siyasi angajmanının (en aşırı yoğunluğu partizan-lığın ölçütleri arasında sayılır. Guevara, "partizan savaşın Cizvi-tidir" dediğinde siyasi mevzilenmenin koşulsuz doğasını düşü-nerek söyler. *Empecinado*'dan başlayarak her meşhur partizanın hayat hikâyesi bunu gösterir. Hakları olmayan kişi (*der rechtlos*), adaleti düşmanlıkta arar. Orada sahip olduğu korumanın ve ita-

atin kabuğu bir kez kırıldığında ya da bir zamanlar adalet ve yasal koruma umduğu yasallığın normlar sistemi paramparça olduğunda meselenin ve adaletin anlamını bulur. O zaman geleneksel oyun durur. Fakat yasal korumanın bitmesi partizanlık için henüz yeterli değildir. Adalet anlayışı insanı hırsız ve katil yapan Michael Kohlhaas bir partizan değildi çünkü politik biri değildi; yabancı bir işgalciye karşı ya da devrimci amaç uğruna savaşmak yerine yalnızca kendisi için, bireysel adaleti için savaştı. Böyle durumlarda düzensizlik, politik bir anlam ihtiva etmez; tamamıyla suç halini alır çünkü bir yerlerde düzenlilikte mevcut olan pozitif bağlantılılığını kaybeder. Bir partizan -soy-lu ya da değil- hırsız elebaşından böyle ayrılır.

Dünya politikası görünümünü tartışırken (yukarıda), *ilgili üçüncü tarafın* partizanın düzensizliğiyle düzenli arasında bağlantı sağlayarak ve böylece onu siyasal alanda tutarak önemli bir işlevi yerine getirdiği ortadaydı. Siyasalın kalbi tek başına düşmanlık değildir; fakat dost ve düşman arasındaki ayrımdır: *Hem dost hem de düşmanı* önceden varsayar. Partizanla ilgilenen güçlü üçüncü taraf, tamamen egoist bir şekilde düşünebilir ve meşgul olabilir fakat çıkarı nedeniyle siyasal olarak partizanın tarafında yer alır. Bu kavram, siyasal dostluk olarak anılır ve her ne kadar muharip taraf ya da hükümet olarak kamusal ve resmi şekilde açıklanmamış olsa da bir tür siyasal tanımadır. *Empecinado* kendi halkı, düzenli ordusu ve dünya gücü İngilizler tarafından siyasal bir güç (*Größe*) olarak kabul görmüştü. O, ilgili üçüncü tarafları suç çeteleri olan bir Michael Kohlhaas ve de Schinderhannes değildi. Salan'ın siyasal durumu, tam tersine trajik bir şekilde başarısızlıkla sonuçlandı çünkü kendi ülkesinde gayrimeşru hale geldi; dünya siyasetinde ilgili üçüncü parti bulamadı; keza anti-kolonyal düşman sürüsünün üzerinde karaya oturdu.

Böylece partizan, mutlak değil ama gerçek düşmana sahiptir. Bu sonuç partizanın siyasal karakterinden ileri gelir. Düşmanlı-

ğın diğer bir sınırı, partizanın toprağa bağlı karakterinden çıkar. Kadim bir ilişkisinin olduğu yeryüzünün bir parçasını savunur, Yükselen hareketliliğine rağmen temel duruşu savunma halinde kalır. Azize Jeanned' Arc'ın kilise mahkemesi önünde yaptığı gibi davranır. Jeanned' Arc bir partizan değildi; İngilizlerle düzenli bir yolla savaştı. Yargı tarafından sorulan teolojik olarak hileli soruyu –Tanrı'nın İngilizlerden nefret ettiğini iddia edip etmediğini- şöyle cevapladı: “Tanrı'nın İngilizleri sevip sevmediğini ya da nefret edip etmediğini bilmiyorum, bildiğim şey onların Fransa'dan çıkarılmaları gerektiği.” Cevap, ulusal toprağını savunan her normal partizanın vermesi gereken cevaptır. Temelde savunmacı olan bu tavır, düşmanlığın esas koşullarını da karakterize eder. Gerçek düşman, mutlak düşmanı ve ayrıca insanlığın nihai düşmanını tanımlamaz.⁵¹

Lenin savaştan siyasete kayan temel kavramsal geçişi, yani dost ve düşman ayırımına geçişi tespit etti. Bu geçiş, Clausewitz'in savaşın devamı olarak siyaset fikrinin makul ve mantıklı şekilde genişletilmesiydi. Dünya İç Savaşı'nın (*Weltbürgerkrieges*) profesyonel devrimcisi Lenin daha ileriye gitti ve gerçek düşmandan bir mutlak düşman yarattı. Clausewitz mutlak savaştan bahsetmişti ama her zaman doğal bir devlet alanının (*Staatlichkeit*) düzenliliğine dayandı. Yine de devleti ne partinin bir aracı olarak düşündü ne de bir partinin devleti komuta ettiğini hayal etti. Partinin mutlak konuma yükselişiyle birlikte partizan da mutlak hale gelir, mutlak düşmanlığın taşıyıcısı konumuna yükseltilir. Bugün düşmanlık kavramındaki bu değişimi üreten kavramsal hile üzerinden bunu görmek zor değildir. Düşmanın

---

51 “Bu tür savaşlar (bir bakıma insanlığın nihai savaşları olarak kabul edilen) özellikle ve muhakkak merhametsizdir, çünkü savunulması gereken biri olarak değil fakat bütünüyle yok edilmesi gereken, böylece açıkça sınırlandırılmış düşman bile olamayan düşmana bir alt-ahlaki ve hatta alt-kategorik canavar olarak davranarak siyasalı aşar. Bu tür savaşların olasılığı, tamamen dost ve düşman arasındaki ayrım, içinde barındırdığı siyasal kabule bağlı olarak hala vuku bulabileceklerini ileri sürer.” (*Der Begriff des Politischen*, 37).

mutlak konuma yüceltildiği başka bir türün, tam tersine, aksinin ispat edilmesi çok daha zordur çünkü o nükleer çağın mevcut gerçekliğine içkin olarak görünür.

Teknik-endüstriyel gelişme insanın silahlarını salt imha araçları haline getirdi. Koruma ve itaatin cezbedici yanlış anlaşılması bu yolla üretilir: İnsanlığın yarısı diğer yarısı tarafından esir alınır, mutlak imharın ilahlarıyla donatılır. Tamamıyla merhametsiz olsunlar diye bir mutlak düşmana ihtiyaçları vardır. Öyle ki yokeden aslında imha araçları değil fakat bu araçlarla diğer insanları öldüren insanlardır. İngiliz filozof Thomas Hobbes 17. yüzyılda çoktan meselenin özünü kavramış (*De Homine IX, 3*) ve silahların görece hâlâ zararsız olduğu bir zamanda olmasına rağmen tam bir kesinlikle formüle etmişti. Hobbes şöyle der: Diğerleri tarafından tehlike altında olduğuna inanan insan, herhangi bir hayvandan daha tehlikelidir çünkü onun silahları havyanların dişleri, pençeleri, boynuzları ve zehirleri gibi sözde doğal silahlarından çok daha tehlikelidir. Alman filozof Hegel de ayrıca ekler: Silahlar aynı zamanda savaşçıların özüdür.

Bu somut olarak supra-konvansiyonel silahın supra-konvansiyonel insanı gerektirdiği anlamına gelir. Onu biraz uzak bir geleceğin bir önermesi olarak varsaymaz; bu insan türünün varlığını çoktan varolan bir gerçeklik olarak ima eder. Dolayısıyla esas tehlike aslında imha araçlarının aktif mevcudiyetinde ve insanın planlı ktlğnde yatmaz. O, ahlaki zorunluluğun kaçınılmazlığına dayanır. Bu araçları diğerlerine karşı yönelten insanlar kendilerini ahlaki olarak bile kurbanlarını ve nesnelerini yok etmeye zorunlu hissettiklerini farkederek. Karşı tarafı tamamıyla suçlu ve insanlıkdışı, tamamen değersiz olarak düşünmek zorundadırlar. Diğer türlü kendileri suçlu ve insanlıkdışı olur. Değerin ve diğer yüzü değersizliğin mantığı, bütün değersiz hayatın (*lebensunwerten Lebens*) yokedilmesi noktasına kadar gelen gitgide daha yeni daha derin ayrımcılıklara, suçlu

olarak göstermelere ve değersizleştirmelere zorlayarak yok edici sonucuna varır.

Birbirlerini fiziksel olarak yoketmeden önce benzerlerini tümünden değersizleştirmenin eşiğine ittiği bir dünyada, mutlak düşmanlığın yeni türleri ortaya çıkmak zorundadır. Düşmanlık, belki düşman ya da düşmanlık hakkında konuşulamayacağı, hatta iki kelimenin de yoketme işlemi başlamadan önce tamamen yasaklanacağı ve lanetleneyeceği denli dehşet verici olacaktır. Dolayısıyla yok etme, tümüyle soyut ve tümüyle mutlak hale gelir. Artık bir düşmana karşı yönelmez fakat onun için ödenecek hiçbir bedelin için yüksek olmadığı, en yüksek değer görünürdeki nesnel başarısına, bir başkasına hizmet eder. Bu durum, mutlak düşmanın yok edilmesine kapı açan gerçek düşmandan vazgeçilmesidir.

1914'te Avrupa halkları ve rejimleri, gerçek düşmanları olmadan I. Dünya Savaşı'nın içine düştüler. Gerçek düşmanlık, ilk önce uluslararası Avrupa hukukunun geleneksel devlet savaşı olarak başlayan ve devrimci sınıf düşmanlığının, Dünya İç Savaşı (*Weltbürgerkrieg*) olarak biten bu dünya savaşı tarafından tehlikeye atıldı. Benzer ama bitmek tükenmek bilmeden yükselen bir şekilde, farkındalığı yeni bir partizanlığın öngörülme-yen görünümüne/görüntülerine yol açan düşmanlığın yeni türlerinin ortaya çıkmasını kim önleyebilir?

Teorisyenler kavramları korumak ve şeylere isimleriyle hitap etmek dışında başka bir şey yapamazlar. Partizan teorisi, gerçek düşman ve yeryüzünün yeni *nomosu* ile ilgili sorunda siyasal kavramına açılır.

SONSÖZ

ÜÇÜNCÜ DÜNYA SAVAŞI OLACAK MI?

Doç. Dr. M. ERTAN KARDEŞ*

Dünya İç Savaşı değerleri değiştirdi. Ulusal savaşlar babalar arasında yapılır, iç savaşlar ise erkek kardeşler arasında. Her zaman için babanın eline düşmek erkek kardeşin eline düşmekten daha iyidir; bir ulusun düşmanı olmak da başka bir sınıfın düşmanı olmaktan kolaydır.

Ernst Jünger

Üçüncü Dünya Savaşı Olacak Mı? Şüphesiz Schmitt'in son döneminin en önemli metinleri arasında sayılan *Partizan Teorisi* bu soruya yanıt aramamaktadır ancak bu soruyu sorabilecek okurlara savaşın ve politik-olanın dönüşen biçimlerine ve hallerine ilişkin bir dünya resmi sunmaktadır. "Entelektüel bir partizan" olarak Carl Schmitt Fransa-Prusya Savaşı'ndan, Napolyon Savaşlarına ve İkinci Dünya Savaşı'ndan partizan savaşlarına kadarki süreci kendi politik düşüncesi bağlamında sıra dışı bir okumaya tabi tutmaktadır. Carl Schmitt, Nomos'unu yitirmiş dünyada¹, Nomos'a dair izleri araştırmaktadır.

Schmitt yapıtı ilk döneminde anayasa hukukuna dayanmaktadır. Bir nevi "politeia" araştırması olarak yola çıkan bu

---

1 Bkz. M. Ertan. Kardeş, 2015. *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı. Politik Felsefe açısından Carl Schmitt ve Düşüncesi*, İstanbul: İletişim

* İstanbul Üniversitesi, Felsefe Bölümü, Felsefe Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

teorik yaklaşım iki dünya savaşı arasında uluslararası hukuk sorunlarına yönelmeye başlamıştır. Son olarak 2. Dünya Savaşı sonrasında ise herhangi bir anayasal tartışmayı uluslararası hukuk çerçevesinden bağımsız ele alamayacağımızı iddia eden bir perspektif yakalamıştır. Hatta Schmitt'in uluslararası hukuk ilgisini anayasacılığının bir hali olarak saymak bile mümkündür. Schmitt'in anayasa hukuku ile uluslararası hukuk arasındaki geçişliliğinin kaynağı ise "politik-olan"ın düzeyleridir.

Schmitt'in devlet ve devletlerarası ilişkiyi herhangi bir hukuk oluşumunun kaynağına koyması, onu varolan teknik hukuk kavrayışından uzaklaştırmaktadır. Ne Kelsenci çizgiye ne de Birleşmiş Milletler tarzı oluşumlara sıcak bakan Schmitt, uluslararası hukukun ve buradaki hukuk anlayışının dönüşümü üzerinden "politik-olan"ın dinamiklerini yakalamaya gayret etmektedir.

Tam da bu dönüşüm üzerinden Schmitt'in polemik bir terim olarak kullandığı "Dünya İç Savaşı" bir yandan dünyanın politik hallerini anlamaya yönelmekte diğer yandan da varolan hukuki paradigmaların niçin işlemediğine dair kavrayışları içinde barındırmaktadır. Bu doğrultuda Plettenbergli düşünür, egemen devletler arasında dengeye dayalı bir uluslararası hukuktan yeni tipte savaşımlara doğru geçişin olduğu bir dünyada hukuki normların statüsünü sorgulamaktadır. Normun yaslandığı zemindeki bu dönüşüm basitçe bir soğuk savaş sürecine indirgenemez. Bunun ötesinde politik kümelenmelerin (konstellasyonların) yeni hallerinin hukukiliği sorgu konusuna dönüşmüştür.

Bu politik kümelenmelerin hukukiliğine dair en temel yenilik ise savaş fenomeni üzerinden anlaşılabilir durmaktadır. Hegel ve Clausewitz hattının bir ardılı olarak Schmitt, Avrupa Kamu Hukuku'nun çözülmesini, hukuk tesisi açısından bir kriz olarak değerlendirmektedir. Devletlerin devletlerle denk ve

tanınmış bir düşman figürü etrafında savaştığı ve savaşı sonlandırdığı bir Avrupa Kamu Hukuku'ndan, Avrupa alanının merkeziliğini yitirdiği - dolayısıyla Dünya'nın Nomos'una dair bir krizin de belirdiği, yeni savaşlar çağına girilmiştir. Başka bir deyişle "savaş ile barış arasında hiçbir şey yoktur" mantığının artık işlemediği yerine "savaş ile barış arasında her şey vardır" (Dubouchet 2016, 29) önermesinin geçerli olduğu bir dünya resmi ön plana çıkmıştır.

Schmitt bu yeni süreci kavramak açısından döneminin Alman entelektüel dünyasındaki kavramlardan da faydalanarak "Weltbürgerkrieg" terimini 30'lu yıllardan itibaren kullanmaya başlamıştır. Schmitt'in sanıldığı gibi *Partizan Teorisi* ile birlikte değil, bundan çok önceki bir zamanda bu kullanımı gerçekleştirmiş olması dikkat çekicidir. Bu doğrultuda "Weltbürgerkrieg" için rahatlıkla "kavram" ifadesini kullanmadığımızı da belirtmek gerekir. "Dünya iç Savaşı" ya da "Küresel İç Savaş" olarak çevrilebilecek bu terim her şeyden önce 1. ve 2. Dünya Savaşı ile ortaya çıkan savaşa dair yeni figürlerin ve yeni düşmanlık algılarının bir eleştirisi daha da genelde tersine çevrilmesi üzerine kurulmuştur.

Bu terim ya da kullanım *Partizan Teorisi*'nin son kısmında Schmitt'in teoriye yüklediği anlamda saklıdır: Teorisyenin görevi kavramları gözeterek şeyleri adıyla çağırmaktan fazlası değildir (Schmitt 2006, 96)². O halde bu kullanımı da Schmitt'in politik-olanın güncel hallerini kavramak adına giriştiği bir çabadır. Öncelikli olarak "şeyleri adıyla çağırmak"tan ziyade şeyler alanını mistifiye etmeye yönelik liberal kavramsal dağarcığın sağlığına karşı çıkmaktadır. Joachim Schickel ile yaptığı konuşmada Schmitt kendi yöntemini şu şekilde ortaya koymaktadır: Fenomenleri yakalamak, onları beklemek ve akabinde onları

---

2 "Der Theoretiker kann nicht mehr tun als die Begriffe wahren und die Dinge beim Namen nennen".

kendi malzemesinden hareketle düşünmek - evvelki kriterlerden hareketle değil (Schmitt 2007, 115). Böylelikle bu “Dünya İç Savaşı” adlandırması, Schmitt’in kendi teorik konumunu politik-olan karşısında saptadığı bir polemik kullanım olarak karşımıza çıkmaktadır.

O halde “dünya iç savaşı yaşanmakta mıdır?” şeklindeki bir sorunun yanıtı *Weltbürgerkrieg* kullanımının herhangi bir şekilde somut ve tarihsel bir olaya gönderme yapmadığı şeklinde olacaktır. Bu terim daha çok savaş fenomeninin dönüşümü ve yapısal süreçlerini dinamik bir şekilde kavramaya yönelmektedir. Bir yandan Amerikan “Soğuk Savaş” tabiri bunun etrafında şekillenen “demokratik-totaliter (faşizm ve komünizm)” ayrımı diğer yandan da bu sürecin Sovyet yorumuna karşı Schmitt, mevcut ayrımlara başvurmaktan ve bunları eleştirerek bir teorik araç-gereç kullanımına girişmiştir. O halde bu kullanım Schmitt açısından “Soğuk Savaş”ın ve öncesindeki sürecin irdelenmesine gayret etmektedir. Her şeyden önce Schmitt normun ihlali olarak görülen “devrim”, “iç savaş” ve “totalitarizm” gibi süreçleri düzenin düzen olma halleri açısından olağan görmektedir. Temelde onun okuması liberal kavramlarla bu noktadan özellikle bu açı itibarıyla ayrılmaktadır.

Schmitt bu kullanıma Jünger’le diyalogu etrafında 30’lu yılların sonu itibarıyla başlamıştır (Grangé 2013, 50)³. İlk başlarda Schmitt, Hobbes üzerine kaleme aldığı 1938 tarihli *Thomas Hobbes’un devlet doktrininde Leviathan, politik bir simgenin anlamı ve başarısızlığı* metninde “internationalen Bürgerkrieg” (Uluslararası İç Savaş) olarak kullanmıştır: “*Der diskriminierenden Kri-*

---

3 Ninon Grangé bu terimin kullanılması hususunda Jünger’in *Le boqueteau* [Das Wäldchen 125. Eine Chronik aus den Grabenkämpfen 1918] ve *La Paix* [Der Friede] kitaplarına referans vermektedir. Cf. Ninon Grangé, “Carl Schmitt, Ernst Jünger et le spectre de la guerre civile. L’individu, le “soldat”, l’État” in *Carl Schmitt, Nomos, droit et conflit dans les relations internationales*, sous la direction Ninon Grangé, Rennes: Presses Universitaires de Rennes, 2013, p. 50.

egsbegriff dagegen verwandelt den Staatenkrieg in einen internationalen Bürgerkrieg" (Schmitt 2003b, 74). Yine 1937 yılında Münich'te sunulan ve 1938 yılında yayımlanan "Die Wendung zum diskriminierenden Kriegsbegriff" [Ayrımcı Savaş Kavramının Dönüşümüne Doğru] metninde ise üç kere "uluslararası iç savaş" olarak kullanmıştır (Schmitt 2000a, 43, 48).

Mevcut terim "Neutralität und Neutralisierungen" (1939) metni ile birlikte "internationale Weltbürgerkrieg" olarak geçmeye başlamıştır (Schmitt 1988, 286). 1943 tarihli "Die letzte globale Linie" [Son Küresel Hat] metninde ise "totalen ve globalen Welt-Bürgerkrieg" [total ve küresel Dünya İç Savaşı] şeklinde kullanılmıştır (Schmitt 1995, 446). Yine aynı şekilde "Uluslararası Hukukun Dönüşümü" (1943) makalesinde bu kullanımdan faydalanılmıştır (Schmitt 2007, 29-50) (Schmitt 2005, 669). Bunlara paralel olarak *Glossarium*⁴ (Schmitt 1991, 267) ve *Dünya'nın Nomos'u*⁵ (Schmitt 1997, 271) olmak üzere diğer uluslararası düzen üzerine metinlerini de yorumlamalarda esas almak gerekmektedir. *Partisan Teorisi* (1963) metninde ise bu terim kitabın temel refleksiyonunun üzerine oturduğu bir polemik kullanıma dönüşmüştür.

Üçüncü bir düzlemde ise Schmitt'in ardılları sayılabilecek başta Reinhart Koselleck'in, N. Sombart'ın ve H. Kesting'in bu

---

4 : „Die schwebend-maritime Sprache ist keiner Weltherrschaft fähig. Es gibt keine Pax, sondern nur Beseitigung des Staatenkrieges und seine Verwandlung in den Weltbürgerkrieg“. Yine başka bir pasajda ise şu şekilde kullanılmaktadır. Carl Schmitt, *Glossarium, Aufzeichnungen der Jahre 1947-1951*, Herausgegeben von Eberhard Freiherr von Medem, Dunker & Humblot, Berlin, 1991, 29. : „der Krieg wird ja Weltbürgerkrieg und hört auf, zwischenstaatlicher Krieg zu sein. [...] Armer justicier, der du bist.“

5 Carl Schmitt, *Der Nomos der Erde im Völkerrecht des Jus Publicum Europaeum*, Berlin, Duncker & Humblot, 1997, 271. : „Die Widersprüche stammen aus der ungelösten Problematik einer Raumentwicklung, die den Zwang enthält, entweder den Übergang zu begrenzbaren, andere Groß räume neben sich anerkennenden Groß räumen zu finden oder aber den Krieg des bisherigen Völkerrechts in einen globalen Weltbürgerkrieg zu verwandeln“.

terminoloji etrafındaki çalışmalarını dikkate almak gerekmektedir. Belki dördüncü bir hat olarak ise bu terimin Alman entelektüel dünyasındaki yaygın kullanımına bakmak gerekebilir. Ancak bu makalede özel olarak Schmitt'in niyetleri ve perspektifleri üzerine odaklanılmaktadır. Kullanımın anlamını biraz daha açmakta fayda görülmektedir.

Schmitt 1943 yılında yazdığı "Uluslararası Hukukun Dönüşümü" makalesinde mevcut dünya savaşının, daha önceki hiçbir savaşta görülmeyen boyutlar taşıdığından bahsetmektedir (Schmitt 2007, 29-50). Bunda da en temel etken daha belirli bir toprak parçası için ve saptanmış sınırlar içerisinde yapılan savaşın artık bütün yeryüzünde sınırsızca yapılıyor olmasıdır. Savaş etkinliği sınırsızlaşmaya başlamıştır. Schmitt, mademki hukukun kökenine Nomos'un tesisini koymuştur - ki bu tesis de 1953 tarihli "Almak, Bölüşmek, Üretmek" makalesinde öncelikle belirli bir lokasyonun toprak parçası olarak yaşam alanına dönüşmesini gerektirmektedir, o halde delokalize bir dünyada hukuki normun geçerliliğini sağlaması imkânsızlaşmaya başlamıştır (Schmitt 2007, 52-53). Ortada bir savaş vardır ancak bu savaş karasal mekânın ekonomik ve teknik ilkelere göre paylaşılmasını içermektedir. Mekânların alınması, bölüşülmesi ve üretilmesi süreçlerini içermeyen dolayısıyla eski kavramların nazarında herhangi bir hukuki ve politik kuruluşu gerçekleştirilmeyen bu yeni hallerin yeni süreçleriyle fark edilmesi teorik bir zorunluluktur.

Schmitt, dünya savaşı sonrası hukuku, politik-olanın tek taraflı olarak baskılandığı akabinde bu sürecin liberal perspektifle mistifiye edildiği bir süreç olarak değerlendirmektedir. Mevcut "uluslararası" hukuka en temel eleştirisi "uluslararası" ya da devletlerarası ilişkileri normatif düzeylerle tek kutuplu hegemonya lehine düzenlemenin imkânsız olduğu yönündedir. Dünya her zaman için birden fazla politik mekanı içinde barındırmaktadır. Oysa mekânların politik çoğulluğuna karşı geliş-

tirilen normatif ikame hem normatif bir başarısızlığa hem de politik yetersizliğe mahkumdur. Buna paralel olarak ekonomik taleplere uygun geliştirilen “düzenlemelerin” asla hukuk tesis edemeyeceğini Schmitt göstermektedir.

Savaş küresel hale gelmiştir ve savaşın bu küreselliği daha önce hiç görülmemiş muharip çatışma biçimlerini ortaya çıkarmıştır. Ancak bu dönüşümde Schmitt’in en çok sorunlu bulduğu kısım bu dönüşümün dünyanın nomos’una ilişkin bir süreç kuramamış olmasıdır. Nomos, Alman düşünüre göre, Cenevre ve Le Haye tarzı uluslararası anlaşmalarla ve hukuki düzenlemelerle tesis edilemez: Savaşın yasaklanması çatışma mekânlarının yeryüzünün tamamına saçılmasına neden olmaktadır. Bu tarz konvansiyonların öngörülerinin aksine nomos, mekânın temel bölüşümü ve dağıtımı üzerine bir yapısalıktır. Savaş alanının karadan denize, havaya ve hatta uzaya doğru yön değiştirmesi, hukukun ve barışın hala tesis edilme mekânının kara olduğunu değiştirmemiştir. Ekonomik ve ideolojik temelli yeni çatışma halleri bu tesisin uzağındadır.

Schmitt açısından esas mesele küreselleşen bu dünya savaşı figürünü liberal düşünürler gibi demokrasi-totalitarizm ekseninde değil bizzat Amerikan hegemonyasını da bu ideolojik eksenli dönüşümün içine alarak düşünebilmektir. *Dünya’nın Nomos’u* eksenli bu okuma, devletlerarası bütün hukuki ilişkilerin “yalıtılmış” ve özel belirli durumlara göre özel olarak tanımlanmış hale dönüşmesini eleştirmektedir. Bu sebepten dolayı uluslararası hukuk bir nevi devletlerin özsavunma araçları olarak belirlemektedir (Schmitt 2007, 47). Mademki ABD’nin diğer devletleri savaş yoluyla “ayrımcılığa” tabi tutma gücü ve onlara “müdahale” etme imkânı söz konusudur o vakit bu yöntemler halkları devletlerine karşı yönlendirme suretiyle devletlerarası savaşı iç savaşa dönüştürme hali de yaratabilmektedir. Schmitt’e göre, Amerikan tarzı bu savaş yapma biçimi savaşı “küresel ve total

iç savaşı" çevirmiştir (Schmitt 2007, 48). Bu da liberal teorisyenlerin iddiasının aksine batı kapitalizmi ile doğu Bolşevizminin ortak noktasıdır. İkisinin de ortak özelliği devletlerarası savaşı "dünya iç savaşına" çevirmiş olmasıdır (Schmitt 2007, 48).

Artık *Jus Publicum Europaeum*'un devletlerarası savaşı gözeten uluslararası hukukundan ziyade, iç-dış, sivil-asker, toplum-devlet ayrımlarını silikleştiren bir savaş yapma modeli gerçekleşmektedir. Devletlerin devletlerle savaşı yerini fikirlerin fikirlerle, sınıfların devletle ya da devletlerle savaşına bırakmaktadır. İdeolojilerin dünya iç savaşı, gerçek savaşların hukukunu tesis etme konusunda başarılı olamayacaktır. Meseleye Arendtvari bir totaliter/demokratik ayrımından ziyade ikisinin ortak yanı nedir üzerinden bakan Schmitt için savaşın muharip taraflarının devletlerarası ilişkiden çıkması en belirleyici sorun haline dönüşmüştür. Savaş, politik-olanın kendisine has rasyonalitesini ekonomik, dini, ahlaki, etnik ideolojik bir takım ikamelere bırakmıştır.

Savaşın giderek devletsizleşmesi sorunu her tür uluslararası hukuk sürecinin gerçek anlamda tesisi için engeldir. Schmitt varolan çatışma biçimlerini doğu-batı, Müslüman-Hristiyan, totaliter-demokratik şeklinde total düşmanlık yaratan figürler üzerinden ele almayı yöntem olarak reddetmektedir. Schmittyen paradigmayı "uygarlıklar çatışması" fikrine karşı güncelleyen Palaver, soğuk savaş sonrası süreçleri uygarlıklar çatışması okumasından ziyade Schmittyen "küresel iç savaş" teşhisinin daha ikna edici bir şekilde açıkladığını savunmaktadır (Palaver 2007, 76). O, politik şeylerin alanına hukuk tesis edebilme ve Nomos kurabilme üzerinden bakmayı önermektedir. Mademki hukuk üzerinden bakılacaktır o halde savaş fenomeninin dönüşümünü ele almadan herhangi bir inceleme yapmak mümkün değildir.

Buradan çıkarılacak derslerden bir tanesi Dünya İç Savaşı teşhisinin Schmitt'te bir hukuk düzeni dönüşümüne işaret ettiği

ve buna paralel olarak da bu dönüşümün yeni bir hukuki normativite kurma konusundaki yetersizliğidir. Üstüne üstlük yeni politik-olan figürlerinin bu iradesi de sürekli olarak kapatılma sürecine tabi tutulmaktadır. Schmitt'in *Partizan Teorisi* kitabı bu doğrultuda bir okuma gerçekleştirmeye imkan vermektedir.

Schmitt'in *Partizan Teorisi* metninde odaklandığı temel husus savaş hakkının yasaklanması ve adil savaş kavrayışının geliştirilmesiyle birlikte beliren her savaşın iç savaşa dönmesi olgusudur. Başka bir deyişle adil/haklı savaş düşüncesi tüm savaş nosyonunu iç savaş olarak saptamaya yönelmektedir. Bunun dolayimsız sonucu ise somut ve gerçek düşman yerine mutlak düşmanlıkların ikamesidir. O halde nomos'un tesis edilememesi ile ilgili kaynak bu figürlerde saklıdır.

Birinci düzlemde Schmitt evrenselci ideolojinin Amerikan ve devrimci hallerini aynı paydada buluşturmaktadır. Lenin'in "emperyalist savaşın" "devrimci iç savaşa" dönüşümünü konu edinmesi ile Wilsonvari bir evrenselciliğin "insan" fikri etrafında politik-olanı aşma çabasını aynı paydada buluşturmaktadır⁶. Schmitt açısından, Lenin, mutlak düşmanı "burjuva", "kapitalist" olarak belirleyerek her ülkede geçerli bir evrensel mevcudiyet olarak tanımlamaktadır. Böylece ulusal ve uluslararası düzlemde iç savaşın bir figürünü kurmuştur. Bu noktada düşmanın mutlaklığı ile savaşın evrenselliği ve insaniliği paralel bir yol tutturmaktadır. Lenin açısından "gerçek savaş" sadece "devrimci savaştır" bu da kaynağını mutlak düşmanlıktan almaktadır⁷ (Schmitt 2006, 96). Böylelikle Lenin, mutlak düş-

---

6 Céline Jouin de Schmitt'in *Dünya İç Savaşı* başlığı altında toplanan makalelerden oluşan kitabının önsözünde Alman düşünürün bu farklı ortak payda yaratma çabasının altını çizmektedir (Jouin 2007, 22)

7 Carl Schmitt, *Theorie des Partisanen. Zwischenbemerkung zum Begriff des Politischen*, Dunker & Humblot, Berlin, 2006, 96. : „Lenin hat den begrifflichen Schwerpunkt vom Krieg auf die Politik, d.h. auf die Unterscheidung von Freund und Feind verlagert. Das war sinnvoll und nach Clausewitz eine folgerichtige Weiterführung des

manlığın en önemli teorisyeni olmaktadır. Uluslararası iç savaş, ulusal savaşların yerine geçerek iç ve dış ayrımlarını daha da silikleştirerek, yerini yeni çatışma figürlerine bırakan bir konum kazanmaktadır.

Savaş, Avrupa Kamu Hukuku sürecine göre, anlamını düşmanlıkta bulmaktadır. Ancak düşmanın mutlak hale getirildiği bir savaş anlayışında, savaş sonrası hukuk da meşruiyet kaynaklarına ulaşmakta başarısız olacaktır. Evrenselci ve hümanitaryen algının savaş alanını önceden düzenleme çabasında yetersiz olan nokta da budur. Adil/haklı bir savaş adına düşmanın haklılığı kaybedilir. “Barış götürme”, “yasa dışına atma” ve “insanileştirme” gibi evrenselciliği açığa çıkaran fikirlerin eleştirisi olarak Schmitt dünya iç savaş kavrayışına başvurmaktadır.

Nasıl ki Schmitt “partizan” modelinde bu *One World* evrenselciliğinin yeni politik-olan figürleri etrafında kırılmasını görüyorsa, nomos arayışını mutlak bir düşman yerine gerçek bir dost-düşman yaratılması çerçevesinde araştırmaktadır. Bu açıdan düşman, yok edilmesi ve imha edilmesi gereken bir şey değildir aksine düşman ile kendilik aynı düzlemlerin ürünüdür. “Plastik çağ” olarak yirminci yüzyılın evrenselcilik ve insancılık ideolojileri, premodern dönemin din savaşlarının çok ötesinde bir “uygarlık” yarattığı yanılsamasını mevcut “sağ/sol” paradigmalar etrafında paylaşabilmektedir. Ancak esas sorun

---

Gedankens vom Krieg als einer Fortsetzung der Politik. Nur ging Lenin als Berufsrevolutionär des Weltbürgerkrieges noch weiter und machte aus dem wirklichen Feind den absoluten Feind. Clausewitz hat vom absoluten Krieg gesprochen, aber immer noch die Regularität einer bestehenden Staatlichkeit vorausgesetzt. Er konnte sich den Staat als Instrument einer Partei und eine Partei, die dem Staat befiehlt, überhaupt noch nicht vorstellen. Mit der Absolutsetzung der Partei war auch der Partisan absolut geworden und zum Träger einer absoluten Feindschaft erhoben. Es ist heute nicht schwer, den gedanklichen Kunstgriff zu durchschauen, der diese Veränderung des Feindbegriffes bewirkte. Dagegen ist heute eine andere Art der Absolutsetzung des Feindes weitaus schwieriger zu widerlegen, weil sie der vorhandenen Wirklichkeit des nuklearen Zeitalters immanent zu sein scheint.“

gerçek bir düşmanın yokluğunda mutlak düşmanlar çağının niçin hala nomos tesis edemediğinin bile bilincinde olmamasıdır. Partizan Schmitt'in gözünde gerçek bir politik figür olarak bu kapatılmadan çıkma iradesidir⁸ (Schmitt 2006, 95).

1. Dünya Savaşı'ndan itibaren dünya gerçek anlamda bir düşmanlık fenomeni içerisinde savaşmamaktadır. Bu dünya savaşı süreci, devletlerarası hukuka dayalı bir süreçten, dünya iç savaşına doğru evrilmiştir. Mutlak düşmanlık fikri bütün uluslararası hukuk angajmanlarını doğrudan kıran bir süreç olarak şekillenmektedir. Zira arkasında bulunan "haklı sebebe" sahip olma fikri, düşmanın tanınmamasına yönelik bir çatışma biçimini doğurmaktadır. Uluslararası hukuk bu kırıma içinde mutlak düşmanlık faktörünü daha da güçlendiren bir konuma yükseldikçe, gerçek anlamda hukuk tesis edilemez hale gelmektedir. Hukuk, Hegelci bir ifadeyle, şeyler düzenine yabancı bir inşa değildir.

Tekrarlanılacak olunursa "dünya iç savaşı" kavrayışı klasik anlamda bir kavram olmaktan ziyade Schmitt'in yeni olan hali düşünme biçimlerinden biridir. En temelde "tek dünya" devleti fikri etrafında mutlaklaştırılan bir evrenselliğin eleştirisini sunmaktadır. Bu eleştirisi aynı zamanda hukuk tesis edemeyen bir düzenin adaletle olan ilişkisine dair bir yönelim sunmaktadır. Bu çerçevede Schmitt ve Benjamin çizgisinin şiddet ve politika arasındaki ilgiyi ele alma tarzında anti-liberal yönetime başvurmak yerinde olacaktır.

Uluslararası kaotik düzende (Waltz, 2001), yürürlükte olan normun üstünlüğü fikrini savunan düşünürlerin aksine Schmitt-Benjamin hattı, ihlal olarak saptanan olağandışı hali düşüneme-

8 „Die wirkliche Feindschaft entstand erst aus dem Kriege selbst, der als ein konventioneller Staatenkrieg des europäischen Völkerrechts begann und mit einem Weltbürgerkrieg der revolutionären Klassenfeindschaft endete. Wer wird es verhindern, daß in einer analogen, aber noch unendlich gesteigerten Weise, unerwartet neue Arten der Feindschaft entstehen, deren Vollzug unerwartete Erscheinungsformen eines neuen Partisanentums hervorruft?“

menin teorik sorunlarına işaret etmektedir. Schmitt'in "dünya iç savaşı" teriminin savaşın bu dönüşen yeni hali başka deyişle "yeni savaşlar" (Münkler, 2010) karşısında güncellenmesi bize yaygınlaşmış terörizm çağında sorunların sınır-hallerde düşünülebilmesi imkanını verecektir. Cenevre ve La Haye tarzı konvansiyonların yakalamakta zorluk çektiği somut ve fiili gerçeklik karşısındaki "düzenleyici", "yasaklayıcı" ve "ayırıcı" normatif işleyişler çoğu kez saptanan normların dışına çıkan halleri ihlal olarak değerlendirmektedir.

Benjamin'in öngörüsü uluslararası düzlemde genel hale dönüşmüştür: Olağandışı hal, olağanlaşmıştır (Benjamin, 2000). Olağan hal olarak kural, olağandışı karşısındaki normallliğini yitirmektedir. Savaş fenomeni, politika ve şiddet arasında bir sınır/limit/bariyer [Grenze] durumu olarak belirlemektedir. Benjamin-Schmitt hattı artık savaşın devlet jargonunda ve devletler hukukunun norm ve ihlal tanımlamaları etrafında düşünülemeyeceğini göstermektedir. Mademki klasik anlamda normlar, sınırlar ve hukuka kaynaklık eden unsurlar silikleşmekte ve aşınmaktadır o halde politik felsefe ihlal, olağandışı hal ve sınırlarla ilgili ayrımlarını yeniden düşünmeye girişmelidir.

Schmitt'in "dünya iç savaşı" fikri, bu doğrultuda uluslararası hukuk alanının, bizzat hukukiliğin kendisini düşünemediği ve üretemediğine dair bir perspektifi sunmaktadır. Nasıl ki politika, hukuk ve şiddet arasında geçişli bir yakınlık vardır bu durumda uluslararası hukuk toplu şiddet figürlerini "ihlal" kategorisinde tasnif ederek Schmitt'in 1937 metninde tespit etmiş olduğu ayrıncı savaş kavramlarının türevlerini üreterek, kendisini düşünmekten alıkoyduğu liberal bir perspektifin yeniden üretimini gerçekleştirmektedir. Oysa bu yeniden-üretim nomos tesis edememesi tam da kurulmakta olan hukukiliğin mutlak olarak dışlanan figürün gerektirmesinden kaynaklanmaktadır.

Schmitt'in Avrupa Kamu Hukuku modelinden bu yana üç temel muharip figüründen söz edilebilir. Birincisi devletin devletle savaştığı dolayısıyla muharip figürün ordunun askeri olduğu dönem. Schmitt'in dünya iç savaşı tabiri bunun yitimi sonrası beliren yeni halleri saptamaktadır. Küresel bir iç savaş, barışın içselleştirildiği ve dışarıda bırakılanların kriminalize edilerek yaşandığı bir şiddet yoğunluğunu anlatır. İkinci muharip figür bu dönüşümün karşısında belirli bir toprak parçasına bağlı mücadelesini veren partizandır. Partizan hala gerçek bir düşmanlık algısı içerisindedir. Üçüncü figür ise "terörist"tir: Onun ne top-rağı vardır ne de somut bir düşmanı.

Çağdaş dünyayı düşünmek Schmitt'in tabiriyle hala dünya iç savaşı'nı düşünmekle mümkündür. "Terörizme karşı savaş" ve "şer eksenine karşı savaş" ekseninde mitik şiddetin dışarıya yöneltildiği ama içerisinin de yasayla ilişkisini kırılğan hale getiren bir çağda yaşamaktayız. Herkesin herkese mutlak biçimde "düşman" ve "terörist" olarak görüldüğü savaşın ve sınırının ortadan kaldığı bir düzenin hukuk tesis edememesi şaşırtıcı görünmemektedir. Bugün hukuki konvansiyonların "ihlal" olarak saptadığı binlerce somut vakayı olağan durumun yaygınlaşmış bir parçası olarak yaşamaktayız. Bu "ihlal"lerin yaygınlaşması aslında olağan bir hal olarak tesis edilemeyen normu "suç üstü" yakalamaktadır.

Schmitt dünya iç savaşı tabiriyle bir patolojiyi gözler önüne sermektedir: Üçüncü dünya savaşının gerçekleşmeyeceğini, tüm barış süreçlerimizin politik anlamda kırılğan olduğunu ve "sözde" normatif süreçlerin norm kurmanın çok uzağında olduğunu saptamıştır. Bu küresel iç savaş moment, politik anlamda yeni kuruluşlarla buluşmamaktadır. Schmitt'in 20. yüzyılın sağ-sol, liberal-totaliter, farklı uygarlıklar tezi gibi ideolojik okumalarına karşı geliştirdiği bu kavrayışı maalesef öngörülleri itibariyle bugünkü dünyanın nomos kuramayan şiddetini öngörmüştür.

KAYNAKÇA

- Benjamin, Walter. 2000. *Œuvres I*, trad. Maurice de Gandillac, Rainer Rochlitz et Pierre Rusch, Paris: Gallimard
- Crevel, van Martin. 1991. *The Transformation of War*, New York: The Free Press
- (sous la direction de) Grangé, Ninon. 2013. *Carl Schmitt, Nomos, droit et conflit dans les relations internationales*, Rennes: Presses Universitaires de Rennes
- Dubouchet, Paul. 2016. *De la Guerre au Terrorisme. Les véritables causes*, Paris: Harmattan
- Gros, Frédéric. 2006. *États de Violence, Essai sur la fin de la guerre*, Paris: Gallimard
- Jouin, Céline. 2009 *Droit international, épistémologie et idéologie chez Carl Schmitt*, Thèse de Doctorat, Université de Rennes 1, École doctorale : Science de l'Homme, des Organisations et de la Société
- Jünger, Ernst. 1993. *Eumeswil*, çev. J. Neugroschel, New York: The Eridanos Library
- Kardeş, M. Ertan. 2015. *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı. Politik Felsefe açısından Carl Schmitt ve Düşüncesi*, İstanbul: İletişim
- Koselleck, Reinhart. 1979. *Le Règne de la Critique*, çev. H. Hildenbrand, Paris: Les Éditions de Minuit, 1979
- Münkler, Herfried. 2010. *Yeni Savaşlar*, çev. Z. A. Yilmazer, İstanbul: İletişim
- Palaver, Wolfgang. 2007. "Carl Schmitt's "Apocalyptic" Resistance against Global Civil War", in *Politics & Apocalypse*, edited by Robert G. Hamerton-Kelly, 69-94. East Lansing, Mich.: Michigan State University Press
- Schmitt, Carl. 1988. "Neutralität und Neutralisierungen", in *Positionen und Begriffe im Kampf mit Weimar-Genf-Versailles*, Berlin: Duncker & Humblot
- Schmitt, Carl. 1991. *Glossarium, Aufzeichnungen der Jahre 1947-1951*, Herausgegeben von Eberhard Freiherr von Medem, Berlin: Dunker & Humblot, Berlin
- Schmitt, Carl. 1992. *La Notion de Politique, suivie de Théorie du Partisan*, trad.

- Marie-Louise Steinhauser, Paris: Flammarion.
- Schmitt, Carl. 1994. *Das internationalrechtliche Verbrechen des Angriffskrieges und der Grundsatz „Nullum crimen, nulla poena sine lege“*, Herausgegeben, mit Anmerkungen und einem Nachwort versehen von Helmut Quaritz, Berlin: Dunker & Humblot.
- Schmitt, Carl. 1995. "Die letzte globale Linie", in *Staat, Großraum, Nomos, Arbeiten aus den Jahren 1916-1969*, Herausgegeben, mit einem Vorwort und mit Anmerkungen versehen von Günter Maschke, Berlin: Dunker & Humblot, Berlin
- Schmitt, Carl. 1997. *Der Nomos der Erde im Völkerrecht des Jus Publicum Europaeum*, Berlin: Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl. 2001. *Le Nomos de la terre dans le droit des gens du jus publicum europaeum*, trad. Lilyane Deroche-Gurcel, Paris: Presses Universitaire de France
- Schmitt, Carl. 2002. *Le Léviathan dans la doctrine de l'État de Thomas Hobbes, Sens et échec d'un symbole politique*, çev. Denis Trierweiler, Paris: Éd. du Seuil
- Schmitt, Carl. 2003a. *Die Wendung zum diskriminierenden Kriegsbegriff*, Berlin: Dunker & Humblot
- Schmitt, Carl. 2003b. *Der Leviathan in der Staatslehre des Thomas Hobbes, Sinn und Fehlschlag eines politischen Symbols*, Stuttgart: Klett-Cotta
- Schmitt, Carl. 2005. *Frieden oder Pazifismus, Arbeiten zum Völkerrecht und zur internationalen Politik 1924 1978*, Herausgegeben, mit einem Vorwort und mit Anmerkungen versehen von Günter Maschke, Berlin: Dunker & Humblot.
- Schmitt, Carl. 2006. *Theorie des Partisanen. Zwischenbemerkung zum Begriff des Politischen*, Berlin: Dunker & Humblot
- Schmitt, Carl. 2007. *La guerre civile mondiale, Essais (1943-1978)*, trad. C. Jo-uin, Paris: Éditions Ère.
- Waltz, N. Kenneth. 2001, *Man, The State and War, A Theoretical Analysis*, New York: Columbia University Press

Karl Mannheim

İdeoloji ve Ütopya

Almancadan Çeviren:
Mehmet Okyayuz

E. P. Thompson

Teorinin Sefaleti:

Hatalı Bir Devridaim Makinesi

Çeviren

Ahmet Fethi Yıldırım

nika

Roy Bhaskar

İnsan Bilimlerinin Felsefi Eleştirisi

Natüralizmin Olanaklılığı

Çeviren

Vefa Saygın Öğütle

CARL SCHMITT

PARTİZAN TEORİSİ

SİYASAL KAVRAMI ÜZERİNE BİR ARASÖZ

Dünya tarihi, jeo-politik, askeri, siyasi ve toplumsal açılardan yeni bir momente giriyor. Mekânsal yeniden yapılanmaların yaşandığı, toplumsal ve siyasal yapıların sarsıldığı, askeri-teknik kapasitenin geliştiği, savaşlar üzerindeki devlet tekelinin ortadan kalktığı yeni konfigürasyon içinde politika, savaş ve devlet arasındaki ilişkileri yeniden düşünmeye ihtiyacımız var. Krizler derinleşirken derinlikli eleştirilere de ihtiyaç duyuluyor. Yeni dönemin politik kültürünün şifrelerini çözmek ve krizin tarihsel derinliğini kavramak noktasında elinizdeki kitabın söyleyeceği çok şey var. Hayatının son dönem eserleri arasında addedilen bu eserinde Carl Schmitt, yeni savaşların, yeni mücadele tarzlarının, dünyanın içine düştüğü sosyo-politik krizlerin, oldukça erken sayılabilecek bir dönemde eleştirel bir değerlendirmesini gerçekleştiriyor. Bu nedenle *Partizan Teorisi* dünyada vuku bulan son dönemdeki hadiseler karşısında da bir kılavuz niteliğinde.

ISBN 978-605-9386-13-5

9 786059 386135

NikaYayinevi

NikaYayinevi

NikaYayinevi

www.nikayayinevi.com